

CRNO PISMO

IRENA MATIJAŠEVIĆ

SADRŽAJ

Prolog	4
Zima	6
Proljeće	59
Ljeto	96
Jesen	110
Epilog	121
O autorici	124
Impresum	125

All writing is black.

All love is white.

PROLOG

U knjizi je uvijek ono što ne postoji. Knjige se pišu zato, da nadomjeste život.

Da ga isprave, da mu dodaju aromu, okus, miris.

A on ga ima i po sebi.

Nije nužno pisati.

Nekad mogu biti i obična žena koja ide u kino.

Koja čeka da joj se on javi, iako vjerojatno još spava.

Sve vrijeme je gledao kako se trgala, sa svim tim osjećajima.

Gledao i bio miran.

Ali nije bio miran. Samo nije pokazivao.

Držao je u sebi, i to je nju držalo.

To što je držao svoje osjećaje, i što ih nije davao njoj, njoj je na neki čudan način pomoglo.

Držao ih je za sebe, ali u konačnici nju održao Živom, kroz cijelo ovo razdoblje.

Ona, to sam ja.

ZIMA

U krletci je ugodno, kažu oni i zovu te unutra. Nećeš. Vani letiš, oni idu za tobom, viču poginut ćeš. Gledaj kako je lijepo, malo, ugodno mjesto. Uz nekog crvendaća, bilo kojeg. Nije važno je li tvoj suđeni. Dođi, odmori se luda ptico. Slomi ta luđačka krila. Drugim riječima, živi kao leš, kako i mi živimo. Budi takozvani sretni pojedinac, koji ima krletku. Dođi, vuku te. Crvljivo je, ali je sigurno, kao grob. Kao daske kojima su se okružili. Ulaziš u njihove stanove kao u mrtvačnice. Povraća ti se. Gubiš dah, steže te u prsima. Od svih strahova koje nakupi jedan prostor. Domaći, fini, dom. Sigurnost. Povraća ti se, opet. Bljuješ po tepihu, krv izlazi. Jedno krilo je napola slomljeno, drugo visi. Opet bljuješ. Sad već nemaš snage.

Uzimaju te unutra. Ne dobivaš ništa osim hrane i straha da nećeš ozdraviti. I inače si dolazio u obzir samo kad si bio bolestan. Mislili su da možeš bez znakova ljubavi, zaštite, podrške. Samo kritike. Nemoj se uobraziti, nemoj se praviti pametan. Sakrij se, a onda isto tako bljesni, kao zvijezda padalica. Ispuni nam tu želju, budi nitko, na ulici, među ljudima, ali bljesni da te vide, kao i nas koji smo te stvorili. Ali nemoj se dati uništiti. Tko to govori? Tko te voli? Vjerojatno nitko. I nikad neće. Tako je to zapisano, kaže ona i nasmije se. Jer je trećina ljudi sama. Dođi u mrtvačnicu parova koji se više ne vole, ali su zajedno. Pridruži nam se, veselo smo društvo. Strah od samoće prevladava. Kužimo se. Gledamo izopćenike,

koji su sami i smijemo im se. Vi nekonformisti, red je da stradate. Red je da umrete. Umrite, sami, jer ste izbirljivi.

Probudila sam se u 2:54. Vrana je i dalje graktala. Gledala sam je, oči su joj bile velike i sjajne. Govorila je stotinu jezika. Vratila se zatim na granu, zadovoljna, jer je proglasila stanje stvari, objavila sve što je imala, rekla što treba reći, mirno zaspala, popišavši se ispod sebe.

Ujutro sam gledala mišiće. Zatim sam se prepuštala dimu cigarete. Pustila sam pjesme. Jedna je bila toliko emotivna, da sam se preznojila. Zatim sam lutala po sobi. Tražila sam taj jutarnji osjećaj, kad je život bio dovoljno u meni. Kad nisam kao živa mjerila toplinu svijeta. Srce mi je odbrojalo trideset i sedam. Noge su titrale. Poslijepodne, ubijeno društvom koje strahuje, koje me gledalo u oči i koje se nadmetalo riječima. Nisam ispuštala toplomjer iz ruku, nisam htjela iscuriti iz stakla. Bila sam unutra, ali kad sam se rasprsnula bilo je to na tisuće dijelove i nisi me mogao uhvatiti. Ne znam možeš li sada, kad ohlađena tuđim strahom, postupam i pišem ti bojažljivo. Mutili su me i slika tebe je takva. Ako ne uspiješ shvatiti, nema veze. Ako budeš lomio, bit će loše. Rasprsnut ću se. Pokaži mi zato preko stakla, koje će uvijek ostati. Jesi li ikad vidio živu u komadu, kako teče?

Jednom, davno prije, zrcalo se obložilo staklom. Izvorno je to bila živa energija. Tako je bilo jutros. A poslijepodne, i moji skrbnici, koji imaju stakla, ili su i sami stakla, narušili su ravnotežu.

Ne mogu dopustiti toliko bujanje strahova oko mene. Tumor, pisao je netko, se širi. Ljudi se ogledaju u tebi, kao u vodi.

Površina mi je tako glatka da me ljudi gledaju. Danas je jedan konobar zamalo pao preko mojih nogu. Zagledao se u to staklo, koje se iz očiju širi prema licu i obuhvaća i zube. I oni su stakla. Tako zrcalo puši. Ne vidim se. Vidim da ljudi padaju, da se ruše. Potpuno mi je svejedno. Danas sam najhladnije oružje, sama blještava oštrica noža. Siječem, sijevam. Munja, što hoćeš, dobio si. Dobio si opnu oko duše. Skorila se u školjku. Zašto si me natjerao da blještim od hladnoće, da budem snježna, da budem led, ocaklina tvojeg zuba? Zašto si otišao, kad sam baš otvarala, kad sam povjerovala, zašto nisi blizu, sad, kad ti riječi prenose svu dublju odanost. Jesi li to htio, da pišem? Da prestanem pjevati, da prestanem

razgovarati, da prestanem biti šaljiva, da prestanem koristiti štake, znanje i sve to, da zaista počnem s pisanjem? Pisanje je to, kad me natjeraš, kad mi zatvoriš sve onda je to moje zadnje ledilo, stupanj tišine.

Ustanite vi, sve biljke koje je netko zario u zemlju, koje su rasle sa suncem, ali je sunca nestalo i one su u nemoći. Osvetoljubive su, razvijaju otrov. Ti si bio takva osoba. Bio si gljiva luda od manjka svjetlosti. Nisi junak, nego si otrovao Snjeguljicu, ti si ona žena koja je donijela otrovanu jabuku. Zrcalo je kraljici reklo: ona je najljepša. Reklo je to kraljici jer mu se gadi. Vjerojatnost da će vas mrziti jer izgledate kao snijeg je velika. Velika je čast imati ljepotu snijega. Zrcalo šuti. Ono skuplja u sebi sve ljepote. Samo odražava. Kad ga razbijemo, kad smo tamo gdje ne smijemo biti, kad napadamo, nemamo ga ispred sebe. Balerine ga uvijek imaju, uvijek ljepota pokreta traži zrcalo, da je odrazi. Uvijek zemlja, drvo, traži površinu vode. Uvijek lijepi narcis dolazi. Nije narcis gledao sebe, nije poludio od toga. Poludio je od istine da je lijep. Da će ga uzimati, silovati, tjerati u svoje mreže. Kao i zlatna ribica, svi je žele imati. Trofeji, jeleni i srne, samuju u šumi. Lovci tiho dolaze. Kako volimo jesti meso jelena, i rogove zabiti u sredini sobe, iznad kamina. Mahati trbusima u plesu. Kako volimo zavoditi, tim trbusima prepunim srninih pločica.

Cijela šuplja tijela koja se ispunjavaju pokretima, da potroše energiju, jasno je, tko jede meso, mora plesati.

Imam masni čvor ispod ključne kosti, malen je i osjeti se samo kad podignem ruke u zrak. Šaljem ti čvor, ako ga pleteš, onda znaš kako rade. Ali ako ne pleteš, ako si istinit i jednostavan, kao izravnana površina, u što vjerujem... Vjeruješ li kao i ja u more? Odlazimo li svi tamo, na kraju, u te velike površine koje nam se smiješe? Ne znam. Ja odlazim kad me puštaš. Kad me ne dotičeš, odlazim, dan po dan, tamo. Sad me opet puštaš da se vraćam sebi, da na ulazu u mene bude nešto moje. I tako topografije ponavljaju same sebe, naša imena po tijelu nalik su imenima stvari, naši su krajolici istih imena kao reljef. Nisam mistik, ali shvaćam analogije. A ti si shvatio to davno prije, pokazao si mi list i rekao da ima oblik srca. Ti znaš više i dulje. Moje znanje ne želi biti tako duboko, želim zaboravljati stvari. Ne osjećam te danas, pisanje se pretvara u onaniju. Najtužnije su radnje samih ljudi sa sobom. Još uvijek ne znam što je. Nisi opor, nisi gorak, nisi sladak, nisi ljut, nisi kiseo. Imaš nešto vjetrovito, to znam otprije. I nešto čvrsto. Ne osjećam tvoj miris. Nevjerojatno, ti si kamen.

Hladan, ali se grije u mojim rukama. U prosincu sam grijala kamen rukama tako da se užario. Željela sam da budeš dobro, da ozdraviš. Poslije sam shvatila da sam ja bolesna, od krivnje i straha da ćeš biti loše. Ti si ozdravio, ali nisam ti nikad rekla koliko sam se prepala za tebe. Nisam ti to smjela reći jer ti si uostalom poduzeo još nekoliko stvari koje su me otrijeznile. Neki ljudi koji su me uveli u prostoriju u kojoj je bilo zadimljeno, u kojoj se pušilo tisuće cigareta i sve su gorjele, sve su htjele probušiti nešto, opušci su podivljali. Nisam marila za štetu, samo sam htjela van iz te napuštene sobe. Toliko ljudi, toliko očiju. U jednom trenutku su žarile i gledala sam žar iz očiju. Netko je zapalio elektronsku cigaretu. Ona, ta tjeskoba, i strahovi da ćeš ti umrijeti, su me naveli da zaboravim da ja mogu umrijeti također.

Prvi put sam tu, usred proze. Htjela sam ti reći da sam tu došla jer se trudim. Dosad sam samo željela i plakala, naizmjenice, dosad sam saznala samo što znači užasno željeti i radovati se. U srcu žudnje. Zatim sam naučila kako izgleda izgubiti. Kako izgleda osveta i bijes, razočarenje. Gdje sam sada? Jednostavno, trudim se. Proza je takvo mjesto, mjesto truda. Nema manije, oduševljenja. Nema dramske napetosti, nema tragičnoga. Sad sam došla tamo gdje je najljepše, u srce proze. Srce žanra koji me odbijao cijelog života, a sad me shvaća. Toliko malo zanosa, toliko malo patnje. I pisanje. Je li to spojivo? Jer to je istinska komunikacija sa sobom, bez straha da će podzemne vode iscrpiti naše tijelo. Pišem ti svim organima, lijevom i desnom, nosom, očima i grudima, pišem bijelo i crno, puno i prazno, jer se trudim. Nije stvar u tome da se ne trudimo oko drugih, stvar je u tome da prestaje i trud oko sebe. Taj najdublji trud, ili zadnji, zahvaljujući kojem izlazimo. Tako sam izašla iz poezije. Dao si mi potisak, i trud je bio uspio, da mi omogućiš da se upoznam. Svakodnevni trud za susrete s tim mislima, a još više stanjima. Nisam uspjela pojasniti sve, nešto je ostalo zamućeno. Ne možeš pisati o pisanju. Ipak, osjetila sam da moram napisati to o razlici ovih pisama, u odnosu na očaj i u odnosu na radost. Ne moram završiti, ne moram svršiti, kao što čini poezija. Ne moram se svađati ni napinjati, ne moram zabijati i zakucavati. Ovo nisu ni dijalozi ni monolozi. Ovaj doduše trenutak je nepopravljivo samozadovoljan, nepopravljivo opsjednut sobom. Izuzev njega, ipak primjećujem neke novine. Prvi put ti pokušaji da sasvim mirno živim, kroz tekst, da život ne pati. Da živim tekst, jer si me zatražio, da prestanem odvajati svoje niske artikulacije od visokih. I sama sam to primijetila. Bila sam kao bomba, koja cijeli dan priča bez veze, čuva se, ili se skuplja, kao da će prsnuti... taj sraz, svakodnevnih komunikacija i uzvišenonoćnih, kad bi se događale eksplozije... sad je nekakvo stanje sredine. To si želio, znam. Ovo je zaključak,

navika preostala iz samoće. Toliko sam otvrdnula u zaključcima, da je pravo čudo da sam izašla van. Čim sam se maknula iz ovog grada, odbacila sam ključ, i stavila ga na pokretnu traku, gledala ključ i sve oko njega, obruč, kvadratiće, zarezotine, udubljene šifre koje nitko nikad neće pročitati. Otvori ili zatvori, znaš kako to ide, ako te veseli, noć je i ona nije zaključak, ona je savršeno nejasna, ona sve donosi, i ništa ne može biti bolje, ljepše, ništa ne boli, nijedno srce ne drhti nego je u carstvu snova, nadam se, lijepih, onako kako si opisao svoj san neku večer, u koji ne mogu vjerovati jer mi je donio pomutnju u sustav: ti si sanjao ono što ja sanjam. Što sanjam danju, tebi je došlo u noći. Što je ovo, opet poezija? Opet poetski paradoks? Ne. To je istina. Sanjarim o tome što si ti sanjao. Mogu ti reći, već sam šest mjeseci trudna.

Kako je moguće da nam medij određuje sve? Da ne postoji medij pisma, mi ne bismo postojali. Taj medij je naše djelo. Djelo ljudi koje povezuje potreba za tom vrstom komunikacije. Zašto ne obične riječi. Zašto tako visoko, tako iznimno usredotočeno. Zašto ne banalno, svakodnevno, zašto ne duhovito i iz nekog općeg mjesta, iz neke ludosti, privremene, zašto ne površno, lelujavu, zašto ne riječi koje se nadovezuju na nešto nego ovako usmjerene na nas. Samoća riječi prestaje kad se ulančavaju u rečenice, ali samoća pisma ne postoji. Mogu zaista promašiti žanr, i pisati pisma sebi, ali tko sebi šalje pisma? Golublji posrednici, prenose se istine koje nisu prije zahtijevane, nije ih nitko tražio, nije ih nitko izazvao. To je točna riječ, istinu treba izazivati. To mi radiš već mjesecima, pitam se iz koje pozicije. Iz pozicije onoga koji zna, ili koji i sam želi biti izazvan na istinu? O, želim je izazvati u tebi, želim izazvati najbolje dijelove koji se ne varaju, ničim, koji najhrabrije koračaju u sve što dolazi, u sve što je ispred i poslije, riječi bez oslonaca, koje se ne sklanjaju... Njihovo sklanjanje u padeže, one su stalno u genitivu, uvijek su koga, čega, uvijek su nekomu i nečemu... bilo bi vrijedno otići na spavanje, ali čemu? Čemu spavati kad je noć tako gusta, tako je divno otežati. Otežati život u svrhu olakšanja. Tako osjećam ovu noć, velik se teret spustio na mene i nosila sam ga tjednima, bila sam očito noseća. Sad je došlo vrijeme za porod. Nije u mukama, nije nimalo bolno. U redu je, sve je prošlo u redu. Dijete se rodilo u 3:54., 8. ili 9. travnja.

Kad su izbijali nesporazumi, to je zato što je trudnoća bila naporna. Nisi nikad bio trudan, moraš to priznati. To je takvo opterećenje. Tako je bilo s trudnoćama, onim recentnijim, velikim stanjima unutrašnje napetosti.

Nemoj ostaviti to dijete. Pusti da ono odlučuje, da polako uči. I mene i tebe. Takvim se stvarima gleda u oči, ravno u oči, takvi muškarci ne bježe. Takve žene ne bježe, nego ne znam, i dalje pokazuju... Ne povraćaju, to sam htjela reći. Kad otkaže sustav za probavu, a samoća je nepodnošljiva, samoća sustava, onda se mora povraćati. Nijednom u ovoj trudnoći nisam povraćala. Bila sam posve sigurna da je najteža trudnoća u mojem životu. Ali nisam povraćala, nisam. Teško sam nosila, i evo, dobro je.

Uvijek pišeš tako da čitaš. Ja pišem da me čitaju. Moja je težnja dublja jer ja ne znam kamo vodi, tko će me uzeti. Ti znaš. Nitko. Nitko te nikad neće uzeti. Uzima se nekoga za ženu, uzima se nekoga za muža. Ja tebe ne uzimam, jer je izvan svijeta uzimati čovjeka koji se ne želi dati, ne želi biti uzet. Oduzet? Konačno samo u bolestima, samo u bolestima. Htjela sam ti poželjeti dobro jutro, ali sam odustala. Nikad neću napraviti ništa zbog tebe. Sve ću raditi zbog sebe, točno onako kako znam. Jer to moje znanje je veće od želje da ti ugodim. Ono je teže.

Brzo jutro, tako nagao prijelaz, odjednom više nije noć. Brzina svanuća. Nevjerojatna sekunda, u kojoj počinje dan... Jučer mi je jedna žena rekla, zamišljenog izraza na licu, da je svanuće puno ranije, da je zaista rano jer je travanj. I ti, ako se budiš, i ako si doputovao, ako želiš zamisli me: ostavljam kompjutor, tuširam se, odijevam najljepšu zelenu boju svitanja. Miris limuna, sandalovine, i cimeta. Kosa mi je mirisna i koža mi je vlažna od bijelog gela za tuširanje. I onda stavljam onaj miris, iz bijele kutije, koja je ostala u sobi. Parfem ima ime, zove se osam. To je sad na ruci, sjelo je na žile, na krvne stanice. Polako koža shvaća, koža drveta, sandalovine.

Ipak, pišem laži. Maštam. Naime, gornje note su korijandar, i rizomatska biljka iz obitelji đumbira. Srednje note su tamjan, geranija i šafran. Temeljne note su ambra i paćuli. Imam kožu vrlo zelene, tanke boje, uopće nije tvrda, kožu korijandra, koja je tanka, potpuno prozirna opna, šafran. Zatim te kože nepoznatih.

Jučer sam ti napisala da se ne volim kad me ti ne voliš. Sad se potvrđuje i u ovom pismu,

koje je očito pismo meni, naslovljeno na tebe, da me vidiš kakvu trebaš, ali ne znam baš moraš li čitati – žena koja piše baš tebi, iz stanja očaja, potrebe sam ja. Ova koja piše sebi, to sam opet ja, koju si natjerao da se istražuje.

Znam da ćeš biti tu, otuda dolazi mirnoća. Ne možeš nestati. Ne zato što sam te pojela, bože sačuvaj, biljke i životinje jedu, ljudi pounutruju i u unutrašnjosti drugog nalaze sebe. Tako je i pismo forma obraćanja, koja u konačnici stiže onamo odakle dolazi, u ponoć, odakle je krenula. Krenuli smo od vremena. Sad nije ponoć, sad je zamalo šest, petnaest minuta do šest sati. Sad ću ti poslati ovaj tekst. Sad ćeš, ili dan kasnije pročitati, i pitati se da li te iskorištavam? Jesam li propisala? Hoću li objaviti knjigu? Hoću, vjerojatno.

Bit će, bit će – taj uzvik, kako je lijep. Kako je buduće ljepše od prošlog, čak i od sadašnjosti. Zen sadašnjost je lijepa, ali malo tužna. Samo taj jedan jedini, neponovljivi, užasno neponovljiv trenutak u kojem jesam. No budućnost, koliko je ima? Koje obilje. Koje divne stranice koje dolaze, koliko pisama. Bit će, bit će. Nije bilo nikad prije, a nije ni sada, nego bit će, bit će, kao da je, kao da je dobar dio toga već sadržan u trenutku, koji nije jedno zaustavljen nego ima protežnost, teče prema budućem. Divan osjećaj ne teže, ne gravidnosti, nego osjećaj vedrine, kao kad sunce zalazi ali zadnjim ti zrakama poručuje, zadnje zrake nisu zadnje. Bit će me i sutra. Sad se sjećam lista i načina na koji smo ga vidjeli, na plaži, pa kamena. Kako sam ga htjela očistiti, od pijeska i rekla da mu treba kemijsko čišćenje. Kako sam ga pokušala oprati u moru, ali zamalo sam pala. I ti si skočio, bilo ti je i smiješno.

I zaista, smiješno je ići prati kamen. Volim kad sam ti smiješna jer tad sam i sebi smiješna. Kad sam ti ozbiljna, tad sam i sebi ozbiljna, a to ne volim biti često. Vrlo ozbiljni ljudi se stalno igraju. Djeca su ozbiljnija. Ona osjete sve, i zato je tako teško biti dijete, ali ne mogu još donositi odluke, niti se uključivati u stvari koje su nazvane odraslima. Ne mogu kupiti, platiti, sami otići na wc. Rast je zapravo propadanje, najviše znamo na početku. Tako ide ovo pismo, mi, ti i ja, naizgled idemo nekamo, ali mi se vraćamo. Ti to znaš, kao i ja. Vraćamo se. Te kazaljke pokazuju dakle laži.

Ovo pismo je zaustavljeno, jer prevelike su oči koje vide da ne smiju, one oči u stvarima koje

nas upozoravaju. Mislim na žmigavce, na male alarme koji se pale. Ne mogu napisati te stvari. Ne mogu ni tebi, iako se tako izravno pišući prisjećam bolje sebe i tebe. To ću ti reći u uho, kad me budeš pitao što želim, reći ću ti uvijek. Uvijek isto govorim kad ti pišem. Neka pismo ide tebi pod maskom nečega što nije samo naše, što je navodno svačije, što će svatko moći pročitati. Sad ću raditi obrnuto. Sad ću navodno pisati knjigu, da nas vide. U dubini će oni biti tu samo da bih se tebi približila, oni će zaista biti publika. Zatvorit ćemo se u odnosu. Ljudi će nas prezreti. S pravom. Ipak, dakle, napraviti ću sljedeće, travanj je, raste trava. Volim biti uzbuđena, volim dizanje iz tla, probijanje iz omče. Riskiram mržnju svijeta što je publika, što smo mi ovog trenutka, samo ovog, spojeni. U sobi, i nema nikoga u njoj, nema ni prokletih biljaka.

Kad staviš tri točke, to je tišina. Zar ne? Što su zarezi, znam. Zvezdice, isto znam, sreća. Mnogo njih još, smajlića, srdaca. Znam za valovite crte, otkuda ti? Sad ću malo bolje čitati te znakove. Ti si sav od znakova. Ali si i lažljivac. Zatajio si nešto, to su zgrade. Njih ne upotrebljavaš. Zatim crtice. Njima se volim posvetiti, crticama, koje povezuju kad se izgovori laž, kad nešto ne sjedne hitno uzimam crtice, pomognite mi. Oslušajte, boji li se kao i ja? Je li strah oboje za nas, i za svakoga od nas dvoje, prevelik. Neposredno nakon što mi kažeš nešto, nakon što se tako očituješ, javlja se kao po naredbi moj strah. Hoće li to prestati, to što sada postoji. Hoće li, ako hoće, bolje da prestane odmah, dok još mogu izaći, dok me ne preplavi, ne samo tebe, kako misliš. Na prvi pogled sam vjerovala svima, osim tebi. Tebi vjerujem vrlo teško jer je previše dramatično. Previše mogućnosti da umrem, jednostavno, ako se povučesh. Previše težine, trudna sam, dijete je zatrudnjelo, bože.

Vrijeme se mora promijeniti, bit će hladno jutro i obavezne radnje. Prisiljeno zelje na kuhanje. Obožavam izigravati i izrigavati. Evo, ovo sad, ovo što sad radim je povraćanje. Povraćam po onome što sam unijela u sebe, što sam silno željela, ali sam radije rekla ne, moram iznijeti ovu noć van iz sebe, želim povraćati ponoć, sad trideset minuta nakon što je prošla, želim vratiti sat. Jer povratiti znači vratiti. Sad je 00:30.

Svi spavaju, sokovi su poklopljeni i vriju, majke su usnule, sestre zaljubljene, maleni kutnjaci rastu, ja punim godinu i pol, rastem brzo i evo, kao mačka, jedna njezina godina koliko je

mojih? Kako je to lažno, da imamo samo tako malo vremena, da smo mačke imali bismo ga još manje. Palim svjetlo, pokraj kreveta, svjećica broj jedan, koja se osmjehuje, sretan rođendan, dijete. Sretna prva godina života. Sad možeš još dublje prstom po torti, možeš se smijati kao majčino sunce i očevo, mala zjenica ili stjenica, mala ptica koja će jednog dana poletjeti.

Htjela bih dovršiti prijevod, ali sam pobjegla u pisma. Ulazim u tekst, sasvim sretna. Ne želim se razočarati, želim izaći onakva kakva sam i ušla, ponoć se bliži. Želim ući u taj dan kad je na kraju, da ga mogu sagledati. Sve je uvijek poslije, riječi kasne za mislima i treba nam prijevod, koji će biti brži. Koji će nas ostaviti nerazočaranima. Ne dolazim zbog toga, ali kad ne uspijem prevesti misao u riječ, kad osjećam da nisam došla, uistinu, onda sam sva jadna, onda brišem, i kažem, nije bilo kazaljki koje bi bile brze, kazaljki sekundi koje su male, i pokretne, koje fantastično brzo shvaćaju. Velike, tromе satne kazaljke, koje nikad nisam gledala, uvijek sam znala vrijeme. Njihovo vrijeme. Jedino vrijeme koje me zanimalo bilo je vrijeme minuta i ono nevidljivo, sekundi.

Pokazao si mi da me voliš i da se bojiš. Ja isto, osjećaj pripadanja. Ima li boljeg od nepripadanja, od stalnog stanja nepripremljenosti? Najbolje je bježati od svega što stoji, jer mi smo kazaljke, one mrze zaustavljanje, mi smo navijene sprave, i moramo stalno bježati.

Znaj, imaš suparnika i on je iz mog svijeta. Toliko me optužuje, toliko strašno osjeća i umjetnik je. Kad se vidimo smijem se, izaziva smijeh u meni, ali kad je ozbiljan ja njega želim nasmijati. Ne mislim na njega nikad, ali on udara po meni. Već dugo traje to, između nas. To je kretanje koje je započelo ujutro, koje se podizalo do podneva, kad se počelo širiti na poslijepodne. Pokazat ću ti što znači Easter. Pio je vodu, i gledao me. Uopće me ne gleda po tijelu, samo pilji u moje oči. Sad te obavještavam, imaš opasnost u blizini. Velika je i nikako je ne uspijevam odagnati. Ne mogu živjeti stalno u samoći koja se ne može opisati, toliko pišem... Druge žene idu u kino sa svojim dečkima, idu na spavanje sa svojim muževima. A ja sjedim tu i čekam. Probudila sam se, iako je pola dva. Vrijeme da se krene, hajde, hajde. Idem sad hrabro sanjati, idem sad raditi ono što se radi noću, što meni ne nosi dobro, niti sreću. Nosi mi znanje. Volim stanje predznanja, ove noćne misli. Vrijeme je da se krene.

Upaljen je radio. Više mi to ne daješ ti, nema tog osjećaja, odbacio si me prvi put... Ali nešto se dogodilo sa mnom, počela sam biti biće koje mijenja mjesta na kojima stoji, ili sjedi, često silazim dolje pa se penjem gore, često mijenjam odjeću i frizuru, mijenjam boje u koje se odijevam. Stapam se s okolinom, ne želim te gušiti, nisam ja nikakva zmija, možda samo sebi, samu sebe jedem, stalno vjerujem svima i nikad ne vjerujem da smijem biti zla, a smijem. Moram biti i zla prema drugima, prema tebi, da bih bila dobra prema sebi.

Noćas sam sanjala pismo. Pismo koje mi piše bivši, u kojem mi nekim čudnim i hladnim umjetnim riječima, opisuje koliko me želi i koliko me mrzi. Čitala sam to pismo kao njegovo, ali onda se dogodilo nešto čudno, na dnu pisma je bilo tvoje ime. I to me probudilo. Dignula sam se, i otvorila oči, pomislila, što sam sinoć radila da ta pisma ulaze u san. A tvoje ime je došlo neočekivano, na kraju, kao poziv na buđenje. Kad je emocija tako jaka, budimo se, prelazi prag, i alarm za opasnost se pali. Sad pijem kavu, i pišem ti da znaš da je pismo potpisano.

Moram probaviti današnji dan, bez tebe, iako si mi pomogao. U teškom trenutku spomenuo si lapis lazuli. Pomislila sam da je to kamen mudrosti, a onda i kamen putenosti, zatim sam našla još tvrdnju da je dragulj. Da se od njega dobiva ultramarin boja. I naravno, hvala ti. Naravno je ružna riječ, toliko se upotrebljava, ali je njezina narav dobra. Sve što je naravno je dobro. Sve što je izobličeno samoljubljem, i osjećajem da smo pravedni, da smo pozvani kažnjavati i nagrađivati svijet, govoriti mu koliko vrijedi i isticati svoj sud ili um, sve je to sranje. Sranje koje treba zaboraviti, što brže, sad je 20:12. Na poslu sam i želim Crno more, tisuće dana da zaboravim govna koja sam morala mirisati, tisuće dana da zaboravim ovo crno stanje, crno kao ugašena cigareta.

Danas sam se već oporavila, lutala sam po *shopping*-centru i gledala haljine, gledala se. U zrcalima. Potpuni led, zaleđeno lice, bez ikakvog izraza. Ali ako izrazi nisu na licu, onda su u pismu. Pismo-glava. Događa se da je pismo pametnije od glave. Sve bolje se izražavam, a glava mi je sve hladnija, sad je stupanj temperature kojom misli putuju, i potpuno su same, odsječene od svijeta, minus trideset. Kad se moždani valovi spuste na minus pedeset, onda ću još više pisati. Ne mogu utjecati na temperaturu pisma. Osjećaš li kako je hladno večeras.

Eto, pismo hladne glave. Zanemari ga. Pročitaj ga u kontekstu u kojem je nastalo, kad se temperatura morala spustiti ispod nule da bi život opstao. Inače, da sam bila danas živa, ne bi me više bilo. Koliko puta sam namjerno otišla u led.

Sanjala sam cijelo popodne, jedan od onih dana kad je dan nemoguće izdržati. Počela sam spavati u pet ili šest, sad je jedan i petnaest. Bilo je u životu razdoblja, kad bih se budila uvijek u jedan poslije podne. Nisam ti pisala noćas. Toliko toga sam ti rekla jučer, ta trauma, i plač, te suze zbog bijesa koji može tako lako ubiti objekt. Narcisi sve rješavaju s objektima mržnje. Lijep cvijet, ali nekako pretjerano složen. Možda samo tako duboko i strahovito nježan. Možda je način ulaza u cvijet rješenje. Ruža ima trnje. Znači ukloni bodeže, onda polako otvaraj, laticu po laticu. Gledaj kako se otvaraju same, ako si strpljiv, vidjet ćeš je. A narcis. Njegov ulaz je strašan, njegove velike usne, uzdignute latice u vis, čudna koprena oko čaške, nalik klitorisu. Danas je, zbog nedavnih događaja, jučerašnjih, nešto stalo u meni, nešto se zaustavilo i vratilo sat natrag. Opet sam u prošlosti, prošlosti u kojoj me netko ranjava, jer ga ne volim bez ostatka, kao suma. Ili kao razlika, kao onaj savršen račun u kojem ništa ne ostaje na drugoj strani. Broj se podijeli savršeno, kao ruža na sve latice, ne preostaje ništa, ništa, broj se potpuno razdijeli. Zamisli to. Kao da ruža, kad se podijeli svima, kad svakome da po jednu laticu, nema više ničega.

Nedavno sam to radila, bacala sam sjenu oca, pokušavala se riješiti sjene događaja koji je bio njegov život. Bio je prilično zasjenjen čovjek. Nisam nikad osjećala njegovo biće izravno, to me boljelo. Navikla sam na prizore, bez sjena, samo svjetlo. Na ljude koji iskazuju, a ne šute. Kad postoji puno toga, nekako teže ide van, teško se pokazuje, uvijek ostaje dio za skrivanje, uvijek taj dio cvijeta zapinje, sapet je, uvijek mora raspoređivati iznose. Ne može sve gurnuti van, nije moguće jer bi se nešto razbilo. Razbila bi se vaza, rasprsnula se staklena čaša, da je to kretanje tako jednostavno, da to biće sve pusti van. Ne, ono mora raspoređivati izlaze... Neko cvijeće raspoređuje ulaze, kao ruža.

Balada o čistom osvijetljenom mjestu, tim vjerojatno lijepim, čistim krčmama i barovima u koje je išao. Moji kafići, oni u kojima je tako čisto sve, u kojima je kava tako dobra. Znam da on leži možda baš kilometar odavde, možda sam baš u kafiću koji je izravno na pravcu koji bi doveo do njegovog groba. Možda ne želim na grob, baš zato, ali podsvijest mi nalaže da dolazim u ovaj dio grada, u ovaj centar, toliko blizu njega. Nemam snage ni volje odlaziti na

grob, nemam tako jednostavan put. Sjedim tu, okružena artiklima kojima bujaju dućani, usredotočenima na ljepotu, na sigurnost, na zdravlje. Pitao me da li ti pušiš. Odnosno, ustvrdio je da ne pušiš. Kad sam se vratila, ovdje, nisam prvi u svojem odraslom životu imala potrebe za cigaretom. Imao si zelenu vestu kad sam te zadnji put vidjela. Mislila sam da će boja biti zlatna, ali zlatna boja je boja smrti, pogledaj obruče na kovčezima.

Moje nedjelo je nešto drugo, to što moram odlučivati o stvarima koje bi nas mogle ometati. Moram micati od sebe sjene prošlih vremena, stare stranice koje su žute. Trule odnose, one iskvarene, od kojih možeš umrijeti. Gnjile plodove, od kojih sam se jučer zamalo razboljela. Na nama međutim nije samo da biramo... na nama je da donosimo odluke. Odluke koje se same odvijaju. Danas se jedna odvijala pred mojim očima. Situacija je bila takva da se odluka donijela sama, odluka da odem. Situacija je bila toliko jasna, da se sam od sebe pokazao put van, izgovorila sam te riječi, odlazim, ne dolazi nikad više, nikad više.

Kad će doći vrijeme za pražnjenje, od mržnje, od povrijeđenosti? Za punjenje nećim svijetlim, neokrhnutim, staklima koja nisu pala na zemlju, nego su kao sige. I savršeno im je. Osim ako u pećine ne dođe netko i na silu ih otrgne. Nakupine ledene vode, oštre i svijetle. Nisam se nadala tebi, ali došao si i ja sad okrećem cijeli svoj život, na pola puta između klasične analize, i neklasične metode gledanja koja se zove stupanj oštećenosti. Kad su nas i tko nas je? Koliko duboko? Kad je točno, u koliko sati, srce prestalo kucati? Kad smo umrli, a bili smo djeca? Kad nam se srce zaledilo? Ne znam. I don't know, kako ti kažeš. Gledam te, stavljaš ruku na srce, u područje prsa, i samo želim da me grliš.

Nema meke zemlje, zemlje zablude, za blud, također. Nema ničega popustljivog, nema gubljenja u mislima, u tijelima. Nema gubljenja strukture. Samo čvrstoća. Sad svira Lou Reed. *Perfect day. Just a perfect day. Perfect three days.* Hoćemo li izdržati.

Najgore je i najotrovnije u ljudima buditi sažaljenje. Ljudi se sažale nad tobom, i gle čuda, vrata se otvaraju. Ljudi vole vidjeti. Onda su mekši, ovako, kad ih ne vide, onda te još jače udare. Užasno je glupo skrivati ranu. Tisuću je puta bolje pokazati je suzama, pognutim

držanjem, izazivati milost. Ja izazivam istinu, i ti. Jesi li spreman. Za otvaranje. Želio si čuti, želio si je vidjeti. Sad dolaze zamke, prije sagledavanja, što se više približavaš, bodeži su oštriji, trnje je ubojitije.

Za tugu ne ostavljam mjesta, ali kad dolazimo već večeras, tako blizu, rane, sretna sam. Pijem samo kad osjećam da se mogu pustiti. Da me neće zadesiti zlo. Neće biti ništa loše. Dapače, samo dobro, osjećam da mogu pustiti sve. Sve je nula ako nema sreće.

Sad sam ti poslala fotografiju. Napravila samo konačno ono što je dobro. Stalno punim rupu u koju bi ti mogao ući. Punim to gnijezdo. Uvijek sama, uvijek tama. Ali na slici to nije tako, slika naravno laže.

Slijedim trag koji si ostavio ujutro, kao mamac. Da znam što sad ne valja. Znaš da griješim, ali ne kao ti, ne griješim tijelom, griješim srcem. Mogu smanjivati broj otkucaja. Znam dobro trčati. Oboje znamo trčati, jer sve leti, sve je leteće, sve te kazaljke ne prate, niti slijede, niti naređuju, one lete po zraku i klepeću. Imamo vrijeme za sebe, i od sebe. Vrijeme za sebe, kad želimo biti sami, kad se krećemo obrnuto, kad je krv venska. Tako se sve slaže, inače nema optoka. Ne može sat ići uvijek naprijed. To nije prirodno. Tu kazaljku treba vraćati, na mjesto, na početak. Okretati u suprotno, unatraske, treba je naučiti da ne pokazuje vrijeme. Da pokazuje nevrijeme. Sad, možda trenutak nevremena između nas.

Sve znam, kao što znaju budale i idioti, iracionalno znam da je sve dobro. Ali zašto onda pišem? Ako znam zašto se zaplićem? Zašto toliko rupa? Zato jer volim pisanje s tobom. Do sada sam mislila da to radim sama, ali sad vidim dvije igle, dvije ruke. Jedna te voli, druga voli mene. Moram stalno gledati. Red ljubavi prema sebi, red ljubavi prema tebi. Ja sam bolesnik od čiste pravde u ljubavi. Savršeno sam blizu nuli, iz koje počinje dan. Zamalo se dogodilo najgore, zamalo sam se rodila točno u nuli, u samom ničemu. Ničijemu. Ovako ipak pripadam. Dio sam dana, koji je jako mračan, u kojem nema svjetla. Ali ja mu svijetlim, u sredini, kao svila. Pokušavam svijetliti. To je moj život, pokušaj. Da izbjegnem mrak, da me ne dotakne, iako sam mu žena.

Isprva ću te puno doticati, jer mi treba kontakt. Poslije ću naučiti osjetiti sve i nećemo se svađati. Tiho ćemo pripremati sate za sebe. Koje nitko ne može uzeti, nitko nam ih ni ne daje. Ako ne možeš to shvatiti, onda nisi obuhvatan koliko mislim. Onda si sebičan, i onda si taj koji ne pokazuje što piše. Znam da si to činio. Nikad mi nećeš to poslati. Znaš držati stvari na okupu, ja sam se isprсила, uvijek ulijećem. U sobe, u zrak, ona koja uleti, kao luđak, koja se osjeća u prostoru. Ptice osjećamo, zar ne. Njihovo srce, kao srce zeca, kao da će iskočiti. Srce plašljive životinje, koja zna odlično bježati, i odlično letjeti. Odlično, nadam se da si sad sretan.

Izdasima ne poklanjam pažnju, kao da ih ne osjećam. Toliko su neznatni, beznačajni. Ipak, možda bih trebala. Pomislila sam: tko vježba smrt? Ti ne pušiš. Vjerojatno je razlog tomu što nemaš tako strašno jak udah, nemaš potrebu toliko uvlačiti... Sad dok ti pišem, *in the end it comes*. Doći će, ali ovih dana, konkretnije jučer, slušala sam intuiciju i čekala odgovor na pitanje koga ću ja morati pokopati. Barem jučer, jučer je to bilo u zraku, u mojoj obitelji, s kojom sam provela dan. Za tebe sam osjetila da ćeš me nadživjeti i bila sam sretna... Mladi si i to je u redu. Samo da ne ide preko reda, kako kaže ona. Da smrt ne dođe. Znam da neće doći. Ne može doći, ja joj ne dam. Ne dam ni tvojoj, ni mojoj, ni našoj. Naš je dan takav. Ne dolazimo budni u noći, u noći spavamo. Ujutro se budim i mislim sam s tobom. Nakon što sam te sanjala. Mi smo u obje scene, na dvije pozornice. U oba smjera. Kazaljke divljaju. Sad ću ti ovo poslati, sretna sam. Najsmješniji su kalendari, onako se odmataju, prevrćeš doslovno stranicu... Neki dan me on pitao zašto se godina dijeli na dvanaest mjeseci, da li zato što se za toliko vremena zemlja okrene oko sunca? Nisam bila sigurna, iako je to tako važno. Koliko puta ćemo još, koliko puta dok ne dođe zadnji.

Sigurno ne želiš bombu u kući. Ne želiš moju razornu snagu, a opet – igraš se s njom. I uvijek čekaš da vidiš, toliko si strahovito izbirljiv, toliko pomno biraš. Čekaš istinu, čekaš najbolje od mene, kad sam izmrcvarena, kad nema laži, nema ogledala, nema ničega, nema sutra, nema skretanja. Nema bijega, nema ničega, čekaš moju nulu, nultu točku. Čekaš i znaš da ćeš je dobiti. Nultu točku, točku neznanja. Točke bez obrane. Bez zareza, bez zvjezdica.

Pitam ruke, pitam oklop, pitam ždrijelo. Sve dijelove, koji su sad mirni. Jeste li mrtvi? Kako ste tako mrtvački mirni? Ne radite. Odmarate se. Počeli smo s umorom. Sad je obrnuto, stanje odmorenosti, u kojem nema emocija. Umor izvlači emocije van. Da nema smrti ne bismo osjećali. Ovaj odmor, toliko pun života, je bezosjećajan – život bruji i mrtvački je stabilan.

Želim biti hrabra. Zato pišem, da ti pokažem hrabro srce. Hrabra sam, zadirem u svoj plod. Pitam ga želi li mene, kao majku.

Ne, odgovara. Želio sam majku koja neće odavati tajne. Koja neće toliko pričati. Nadoknadit ću ti to, kad dođeš. Šutjet ću, neću davati znakove, neću ti značiti, onda, ništa. Ako ne dajem znakove ljubavi. Slušaj glazbu, kažeš mi. Ne mogu stalno slušati glazbu, ne mogu, umrijet ću od glazbe, koja me vraća u stanje potpune emocionalnosti, koje najednom i naglo nastupa, kojem nemam što dodati.

On mi je rekao da to sve nije ozbiljno. To što je on moj otac, ja njemu kći, i što ga pitam da li da te ostavim? Rekao je da. Slušam oca. Uvijek, on mi želi dobro, ali je ovisan o mojoj majci. Oni koji ovise o meni mi nanose zlo. Skidaju se s mene, nisam droga, idiotu. Nisam opijat. Nisam lapis lazuli. Postoji metabolička potreba, zar ne? To je najgore. Ali vidim skinuo si se. Ja sam sretna, također. Ne želim te. Ne želim da me konzumiraš, ne želim ulaziti ni u što s tobom jer si surov prema meni. Ona vrsta surovosti koja dolazi iz nepoznatih predjela. O kako si me povrijedio, ali u dubini nisi. Sretna sam, živjet ćeš bez toga. Bez toga što ti daje ta supstanca. I meni je drago da si se skinuo, jer ja se nikad nisam ni navukla. No, najvažnije je sad stati. Ne micati se. Jer si ti stao, našao si nekoga tko ne budi u tebi takav intenzitet. Dobro, stani onda. Ostani. Kako hoćeš. Meni je svejedno. Ja nisam ta koja odlučuje jer ja nemam ništa s tim, ništa s tim bolestima o kojima govoriš.

Znam sve, sori, ovo nije više pismo. Ovo je nešto drugo. Ovo je *bloody, bloody*... Ne znam što će biti, ni kuda, ni čemu, ni zašto, ni otkuda, ni koliko, ni poslije ni prije. Znam samo da nema pomoći, nema ni bijega, ni osveta, nema šanse, nema izgleda, nema budućnosti, osim

aktualne sadašnje i stalne sadašnje točne i savršeno lijepe točke. Na kraju svega tog odbacivanja stavio si zarez. Znači, nastavlja se...

Pismo sam poslala čitateljici, s napomenom "ovaj dio je fabularno zanimljiv".

U svim tekstovima, svim porukama, u životu nisam nikome stavila tri točke, a počele su nicati, od prije tjedan i pol... što znači... opet ih stavljam. Ne mogu kontrolirati, ali nisam nesretna zbog toga. Prvi put prepuštam, rečenici, riječima, smislu da se otvori. Mogu samo konstatirati, zato se služim točkom. A opet vidiš, taj zarez, koji je on stavio. Imam već nisku rana, ureza, i zareza na sebi. Volim taj njegov zarez, više od svih riječi. Ne zato jer je dobar za nas. Volim ga zato jer me on naučio čitanju tih znakova. A ništa mi nije rekao, nije me podučavao nego pustio da sama dođem. A onda kad je vidio da sam došla, još se više prepao. Kako je netko mogao doći. Nije to mislio kad je bacao te svoje tragove... nije želio da ga netko shvati. Ima muškaraca koji se osjećaju neshvaćeni, koji logično žele biti shvaćeni i onda uživaju u tome. Ali ovaj je čudan. Mislio je da je pametniji od svih, da je utoliko jedini. Ali nije, meni je uspjelo. Valovi, koji su valovite crtice. Neki dani, samo zarez pa gore zvjezdica. Potpuno tajan jezik. Sveden na te znakove, znakove među znakovima. Tajan život tih znakova to me zanima. Čitateljice, rekla si mi da si sad prvi put vidjela kako ja znam sa zarezima. Eto vidiš, i ti tako čitaš, to si radila već i prije mene, to si znala... prestali smo u nekom trenutku čitati riječi.

Malo sam odspavala. U prvih nekoliko sekundi ne osjećam baš ništa, kao da sam zaista bila negdje. Treba se prisjetiti. Kuham kavu, i vraćam se sjećanju na ovaj život. Sad se čini tako daleko, i smiješno. Smiješna neka žena, kažem sama sebi. Smiješan muškarac koji je sve zakuhao. Trenutak bijesa. Bijes zbog pisanja, zbog potrebe da to radim, da radim išta vezano za nas dvoje... zatim sjednem, sigurna sam da je to sve bilo dobro, za mene, to što se odvijalo prije ovog velikog prekida, prije reza koji je napravio san. Koliko sam spavala. Možda dva sata. Što se događalo tamo, ne znam, ne pamtim baš ništa.

Normalno je jesti, spavati, izvršavati zadatke, smijati se, i sve tome slično. Normalno je imati

prostora za druge, ja nemam ni trunke prostora, previše je značenja oko mene, a meni treba samo šupljina, neko oblo tijelo, neko biće koje me shvaća, neka anđeoska figura koja me štiti i vidi, ne treba me ni shvaćati, ne treba me ni vidjeti, treba mi samo isprazniti riječi od značenja.

Već sam doživjela takav isti dan. U međuvremenu sam mislila da sam ja nešto pogriješila, sad znam da nisam. Nisam ja ništa pogriješila. Cijelo vrijeme sam bila ok, bila sam čak predobra. Previše lako me uhvati zanos i uđem u proces u kojem ništa više ne odlučujem. Za tvoje emocije nisam ja krivac. Nisam kriva za svoje rezove, koje si mi zadao.

Da i ja nađem nekog neutralizatora? Dobro, neka neutralizira tebe. Nekog brisača, gumicu. Da prebriše sve. Tipku ću naći. *Delete*. Da nema tebe, čitateljice, sve bih ovo uništila.

On je čas ovo, čas ono. Kaže sjena. Ma nemoj. A ti nisi? Kako se zoveš uopće? Zašto pričaš priče? Rekli smo bez priča. Svaki put izloženost. Ne postoji priča. Ništa se ne zna. Što će biti spaljeno, bačeno, ništa, kome je upućeno sad, kome poslije, jednom, tko će otvoriti vrata, a tko ih zatvoriti. Ne zna se, draga. Zato idu priče, da znamo, uvijek znamo, od početka. Dobijemo dovoljno signala pa znamo ishod, ako smo pažljiviji čitatelji, znamo izlaz. A ovakvo stanje, bez kraja i početka. Stanje mirovanja. Izgledno za odmor, za veliku stanku, za crtice... Ma kakve crtice, treba povući crtu od svega i od svih, veliku crtu, crtčinu, koja savršeno dijeli. Koja ubija. Crta koja dijeli nas, mene od svih koji me vole. Koji su me voljeli. Ako si ti taj, ako je to „Ti“ ipak tvoje, onda ću znati, onda će doći kraj pisma, ali ne i kraj priče, ne postoje priče, rekla sam ti. Ali nažalost postoji obrazac, ovaj mi je poznat. Ti si mene iscijelio. To što si ono što kaže sjena, što nisi za mene, to je mišljenje sjene. Moje biće bolje zna. Sjene govore u podne, sad je ponoć. Manje jedan.

Moram opet prati zube. Dosadan ritual, kao i pranje kose, moram opet sve to raditi, moram ne piškiti u gaće, moram baciti pelene, moram obrisati suze ove jadnice, koja plače zbog njega, moram... Plače nad svojom žrtvom, a ona je žrtva. Ona je mrtva od njega. On je nju ubio, kao u crtiću.

Ubijaj me, u mislima, ali znam da one traju samo jedan užasni trenutak. Znam isto tako, da si me izbacio iz ravnoteže. Da si me naljutio, odbacio si sve, naše dijete, u jednom kratkom ali snažnom trenutku. Poslije si pokazao da ne misliš tako. Ali nisam mogla prijeći, te su riječi bile strašne. Jezovite. Baš takve, ježila sam se i drhtala, nisam vjerovala njima, a, opet, pisale su na ekranu. Mail koji je došao me potpuno zamrznuo.

Moram naučiti sigurnost u sebe i tebe, u nas, odnosno zadržati je jer je imam. Ta sigurnost je hladna. Sve sigurno je hladno. Ali toplina je neizvjesna, pogledaj samo plamen. Sad ne trebaš to od mene, trebaš moju hladnu sigurnu ruku koja piše.

I došlo je do toga, lud si. Želiš me ubiti, osjećam to. Ili me želiš uništiti polako, želiš uživati u tome... Sve znam, bila sam već tamo. Želiš me ubiti. Ja to ne osjećam niti ću ikad osjetiti prema ikome, tu se razlikujemo. Samo sam znala biti otrovna. Posredno, i ja sam htjela, ja sam mogla ubiti. Jer sam bila tužna. A što je sad ljubav, ako nije sreća. U svemu ovom ubijanju koje ti kao osjećaš prema meni, tolikom bijesu, toliko te želim zagrliti.

Znam što sad radiš. Hladiš se. Ti se dugo hladiš. Ja se dugo ugrijavam. Meni je prirodno biti hladna, ali uz tebe sve se promijenilo. Hlađenje koje traje već osamnaest sati. Taj se fitilj zapalio, i htio si mi nanijeti zlo, znam, točno znam da si me u jednom trenutku poželio ubiti... jer sam pobjegla. Što može čovjek učiniti nakon što pročita te riječi, riječi bit ćemo prijatelji... ali to je bilo surovo. Surovost, kako sam reagirala... Kako je moguće? U ovom svijetu? U nekom drugom sam shvatila da si bio izvan sebe, da to ne bih trebala uzeti k srcu. Ali uzela sam. Gledala te riječi, i uzimala ih, jednu po jednu. Baš tako, jednu po jednu, gledala kako me sijeku.

Mislim na one nježne godine, kad sam mislila o sebi drukčije. Da sam stvorena za dobre ljude, koji će biti kraj mene. Ti nisi iz našeg svijeta, nisi struja koja me nosi, ti si moje uzemljenje. Čudno da me uzemljuješ koliko si stravično željan moje ne znam čega, moje ne znam koga, moje ne znam, baš toga si željan, da ti ponavljam sto milijuna puta, ne znam, ne

znam, da mucam, to želiš, da sikćem, to želiš, da sanjam, uz tebe koji si živ i poručuješ da ćeš me satrti.

Ne dopusti da me više dotakne. Ne dopusti mu nikad da mi otvori vrat. Ne dopusti mu, u tome, užas ugođe i očaja, užas pristanka na ništenje, na svođenje mene na ništa, na rupu u koju dolazi prepun znamenja. Ne dopusti mojem biću da mu kaže ijednu riječ, više.

Tu je gola rana, gola majka, gola sestra, gola sva tijela žena koje osjećaju i koje nitko ne razumije. Koje nemaju falus i nemaju želje. Nemaju mjesečnice. Nemaju sise, ni guzice. Nemaju organe za reprodukciju. Nemaju izgled ni zavodnica niti žrtava. Nemaju maske ni majki ni žena, ni ljubičica ni trave. Nemaju oblika, nemaju zakona, ni posluge. Nemaju mašte ni razuma, ni osjećaja ni osjetila. Nemaju ni bistre oči niti zamućene. Nemaju udarce ni strepnju. Nemaju bisere ni ruže. Na pada im iz očiju ništa. Ne zovu se nikako. Nemaju proširene ni sužene vene. Nemaju tijela. Takve žene vole. A mi s tijelima, mi smo proklete i poreknute. Mi smo zemlja. U nama oblikuju svoje plodove. U nama žele naći smisao života. Jer imamo tijela. Ali na kraju kažemo: gledajte tijela se gube u zatvorima, jer trunu kao i sve biljke, koje se osuše kad ih ne zalijevaš. Kad ih ne maziš, kad ih ne poštuješ, tad biljke strunu. I životinje. Kad mrziš dijelove žene i trgaš joj latice. Kad uništavaš najljepši dio ruže, njezino srce, njezinu oveću središnju uporišnu srž, njezine nevine oči.

Pišem li to o defloraciji? Vjerojatno. O tom prvom ubojstvu ruže. Njezino ime, i tako dalje, imena drugih biljki. Nisam ti bila cvijet, nego nešto drugo. Nisi vidio podne, jer si podne. Nikad ne vidiš podne. Uvijek vidiš crno, noć u koju gledaš. Vidiš, ja vidim samo dan. Ja prema njemu idem. Ne želim nikad više ući u mrak, osim po rođenju. Ali poslije rođenja, nikad više.

Ostaje mi upoznavanje jednostavnih, krajnje jednostavnih, strah i strepnja od prostodušnosti. Jer tamo nema igara, nema obrana, nema riječi. Strah od tišine, koja je istina. Govorim samo zato, da ga odagnam. Posve svjesna da se emocija stvorila udaljenošću. U stanju stopljenosti nije bilo potreba. Ispomažem se i znanjem. Uvijek ću to raditi jer sam ipak kukavica. Jer te nema noćas da šutimo. Da si ovdje, u prostoru, u nekoj sobi, pored, da pišeš, čitaš, ležiš. Da sam u drugom gradu, ali ipak, sve je to iluzija. U konačnici moram se

sama suočiti s tišinom. I s umorom. Sa svima trima, umorom, tišinom, i onom stranom novčića. Sa zapisom. Piše, volim te, ali neću umrijeti.

Napisala sam ti i privatno pismo i razveselila se. Nije bilo literatura, bilo je vrlo jednostavno. Jednostavno sam ti rekla što želim. Kako nas zamišljam, kako si bio tu, danas, u mojoj sobi... Ali nije me razveselio tekst, nego brzina koju postizem kad se tebi obraćam. Inače sam poluobamrla. Ležim, slobodan je dan. Slobodan za što? Sama sam sa svojim umišljanjima i zamišljanjima. No onda shvatim da sam mrtva. Mrtva osoba je ona koja živi u svijetu mašte.

U tom tvom pogledu bila je munja, ali crne boje, munjevito oko, iz dubine ugljenokopa. Nisam nikad vidjela da oči mogu tako zasjati, kao nafta. Ja sam tvoja vlaga. Mahovina raste u šumi. Pričamo li seksualne alegorije? Ne. Kad pričamo o šumi mislimo šuma.

Opet sam topla, od blizine. Udaljenost nas može raniti, cijeli spektar boja koje udaljavaju, hladne boje. Ljubičasta, plava, pa čak i zelena.

Biti u utrobi i željeti izaći iz nje. Ne biti zatvorena, ne biti ovisna o drugima. Ne biti ničija. Biti samo svoja. Ali ima mjesta i za tebe, uđimo na trenutak zajedno.

Čujem nešto što nije pametno, nije u riječima. Čujem jednostavne riječi. Da si glup što pomišljaš na to. Nisi. Ali ne mogu uzvratiti sad, ne mogu možda koliko trebam, ne mogu naći sad istu emociju, jednaku tvojoj. Oprosti mi, jutro je.

Glava sad donosi ravnotežu. Glavno je da ona dođe. Dobro ti poslijepodne, 17:21.

Vjerujem u sve, ali ne toliko da znam da ja zaslužujem sreću. Sreća je takav neprirodan dan,

dan nakon kojeg ne znaš jesi li normalan jer svi su nesretni.

Volim nježne. Dobre. Blage. Svi mi govore da griješim, da ću opet gadno pogriješiti, da krivo biram. Netko me vidio, i poželio imati. I onda je počelo. Počelo je biti zadimljeno, i zagušljivo. Ušla sam u sobu. A tisuću puta sam rekla, rekla mi je majka, žena, moja supruga, moja zakonita majka i otac, zakoniti i prirodni, rekli su mi. Nemoj.

Dobivam te pod potpisom nekoga drugog. Vjerujem u taj navodni potpis, vjerujem u navodnike. Ali ne vjeruju drugi, moji bližnji. Kažu mi da si laž, da si umišljaj. Toliko su me pritisnuli da sad otvaram te zareze, otvaram „dva zareza dolje, i stavljam ih gore“. Tako smo te okružili, te ptice, te leteće znakove. Okružila sam tvoje ime, kao ptica, jedna, dvije, ukupno četiri, tako zaokružen u laži mi pišeš.

Samo ležati, mirno. Samo osjećati da smo stigli. Pod težinom toga, i pod sviješću, i iznad nje, posvuda, po svim registrima znati da je to ono što nismo čekali, što nismo mogli predvidjeti, nismo mogli prepoznati jer nismo upoznati s dolaskom, dolazak nije nešto na što se pripremiš. Niti na čemu radiš. On dođe – dođe. Dolazak naprosto dođe. Ne možeš se penjati prema njemu, ne možeš raditi na tome, nije to uspon ni osvajanje vrha. Nije jer je vrijeme. Vrijeme, na njemu ne možeš raditi, na njemu ne možeš ništa. Na njemu si, u njemu, događa se. Dolazi. Došlo je. Došla si.

Smiješno mi je, sve smješnije. Ja sam ptica i letim, smijem se dok letim, sve je smješnije što se udaljavam više, što sam više, to je smijeh jači... to je smisao leta, odmaknuti se, dignuti krila i reći zbogom, zbogom.

Možda je ljubomoran. Sad pričam u terminima odnosa. A možda je izvan odnosa u ovom trenutku. Možda sam ja bila izvan jučer. Možda sam pisala izvan nas, samo naizgled unutra, u našem. Misliti ću na ono naše, misliti ću. To su bile jedine riječi, koje još pamtim, kako su me tresle u studenom.

Pismo nema naslova, jer je pismo, ali ima naslovljenika. Svi koji imaju velike naslove, koji puno brinu o naslovu, otisnutom gustim velikim slovima, pišu nikome.

Kažu da se treba čuvati ljudi s vrlo elegantnim prstima. Jer to su prsti kradljivca, možda i ubojice. Prsti koji plešu po tijelu, po instrumentu, po brojevima sefova...

Sve si već rekao, pokazao si lice. Glavu. Pismo je moje. Borit ću se do zadnjeg daha za sebe. Učenica je položila, spremila sam knjige. Nikad ih nisam trebala ni čitati. Trebalo je samo trenirati sportove, borilačke vještine, judo, karate...

Sad je prva lekcija. Obuzdaj nagone. Druga, smiri ruku. Treća, nauči slušati druge. Četvrta, obrati pažnju na osjećaje drugih ljudi, ne samo na svoje. Oni su jaki, iznimno snažni. Znači da si čovjek snage. Ali ona tebe može uništiti, ako se okrene protiv tebe. Zato, zauzdaj konja. Zatim operi lice. Pogledaj što piše, na njemu. Jesi li opet bludio? Ne znam. Ni ti. Kao da je važno. Zatim, operi opet lice. Opet i opet. Pitaj sebe, što si htio? Što si htio kad si išao, kad si došao, kad si otišao, kad si se vratio? Jesi li osjetio povratak? Ja jesam. Baš povratak. Na početnu točku, od koje je sve počelo, valjda. Sve, a to sam ja. I ti si sebi sve. Svatko je sebi sve. Povratila sam se, dakle, ali sad se vraćam u svoju dob. Svoje vrijeme, od rođenja. A ne rođenja.

Napisala mi je: nitko nije bolji od nas. Znaš, to mi je rekao otac. Nitko nije bolji od tebe. Eto, to je prijatelj. To su riječi.

Povjerovala sam u samu točnost. Da, u nju se zaljubila.

Odbacujem te zbog toga što mi nećeš donijeti dobro, jer točnost nije uvijek dobra. Savršena

točnost je nekad ubojstvo.

Nije strana pisma. Strana glave. Volim što je tako.

Nisam legla da spavam, nego onako, kao da ne želim živjeti. Tako je to danas, pišem ležeći, ravno, u ravnini zemlje, u ravnini s ničim, sa savršenom svejednošću, izravnanošću, s jednim jasnim htijenjem da ne visim, da ne stršim, da budem laka zemlji, i ona meni.

Oso, uzimaš li mene, oso, kolješ li mlade, kao i druge životinje? Kolješ li svako mlado, ili samo neko? Ono koje lakše leti, koje brže leti, ono koje te ljuti jer te ne sluša, jer se boji.

Kolješ li zatim osinje gnijezdo, kolješ li ga cijelog, u grani, oko nje, kolješ li grančice i okolne grmove, koji gore.

Ne mogu brojati, mogu samo nabrajati riječi. Tu su onda ti popisi želja, kao polipi, koji bi usisali predmete.

Možda sam bolesna samo od osjećaja da mi je netko rekao sve što želim, i napravio sve što sam mogla samo sanjati, da je taj netko izmišljen jer ne postoje takvi ljudi, postoje samo ljudi koji pljuju. Ne postoje ljudi koji se uređuju za tebe, koji za tebe smišljaju tekstove. Postoje samo ljudi koji te ispljunu, kao meku, kao ribu koja se uhvatila, okrenut vrat, na stranu, izbočene oči.

Sad sam osjetila poriv da šaljem tekstove, nekome, možda da odu u svijet. Kad ne mogu do tebe, idem svijetu govoriti. Svi će me čuti, osim tebe, ti samo poklapaš uši i meditiraš o gradu na obali u kojem nema ljudi, samo kamenje na obali, dva tri znaka da dolazi oluja, netko priprema paštu, netko siše školjkino meso.

Bik je u areni, uvijek. Kako su sami sebe ograničili, kako su promotori načela zbilje. Sve po knjizi, po redoslijedu vožnje. U koži je neko sranje jer koža je nekako zločesta, zelena kao bacili. U njihovim je riječima neka tuga, zbog manjka hrabrosti, višak sjećanja. Ne razumiju da će umrijeti, da će svrake obilaziti grobove, i vrane slijetati na njihove ruke, promrzle, do kostiju, koje će truliti. Ne razumiju da živimo pod prijetnjom, od prvog dana, otkad smo se rodili.

Jedna je senzibilna kao mlijeko, kao da kuha u njoj stalno mlijeko, bijelo i tečno, kao da će nekad malo dobiti kiselu aromu, kao da bi mogla biti svježija, ali ne bi mogla. Jer ona je mlijeko, mlijeko nema svježine. Ima tu dnevnu hranjivost. A druga je zemlja, malo je crnja. Znala je prepoznati stvari, ali ne i izreći ih dokraja... Ona je zatvorenija. Nema tog obilnog davanja, tog isprsi se i stati. Stalno s tim prsima naprijed, u borbu. Gel, kad žena hoda. Pornografija kretanja, pornografija oblaka, koji se sljubljuju.

Preslušavala sam danas stvari koje si slušao. I hvala ti na tom osjećaju voljenosti. Nisam ga imala od kad sam se rodila, pa rasla, pa ga nakratko imala, u jednom razdoblju, ali nakon toga izgubila. Taj strašan osjećaj nevoljenosti me je ispio. Ne zaslužujem tek tako. Zaslužujem samo ako zaradim. Moram raditi za taj posao, radim naizgled za novce, ali radim cijelog života da imam osjećaj da me se voli, bez veze, samo tako, jer sam pala s neba, jer sam bilo tko, kao što kaže netko. Bilo tko svijetu, ali tebi sve. Ne bilo tko, ne tebi. Tebi sve. Tebi jedina i tako dalje.

Zvone zvona. Čujem ih. Zvoni i drugima koji me vole. Zvoni i meni, uzbuna.

Zvoni da treba biti u redu, ali nije u redu.

Ne vjerujem danas, iako je to prvo što si mi rekao. Možeš mi vjerovati. Vidiš, ne vjerujem. Ne mogu ti vjerovati, najteže od svega, najteže i najgore se dogodilo.

Danas je ionako već na izmaku, sad je 21:24.

Kad bih samo mogla... ali cijelo vrijeme znam da ne mogu, da te ne gubim, nikako... štogod napisala, to je svjesno nemogućnosti gubitka. Prijašnja su mi pisanja bila obrnuta, štogod bih napisala, bilo je izgubljeno. Bilo je svjesno nemogućnosti dobitka. A ovo je polusat, vrijeme između 21 i 22 h.

Sad ću saznati planet tvojeg broja. Planet tvojeg mjesta. Broj tvojeg mjesta. Broj naše sobe.

On nije često i burno sanjao. To sam naslijedila od majke. Ali onda, noćas, dogodilo se nešto čudno. Probudio me smiješak. Usred noći sam se nasmiješila, onako kako se nasmiješe sretno osobe, ne ishitreno, ne glasno, niti histerično.

Namireni ljudi spavaju, nisu gladni, nego su pojeli dan i sad će san mirno rastavljati te glupe zadane slike u svoje slike koje su mekše, među kojima su rubovi tanji, koje se pretapaju, nema oštine, ni reza. Nema točaka ni zareza. Samo tijek, grčevi ostaju dnevni, grč zareza dok odjeljuje i reže. Grč upitnika koji se izviđa, kičmu lomi da pita. Ili napetost uskličnika, te iznenadne provale. Sapetost crta, napetost dnevne grafije.

Pokreti su mi uvijek življi... kad je on pored mene. Previše gestikuliram, preglasno se smijem. Stalno uzbuđena, lažno, zbog opasnosti mraka, kiše u kojoj ništa ne vidim, ali me obavija posve ravnodušna i fluidna masa koja ne razlikuje ništa, nanosi koji se ne vide, koji se samo skupljaju... Nebo koje skuplja osjećaje, raspršene energije, koja se međutim ne sabija u manje čestice, ne dolazi do sijevanja, nego ostaje tako rasplinuta, kao sivi pejzaž, pomalo onostrana. Taj spleen me uništava, sjeda mi na pluća i kašljem. Miris crnih teških šuma. Vlažno i hladno. Takav je bio cijeli dan. Onda sam otišla na posao i bila raspoložena do trenutka u kojem je on došao. Opominjući ton, nota koja se ne može ispjevati, nego odsutjeti, neko sranje pred kojim ne znam ništa. Došla je otrovna pošta. Zabilježeni trenuci slabosti, želje da razveselim, da sve bude vedro – ali nije išlo. Nisam uspjela promijeniti

vrijeme, ostalo je po njegovom, oblaci, prokišnjavanje, jugo, ostalo je u naznaci nejasnoće, zatamljenih osjećaja koji se ne mogu očitovati, niti pojasniti, ne mogu postati ništa, nego se samo valjaju po tom travnjaku, zajedno s nama, koji jedemo i pijemo, pušimo i s tobom koji nemaš kao glas, nemaš kao oči, nemaš ništa dok si preko puta mene, koji me krišom gledaš dok razgovaram na telefon, vesela, normalno, sa svima, osim s tobom koji to radiš namjerno, namjerno me guraš na dno, guraš me a da nisi svjestan, guraš i mene i sve što imam, ne znam. Ali guraš, gotovo jednako silno kao i ja, borimo se za vremenske prilike, i danas si ti pobijedio.

Točno osjetim kraj. Uvijek znam kad je gotovo. Znam dobro i početak. Njega također odlično osjećam. Kraj i početak muke, kraj i početak radosti. Mi smo na početku, to je lijepo. To sam shvatila kad sam prestala sa pisanjem, tek je to početak, mi počinjemo, svježi, tek se upoznajemo. Tek počinje, taj osjećaj je tako lijep, različit od dovršenosti, osjećaj mladog mjeseca.

Počela sam voljeti, barem se raspitivati za onog trećega, onoga koji mi je obećao uskrs, obećao mi je objasniti značenje riječi Easter. S njim bih otputovala, tamo, istočno od ovog grada.

Svaki udarac mora biti jasno zadan, i vrlo sitan, kao metak. Moram pogoditi srž stvari tim tankim projektilom. A pritom moram letjeti i ostati u stabilnoj putanji.

Žene samo kuhaju i onda ti skuham. Onda ti ga smjeste. Onda se urote protiv tebe jer se tako radi, ženska agresija je trovanje, trovanje.

Udari me, ako želiš, i ako je tako bolje, za oboje. Ali vidiš, i sam, pred kraj ovoga pisma, da nemaš zašto.

Ali danas, bez ijedne riječi. Nemoj to raditi.

Jedini ljudi koje sam pounutrla su moji roditelji, ali to je bilo zato jer sam bila dijete, i ulaz je bio slobodan. A onda su svi ostali vani. Svi su bili vanjski, svima sam vidjela lica, dobro i točno, znala im mane, čitala im riječi. Ali ti nisi ušao tako. Ti si se otkrivao, polako, i jednog sam dana shvatila da si unutra. Bilo je to nedavno, možda baš danas.

Jedem bez teka, to je jedino loše, ali jedem.

Pamtim tvoje poglede, čudne poglede, dok uzimam mobitel. Dok ostavljam torbu i vadim stvari. Nikad me nitko nije tako gledao. Kao da ulaziš u sliku. Kao da ulaziš preko tih stvari u moj svijet. Moje pozive, moj stan, preko ključa u koji si se zagledao. Taj ključ koji me doveo kući je ponio tvoju energiju, kao što je i krema koju sam ostavila ostavila sjećanje.

Večeras, prvi put tebi pišem. Pozivaš me tamo gdje nitko baš lako ne ulazi. Izgubila sam nit. Nisi još nit. Tek si sjena, magla koja se potiskuje. Nema te, nisi još sasvim vidljiv. Status maglovit, to što ne vidim obrise. Voljela bih Saharu, ne mora sniježiti. Poželjela sam još prije mjesec dana otputovati s tobom. Sjediti u autu i slušati glazbu, u toj kutiji, u kojoj sam tako zadovoljna.

Postoje kišne kapi koje slušam, jer si ih spomenuo. Zvuk automobila dok prolazi kroz lokve, zvuk mačka koji ulazi na prozorsku dasku, penje se i staklo se, ili drveni okvir, na trenutak malo protrese, zatim tišina.

Vidjela sam te, stajao si, ja sam stajala, sjedio si i okrenuo se. Bili smo večeras prvi put ozbiljni.

Dani kad kupujem, jedem, pazim kako izgledam, slušam glazbu i raspadam se... osjećam, jebem ti, svaki pogled djeteta, svaku notu zbilje, svaki ton u rečenicama, prešućeno, kad sam osjetljiva za druge i prema sebi, plašljiva, čak, na podražaje reagiram, primam, i samo tako sam povučena, povučena do beskraj...

I oni dani kad, kao večeras, upijem žensku snagu, ili mušku, svejedno je, kad mi tuđa misao, hrabra misao, tuđi stav, pokaže kamo dalje, da nije put prema natrag. Taj otvarajući zamah, ti ljudi koji otvaraju perspektivu. Primila sam od nje noćas dozu visine, dozu veličine, i nisam više mala. Narasla sam noćas, barem jedan centimetar. Volim visoke ljude, nije važno, mogu biti i koščati, mršavi, čak i slabije, krhkije građe. Ali one koji su stalno išli gore. Tebe, nju, zatim moju sestru, mojeg oca, i još visokih ljudi, koji nemaju ništa malo u sebi... Znam da ovo što pišem noćas nije pravedno, prema nižima, jer oni imaju vitalitet, jer i sama pripadam nižim ljudima, ili ljudima prosječne, srednje visine. Ona sam koja s niskima postaje niska, s visokima visoka. Stalno padam i rastem, s malima sam mala, s velikima velika.

Kao neka majka koja kaže, smiješ, smiješ biti velika, smiješ biti visoka, smiješ jer i sama sam takva, gledaj me i ne boj se.

Pada cijeli ovaj mjesec, lipanj, padala je i prošli, topla kiša, kao da živimo uz ocean, srednje topla, ne tropska kiša. Danas te volim tako mekano, tako prelijevajuće, tako kao kap, valjda, koja se slijeva niz nešto, je li to tijelo, ne znam. Slijeva se, mirno, kako samo kiša zna. Njezina mirnoća, bez i daška vjetra, njezina toplina, vjerojatno su te kapi tople, umjereno tople, ali najviše odsustvo ikakvog pokreta, ikakvog trzanja, nema ničega sapetog, ničeg uznemirenog, ništa ne trese granje, ništa ne pomiče lišće, kao bonaca. Tako mirnu kišu nisam dugo osjetila. Događa se još nešto, kao kad prestaneš motriti gore, nebo, jer nije lijepo. Nema ga, ne vidi se, samo gledaš dolje, ili u sredinu. Gledaš ravno, ispred sebe. Pogled nije upućen ni tlu ni nebu, pogled je točan, u ravnini. Tako djeluje ta kiša, tjera te da gledaš ravno, jer nebo nije lijepo, nema ga, kažem, nema ni zemlje.

Ležim u tom spremištu, i istekao je rok trajanja. Loša berba. Puno riječi ni o čemu. Puno zadataka čekanja. Nijedan dan bez tebe, a toliko je dana prošlo. Danas je prvi, od podneva je počelo, ali kristaliziralo se oko 15 h.

Ne možeš lako bježati od onoga koji te vidi.

Letovi od dana, dan izbivanja. Jedan dan bez tebe je dovoljan.

Znaš da ću doći, natrag, da nema ničega opasnog u mojim letovima, jer oni, kao i svi letovi, dolaze na zemlju, avion siječe, pažnja se podiže, uskrsi se javljaju kao floskule, pred tim svakodnevnim usponima, i padovima.

Nema me, razumiješ, nestajem u tebi, prokleta, prokleta voda, koju ne drži nikakvo korito, nema uporišne točke, ne razumiješ ili razumiješ, nema me, u tim danima, ne postojim, prestajem postojati kao ja, moj identitet, i to sve, to sve uroni u tebe, u tebe se pretvaram, ili u neko mjesto, između nas. Neko mjesto koje samo voda gradi, ne znam koje je to mjesto. Mjesto žudnje, mjesto snažne nepostojeće osobe. Snažne ali nepostojeće. Nema ništa u sebi osim žudnje za tobom. Opet ne razumiješ, kako je moguće isprazniti se tako potpuno isprazniti sve što jesam i tako prazna, gola, mlaka, primiti u sebe tijelo, krutost, oblik ili neku drugu vodu. Kako je meni miješati se s tim uljem, kako? Ne mogu.

Ali miješati se s tobom, s tobom, crnom, mekom, miješati se, do mene, bez boje, dopire crnina, rahla, meka... svjetlucava zemlja. Sad svira neki pjevač. Da barem mogu slušati išta osim glazbe o ljubavi, svih senzibiliteta koji se očituju po svim kanalima, svim postajama, svim stranicama, tutnjaju horde ljubavi, i ja im govorim, uzmite me, uzmite. Ubijte me. Ubijte.

Mjesec je bio sablast koja nas je gledala. Drugi put smo zatvorili prozor, i spustio si zavjese. Drugi put je bilo još manje emocija. Bilo je sve više vlage i hladnoće, u mojim slijepim očima, koje su me luđački zaboljele, pred jutro.

Pomalo se svijetli, razdanjuje. Nema ničega tako strašnog.

Bila sam tako hladna, kao snijeg, očajno ledena masa, koja se hladi, i bolno hlađenje se odvija pred tvojim očima. Našao si put, puštao si me da se hladim, i poslije si tu hladnu masu gledao, slušao, biće koje se preselilo, udaljilo, a bilo je s tobom.

Ne pišem više tebi, iako si ti ti, iako smo još uvijek s istim zamjenicama, ali ti više nisi onaj. To stanje prije nove ispunjenosti, prije želje za novom zamjenicom, je također dobro. To je stanje crtice. Naglo povučene horizontalne crtice, koja nije ni zarez, nije ništa slično. Horizontalna sam, kao more, s malim valovima koje čujem kako udaraju.

Ima u tim sveskama i previda. Ima i onih rečenica koje ne shvaćaju da jedino kad dobijemo ranu, kad se ozlijedimo, kad nas ozlijede, učimo. Inače smo sante koje plivaju, bez oštećenja, ali i bez očiju.

Nema sumnje, um ti je logičan. Ali voliš nešto više od logike jer je savršena. Kako je pobijediti? Pobijediti je, na njezinom području, savršenom ironijom. I onda dođu ti igrači, koji vole između. Nemam naviku toliko jasno govoriti o ironiji, trebalo bi prestati. Ostaviti malo prostora sjeni, tragu sumnje u značenje, svako, pa tako i ovo, u sve pomalo, sumnjati, ali voljeti, unatoč tome, bića koja se tu kreću, finog susreta koji je bio, a i nije.

Otac moje majke, kojega nisam nikad upoznala, putovao je po svijetu, prodavao stoku, i nije se vratio. Majka je imala šest ili sedam godina.

Stabilno je vrijeme, otkad sam ovdje, već deset dana sviće isti dan.

Kad dolaze tvoje riječi, savršene, kao da su slikane...

Bila je već sigurno dvadeset godina udovica kad sam se rodila. Bila sam joj prvo dijete, nakon vlastite djece. Voljela sam je, živjela kod nje tijekom ljeta. Kad je umrla, sanjala sam da je iz topa ispaljena u nebo, odjevena u crno, s velikom crvenom ružom oko struka.

Pamtim šamar koji sam dobila od majke, možda jedini u životu, kad sam uvrijedila baku. Kad sam propupala, u prvom pubertetu, stajala sam pred njom, u kuhinji i primila me je dolje, kod piše. Zvala ju je kokica.

Baka je crnu mačku polila benzinom i zapalila. Gledala sam upaljenu mačku koja trči. Zatim lice bake, mirno, zadovoljno.

Svi su već znali, već se bilo uobičajilo, da se pojavljuje na seoskim svadbama, sad već sve starija i sve sijedi, duge kose, raspuštene, odjevena u bijelu plahtu.

Neki dan sam pred tobom spomenula udovice koje spaljuju u Indiji ili na Baliju. Stari običaj. Prenuo si se. Zašto od cijele knjige pamtim baš taj običaj, zašto ti ga govorim? Zašto o ženama koje nisu čekale nove muževe?

I da, zaboravila sam zamalo. Nakon što joj je muž umro, iza njegove slike, u okviru, na zidu, pronašla je sliku jedne žene.

Koristim li svoje ime kad ti pišem? Da. Ti ne. Morala sam shvatiti, nekim najluđim čulom, da si pseudonim. Danas si mi rekao da se odsiječem od svijeta. I to sam mislila napraviti, ionako, odsjeći se.

Pas cvili jer nije otišao u šetnju. Bio si čist, moj um nije dugo bio pročišćen. Um mi je služio da lažem.

Opet laje. Jutros me ugrizao, bojim ga se. Igrao se, ali je pretjerao. Imam ožiljke. Plakala sam oko četrdeset minuta.

Danas je jeo led, mislio je da je kamen.

Otac je najviše volio voćke. I čempres. Zadnje stablo koje je zasadio bila je smokva.

Ne bih rekla da ćeš ovo razumjeti, ali osjećam da ti dugujem. Mogla bih te voljeti, volim te, ali vrlo je teško sa mnom. Moja nesigurnost nas može ubiti. Ubija, povremeno. Osjećao si zadnji put da sam neiskrena. I tišina je.

Nije ovo nova knjiga, ovo je stara knjiga. Ne pišem je, više. Pušim i čekam da se zatvori.

Sve pada, ili se smanjuje, ili odlazi, odlaze osjećaji, mode, prostori od nas. Ali riječi ne. Uvijek su tu, uvijek, kao cigarete. Kao kutija iz koje vadim, jednu po jednu.

Obožavam raskidati, kao i pjevanje, nakon raskida i dokidanja, rastanaka i sastanaka. Sad pišem. Sad je stanje slobode, stanje ptice, idealno za riječi, za moju samoću, za moje divne sate bez ikoga. To se dobiva prekidom, to iskustvo stvarne slobode, koja nekad traje samo jedan dan, ili nekoliko sati, ali je dragocjeno. Sigurna sam da ptica kad odleti misli da se nikad više neće vratiti.

Došli smo u to stanje. Nisam ti se javljala šest-sedam dana nakon toga. Ne mogu, nisam normalna. Tako luda, tako konačno i nepovratno luda, i izgubljena. I potpuno sljubljena s tobom, kao u listopadu.

Govor se nadima, posve je drukčiji nego kad razgovaram s tobom. Tad sam jednostavna. Napisala sam ti. O razlici. Komplikacije nastaju u samoći. Kao kad kažu, zakompliciralo se, ili pojavile su se komplikacije. Zašto? Zato jer je nešto vrlo, vrlo samo. Sve komplicirano dolazi iz samoće.

Danas sam i njoj otpisala, piše tako da prede.

Maloprije sam ti napisala privatno pismo, objašnjavala ti da znam zašto toliko šutiš. Zatim sam napisala da je to zato što brzo misliš.

Ležim, cijeloga dana, slušam glazbu. Pijem kavu, lijena sam vježbati, jedva sam se istuširala.

Samo moj užitak, moja sveta ugado. O hvala vam, vama koji ste me naučili ugodi. Danas grmi. Danas je počela jesen.

Ne trebam tvoj pogled. To je ta razlika, to me oslobađa. Ne trebam tvoj pogled na moje riječi. Jednostavno, nešto je umrlo.

Da mi priđe netko i da pričamo. Da plačem, da on ili ona pomalo također plače. To je moje stanje, već dva mjeseca, i sad je izašlo. Nije se rodilo, kao zdravo dijete, nego je bolesno, tužno, možda će to biti zločesto dijete, sebično dijete. Dijete koje će me raniti.

I neka ova noć potraje. Noć grmljavine, noć bistrenja. Noć kiše, i hladnoće, neka potraje, u mojem slučaju, nužna je kiša.

Sad to dijete luta, luta. Osjećam bol, u sebi, na mjestu gdje je bila sreća.

Povremeni osjećaji. Koje ne želim ispisati. Želim ih sačuvati od pisanja. Od ove knjige koja me jede. Koja uništava sve što taknem. Sve što uđe u nju, to umre.

Sve je dolazilo kad sam pozvala. Kad sam zazivala odgovore. I večeras je tako. Prvo je jesen. Grmjelo je, padala je kiša. Onda pjesme, koje volimo oboje. Ali tekstovi, tih nekoliko naših glazbenika, koji meni povezuju moje filmove, koji su bili pratnja nekim drugim noćima, sva ta glazba, koja se izvrtjela, danas mi je jasno rekla da put vodi prema meni, prema samoj sebi, prema gubljenju iluzija. I zahvalnosti onima koji me čuvaju, koji čuvaju moju djecu. Moji prijatelji. Ne muškarci, oni ne. Oni su mi nanijeli zlo. I ja njima, sigurno. Čak ne mogu misliti uopće, ne mogu misliti ni na jednog. Misliti o njima je kao misliti o smeću. Smeću i oružju. Tvoje riječi su me u konačnici zagadile. Trebam malo manje riječi. Malo puno manje. Previše želje, previše. Premalo poštovanja, u konačnici. Nema ga jer znaš da sam dobra. Prema svakome dobrom biću to osjetiš, uvijek to povezivanje dobrote sa slabošću. Ne vidim se kao časna sestra, koja čuva svoju čast. Ali noćas ih razumijem, razumijem žene koje nisu voljele muškarce jer su voljele nešto čišće, od njih, nekog anđela. Zaljubile se u njega. U anđela, ne u čovjeka. To mi treba. Nitko drugi. Ništa drugo, anđeoski čovjek, čovjek s druge planete. Budi ti moj anđeo, ti koji si sad uz mene, koji me sigurno slušaš, i gledaš moju tugu. Budi anđeo koji me štiti. Budi uz mene.

Jezik je pametan, podijelio je sve na brojeve, na jedninu i množinu. Glagole na imperfektne i perfektne, savršene i nesavršene, svršene su savršene, nesavršene su nesvršene.

Povezivanje srčane i moždane kore, prednje i leđne strane, povezivanje po sredini. Imaš li ga, šav gdje su nas zašivali, kad su nas spajali u jedno?

Kad se uvučem u to svoje luđačko razmišljanje, kad počnem dubiti, to je strašno. Opasno. Bez veze je toliko se pitati. Tisuću puta bolje je imati tijelo, koje me digne, pošalje u kupaonicu.

Na televiziji je situacija, žena i muž, ona je ljuta jer ju je prevario. Dok je ona donosila životne odluke, jer su prekinuli, on je spavao s njezinom najboljom prijateljicom... Našla sam odgovor. Nemoj mu oprostiti. I što to znači? Druga žena je dobila aparat za dijalizu. Odgovor. To bi se meni bilo dogodilo, da te nisam upoznala, razboljela bih se.

Netko ženi daje bubreg, ona nastavlja živjeti normalno. Daje joj ga majka. Onda priča o lutkama, ženi koja treba drugu ženu, sestru. One vas nikada neće ostaviti, kaže jedna. Preko lutke se otvara. Žena je oprostila mužu prevaru dok su hodali. Nisam htio upropastiti nijedan trenutak, zato ti nisam priznao. Bila bi šteta da beznačajna veza prije dvadeset godina upropasti život koji smo stvorili.

Navike preostale iz doba bolnih spoznaja i dobro vrijeme. Kao nositi kišobran na suncu.

Sve je to normalno, osjećati bol i ljubomoru, ali kad je ne osjećam, onda znam što se dogodilo, isključila sam se.

Dobro, dosta smo pričali, serija još traje. Postala je zanimljivija od nas. Likovi su preuzeli. Ti varaš, znam to. Ali svejedno mi je. Moram biti načisto s tim, je li mi svejedno ili nije. Jer sam prebrodila. Mogu li se ja ponašati tako, isto, slično. Ovoga časa ne mogu.

Nevjerojatno. Zapis, vrijeme kad je završen. 23:55.

0:03. Osam minuta sam bila odlučna. Punih osam minuta sam bila čista kao suza i rekla ti sve. Sve što nas može pokopati, a može nas i roditi.

00:08.

Golub se javio već prije nekoliko dana, ovoga mjeseca. Dotaknula sam ga.

3:06. Prevario si me.

Mislio si da nikad neću vidjeti. Da ne vidim dobro, da sam glupa. Znam da znate tko vas može prevariti. Takve izbjegavate. Ali da li vi varate? To se ne pita. Nitko se ne usuđuje pitati. Žene vole biti vjerne lošemu, vole one koji ih muče, upravo ovako. Prevario si me. To je jedino što znam, i čega se držim. Ujedno, objavljujem rat. Ne, to je kriva riječ. Ratuje se kad imaš cilj, kad ne želiš izgubiti. Ali ja objavljujem odlazak.

Odlazak, sve što ti nisam rekla tamo, u onoj kući.

U svakom slučaju, veseli me on. Ti me deprimiraš, ne vjerujem ti i ponizio si me.

3:26. Opet čišćenje.

Poslala sam ga njoj. Napisala mi je „tužno“, i podcrtala. „Dramatično, potresno, čišćenje“. Nakon čitanja zapisa, ne osjećam da imam nešto vrijedno. To su riječi, a realnost je ta da nemam više tebe. Nema našeg dijeljenja. Nema, sad je to samo moje, i za mene. Pišem u noći, u tri ujutro, ujutro čitam, gledam, mislim, da nije tog zapisa od sinoć, bilo bi lakše. Iako

govori o odlasku od tebe, ipak on govori. I želi ti to reći, da odlazim, taj dio želje za govorom, koji nije umro, za slanjem, taj dio pisma koji je čista komunikacija, bez sadržaja, čista želja za dijeljenjem, taj dio nije nestao. Nikad neće, jer si upućen na mene, ja na tebe. Kao pisma, doslovno, upućeni smo, a sadržaji se mijenjaju.

Rana se osvećuje tako da zacijeli, da se oporavi, da se dignu, da uskrsne ako hoćeš.

Lažeš o svojim bolestima. Lažeš od početka, o svemu.

Počni skrivati stvari pod tepih, da vidiš kako to izgleda.

Valjda razumiješ da u meni postoji zlato, i da ćeš ga dobiti na trenutke, ali to neće biti pravo zlato. Ono je izgorjelo. Jedino me tješi što to znaš. To je bilo drugo što si mi rekao, osjetio sam te. Da, jesi. Jesi. Jesi.

Počela je nova sezona. Novi muškarac. On obilježava promjenu. Ti si star, jer se ponavljaš. Dolazi puno opreznije od tebe. Prilazi kao da je pitanje života ili smrti, boji se, to ti nisi imao. Siguran je u svemu, osim je li to smjer, kao i svi rođeni kad je snijeg i tako dalje. Ne znam ništa više reći, osim da je ovo sezona za ljubav. Očekujem da bude vedra i ozbiljna, ne tako neozbiljna kao proljeće.

Toliko je puta pitao što želim. Želim li samo jednu noć, ako je tako, da mi nikad više neće reći nijednu riječ. Da ako je tako, neće mu biti ni krivo ako se ne dogodi.

Ljeto je prošlo. I proljeće je prošlost.

Sad pjeva glas na radiju, žene koja voli. Tužni su ljudi kao ja, zavole pa izgube, da si barem sa mnom, sve bi bilo nevažno. Trebam te. kaže. Da smo bili... ja bih s tobom trajala. Ne znam za to, trajati, možda je to bilo pogrešno. Trajni glagol. Toliko je bilo želje da trajemo, ti i ja, sad govorim tebi, ljeto.

Ima puno opreza, zbog mogućnosti da ga povrijedim ili da me on povrijedi. Jer je zima suosjećajnija od ljeta. Ljeto je nemilo, ne pokazuje tu vrstu sućuti.

Travanj, svibanj, lipanj, srpanj, kolovoz i rujan su bili bolest.

Zamijenit ću te boljim, kaže ona na radiju.

On je prošao pakao, kao i ja. Zato se toliko smijemo. Toliko je smiješno probuditi se, usred zime, kad me dotaknuo. Dotaknuo me, ili nije. Ali dao mi je nešto, savio je spajalicu i dao mi je, ovo ne pišem da bi bio ljubomoran. Ti si se samo napio i želio plesati. On je savio komad žice.

Cijelo vrijeme pričaš samo o svojem zdravlju, a nisi uspio vidjeti da sam ja oboljela. Nije čudo što nemaš dobar vid. Vidiš ono što želiš. Onda mjeseci iluzija, o tebi, sad su prošlost. Živi s tim, kako god znaš. Ali samo da znaš, da ne polažeš više nikakvog prava na mene, da se ne raspituješ.

Želiš se vratiti u utrobu, i toga se bojiš. Razapet između toga dvoje, pišeš. A ja, što ja trebam? Trebam nekoga da me poštuje, da me svaki dan vidi, onakvu kakva jesam, kisela ili slatka, nekad želim pažnju, nekad je dajem, nekad želim samo osmijeh, a nekad me netko želi spasiti.

Kad dovršim zapis, svejedno mi je.

Morao si mi naškoditi. Izmiješalo se nebo, kiše, s njom, dolje. Stvorilo se blato, mulj, na nekim mjestima, na nekim mjestima suze.

Hrabro u svemu, osim u vjeri, da možemo još jednom ući u prostor, uzeti svoj kaput, koji mu dajem. Ponavljati sve one geste koje su na početku, kad nam se netko sviđa. Želim prijatelja, za plakanje, ali nečujno i nevidljivo. Posve nevidljivo, kao tragovi sapuna na koži.

Divim ti se, samo imaš manjak sućuti. Manjak osjećaja za druge, zaokupljen si sobom jer si uvijek u dvoje.

Uvijek putuješ, prenosiš svoje stvari, a doslovno ih također imaš. Imaš doslovne žene i one prenesene, udaljene, koje voliš.

Ne znam zašto ne mogu izaći na kraj s vremenom, koje stoji. Stoji, u mjestu. U samom trenutku, ovom, i to je utrnuće.

Prvo sam htjela pohraniti zapis. Sahrana je nešto drugo.

Ponekad nju hranim, a ti se ne ljutiš, znaš da je naša.

Znam da je jesen, klizačice po ledu. Kliziš sada, više ne plivaš, nema ničega drugog. Tiho klizanje, štropot leda koji se javlja i traži te. I mene. Mene zapravo ne, moj je snijeg. Moje nebo, moje stanje, oduvijek sam mu blizu, koliko može biti čovjek blizu pojavi.

Napisao si, rekao zapravo, da su te kazaljke sekundi velike, kako ti je rekao netko, nisam sve razumjela, da bismo zaboravili na sate. Da ih ne vidimo. Je li tako? Da imaš sat koji ima velike kazaljke za sate, da njih vidimo, a kazaljke za sekunde su malene. Da se slabije vide. Što to znači. Ako slabije vidimo sekunde, znači ne znamo brzinu prolaska vremena. Vrijeme je navodno sporo, pomiče se doista sporo, ako pratimo samo izmjenu dana i noći, izmjenu sati, njihov prelazak, kao sada, od trećeg sata, do četvrtog. Kad razmišljam tako, a često tako razmišljam, čini mi se da je život dug. Bojim se nekad da nemam što raditi, da imam previše vremena, previše treba staviti u kurziv. Jer to je samo iluzija sata, optička iluzija koju je unijela ta sprava. Iluzija da imamo vremena, da je vrijeme sporo i dugo, da život ima duga razdoblja, od sata do sata, od poslijepodneva do večeri. Nema, život ima manje vremena.

Vrijeme je postalo padobran za koji sam se uhvatila i padala, kao časak. Poslala sam nekoga u pičku materinu, poslije se ispričala. Nisam znala hoću li sutra moći otići na posao. Hoću li preživjeti? Hoću li se probuditi potpuno sijeda i s tumorom?

Zadnja je bila u travnju, ili svibnju. Otada nisam nijednom umrla.

Slika je užasna. Pojedem ono što bih trebala, ali ne usvojim. Tako ostajem zdrava, dugoročno.

Kad budeš čitao hvala bogu bit će jutro, i tako ćemo dobiti na vremenu.

Ne smije se misliti izvan sata, a još manje izvan minuta. Ne smije se... A smije se, smije se biti budan u 3:43.

Sve što miruje, i leti, što lepeće krilima, lagano, kao ptica kad prije sna odlazi na posljednji obilazak okoline, kad se njezina krila šire i skupljaju, i pod njima se skupljaju topline, kad se mrakovi rastapaju pod njezinim mekim skutima, velike priče. Kad ostane samo toplina,

njezino gnijezdo, u koje je savila više od ljubavi, savila je nešto toplije i mekše, nešto ozakonjeno i nelegalno, kao svako njezino pero, kao zemlja koju napušta jer je teška.

Odlazim od tebe, mirno. Danas, dvanaestog dana prosinca. Najavljenog smaka svijeta. Nema smaka svijeta, samo smak nas. Vrijeme je. Došlo je. Vrijeme za maknuti se, za nestati. Ne u smrt. Mislim da tako čovjek točno zna kad umire. Tako zna i kad ljubav umire. Točno zna, trenutak je nepogrešiv. Promijenit ću danas još nekoliko stvari, svoju fotografiju, svoje lice. Imat će drugi izražaj. Osobe koja je sama. Ili slobodna. Možda sam uvijek bila previše slobodna, previše odvažna. Možda nikad nije bilo vrijeme za moju veliku ljubav. Možda je ona ja. Ja koja toliko volim ljubav. Volim i njezin odlazak, njezino plemenito izlaženje iz mene, kao kad majka pušta dijete, tako ja nju puštam, van, da prođe, da izađe, iz mene, ta ljubav koja je bila u meni. Napustila me jutros želja da je imam u sebi. Pitala sam se, može li bez nje, je li ti nje dosta, jesi li umorna? Rekla sam da jesam.

Sad svira pjesma. Slušat ću što pjeva. Stigao sam kasno, stajao na cesti, i slučajno tebe ugledao tada. Mi slutili nismo da ćemo se sresti.

Doći napola, do blizine smrti.

Jesi li ikad čuo da se žena udala za nekoga da pobjegne od mučenja? Ja jesam. Kad bi bilo loše u obitelji, djevojka bi se rano udala, da pobjegne od oca.

Poslijepodne sam osjetila. Ostalo je u meni, tako savršeno osjećanje, koje nisam nikome rekla, odvelo me u san, san je bio odmor. Nakon toga, sad, želja da se opet bavim njom, knjigom, koja će narasti, i htjet će imati život. Sad sam joj rekla, dosta, dosta, napraviti ću ti fabulu, uvesti i likove, zaokružiti ću te, u žuto, što hoćeš. Što hoćeš od mene, životinjo, koja si ti osvetnica, koja si ti ružnoća. Koja rugoba, uništavaš mi život.

Prije nekoliko sati sam osjetila najčišću emociju, i žudnju, osjetila i prepoznala je, preko pjesme, i filma, koji se potpuno podudario sa mnom.

Potpuno se sljubim s njom, i tako ne mogu izaći, nekoliko dana, dok ne nastupi gađenje.

Dolazimo do monstruočnosti.

Imam tu želju da proždrem, ali ne samo tebe, ne samo nas, nego i sebe, u konačnici, i nju bih mogla i nju želim, želim je dok je pišem. Želim je pisati, toliko, da ona sigurno osjeća, moju suludu snagu i energiju.

Paralelno s tim nemam apetita za hranu. Zanimljivo, on ga ima, i to dosta. On jede hranu. Ja ne jedem hranu, ja jedem nešto drugo. On i njegova partnerica vole jesti, oni su fini, oni ne jedu ove supstance, ne jedu ovu samu srž života.

Hoću li ikad ostaviti ideju da je Marko Antonije moj čovjek? Ti to nisi. Ne poznaješ žensku dušu. Jučer mi je prijateljica rekla da od najranije dobi muškarce dijeli na ženoljupce i ženomrsce. Želim li obojicu? Jednoga da me razumije i voli, drugoga da me ubija. Ubija svako dobro u meni, prema sebi, i natjera me na zločine. Ona je rekla: suprotnosti se privlače, sličnosti se vole. Sad je trenutak za slično. Taj trenutak traje već godinu dana. Znam te, slični, učinit ćeš me gorom. Učinit ćeš od mene životinju. Bit ćeš kao Rhett Butler Scarlett O'Hari. Nećeš biti onaj kojega ona misli da voli. Nećeš biti fin. Voljet ćeš svoju ženu, ti. Svoju Melindu. Ona neće umrijeti, na porodu. Ti nećeš nikad shvatiti koga si zapravo voljela od njih dvojice.

Moja je baka bila zemljoradnica. I prabaka. Lažu li kad kažu da smo bili plemstvo? Ne, knjige ne lažu. U doba Bonaparte-a su se iz Francuske naselili u Dalmaciji. Toliko o tome, ti kojemu se sada obraćam, koji voliš pričati o svojem podrijetlu. A ja sam s obje strane plemkinja. S tatine strane također. Bili su begovi, koji su posjedovali pola jedne današnje

zemlje. Imali su svoju oblast u koju nitko nije smio ući, jer su tamo bili i barabe, i lopovi. A u majčinoj samo svetci. Osim jednoga koji je ubio svećenika jer mu je spavao sa ženom.

No, vratimo se Scarlett. Ona je ostala sama, ali film nije tužan. To je film o ženskoj snazi. O snazi žene koja nadjača dva muškarca. Jedan ju je činio slabom, drugi joj je davao snagu. S jednim je bila kći, s drugim žena. Bila je loša majka. Najviše je voljela zemlju. Iz nje je crpila snagu.

Ne mogu ni ja sad znati zašto, zašto nije bilo s moje strane drukčije. Zašto sam saznala sve kad je prošlo? Ali nisam, saznala sam onda, točno tada. Već sam onda znala, zbog toga sam se ponašala kao luđak, toliko bježala jer je ljubav na prvi dodir najčudnija forma ljubavi.

Jedna se žena razvela i sad se miri, odlazi kod bivšeg muža okriti bor. Gledala sam je, samo u jednom trenutku su joj potpuno zasvijetlile oči, kad je pričala o tome kako se nalaze oni koji su se zabunom rastali.

Zamišljam, kako dolazi, s njihovim djetetom, iako je već izgradila svoj dom, i oni kite bor. To je romantično. Povratak. Je romantičan. Radim neke stvari koje sam radila zadnji put prije polaska u školu, opet grizem nokte.

Obožavala sam ih. Riječi, ne ljude. Ljude dok su izgovarali riječi. Brbljavce. Sada sjećam zazor prema njima. Kad nešto izrekнем prestane postojati. Pisanje je kao rubljenje, kao da odrubljujem glavu osjećaju.

Tresem se, ovo više nije igra. Tresem se kad vidim tvoje slike, i kad pomislim da me varaš. Imam podrhtavanje, od straha. Drhtanje ruku, i ramena. Ovo nije za tu glupu knjigu.

Cimet. Para, koja izlazi iz tople tekućine. Ne led. Nikako. Samo nakon spavanja, nakon

dugog sna. Ali cijeloga dana toplo. Tvoje ime, toplina u njemu, dok te izgovor njega ne poništi. Ne smijem često tebe zvati imenom. Ne smijem ni previše pisati. Zašto. Treba znati stati. To je meni teško. To mi je najteže. Znati stati. Koje se životinje znaju zaustavljati, onako savršeno, savršeno trčati i savršeno točno, na vrijeme, stati? To ne znaju životinje, nego satovi.

Spavala sam i sanjala te. Govorio si mi da sam lijepa.

U kafiću u kojem smo sjedile tri pijana muškarca su se napola ljubili, bratimili, skidali majice, na kraju je jedan skinuo i hlače. Pitala sam je li uvijek tako u tom kafiću. Ona je rekla da je često. Nekad u pet poslijepodne, pijanstvo. I ja sam popila jednu pivu, došla kući. Moram se vratiti, rekla sam sebi, moram se vratiti sebi. To je značilo gledati ima li kakva poruka od tebe. Čekala sam da vidim i nađem jesam li te potaknula na pisanje. Nisam tako vješta, ne mogu to razabrati, teško je to pratiti. Možda i ne želim. S jedne strane, abeceda koju znaju samo dvoje ljudi. S druge strane ja koja uvlačim čitatelje, čak i stalnu čitateljicu, koja se otkrivam kao egzibicionist. Ali takva sam. Ne marim što vide. Iako prirodno nisam takva, takva sam samo u pisanju.

Slika iz kafića. Pišem da je očistim, da izađe iz mene, i da bude svjetlija. Da bude razoružana. Da je uništim, prekrijem, svjetlom, to zasljepljujuće svjetlo, kojim zračim, dok pišem, prekriva cijeli moj život, sve ružno u njemu. Javlja se kad se čistim, kad ispunjavam život ovim, najčišćim poslom.

Nisam uostalom važna ja. Važno je da sam uspjela to napraviti. Ušla sam u tvoj svijet. Bio je divan. Ulazila sam u tebe, kao što je moguće ući u svakog umjetnika, jer oni to dopuštaju. Oni zovu. Da uđemo u njih. U njihov svijet. Mi se odazovemo. Mi ne znamo kako je moguće ući u tuđi svijet, ali moguće je.

Tamo sam bila. Bilo je lijepo. Čisto, snažno, drukčije od svega što poznajem. Tako čisto da sam povjerovala.

Snjeguljice, moraš rabiti mozak. Moraš konačno otvoriti oči Trnoružice, konačno ih otvori i pogledaj i saznaj u čemu si živjela, s kim si živjela, tko te sve varao, prozri ljude i uoči

konačno tko te je sve ranio. Od koga si sve dobila jer si bila glupa. Jer si se ubola? Zamisli, glupačo, pa što nisi pazila.

Pisanje kao način da razgovaram, ali ne samo sa sobom, ili tobom, nego kao razgovaranje s onim tko bolje zna i vidi od mene, s njim, koji se budi kad počnem pisati, a do tada je kao i svako drugo stvorenje, šuti u meni, i javlja mi se kad se pojave slova. On ili ona, svejedno je. Ali ja mu puno toga, ili njoj, dugujem. Dugujem mu životnu radost, i čistoću misli. Sad mi je već u nekoliko navrata rekao da noćas ja ne razgovaram s tobom, da si me samo uveo. Uveo si me u mene. Hvala ti.

Trenutak u kojem biti vjeran sebi znači biti vjeran tebi. Trenutak u kojem uopće više ne lažem, baš nimalo. Do sada sam varala. Ali sad mi je lakše ovako pa ćemo vidjeti, što to zapravo znači, ne lagati.

Pisat ću iz sebe, pa kudgod to odvelo. Svjesna najcrnije ili najsvjetlije misli, svake najružnije ili najljepše slike, ali nisu toliko slike, koliko misli.

Imali smo prošlost, u kojoj smo bili djeca, i roditelji su nas štitili. Čuvali su naše tajne. Jesu li? Jesu. Mi nismo djeca. Ja našu tajnu iznosim na vidjelo.

Oni koji me nisu doticali su bili čisti, na prvi pogled. A ti si bio hrabar. Nisi doduše poslije baš znao što si napravio, nismo ni jedno ni drugo znali što se zapravo dogodilo. Pisala sam te munjevite zapise, te strahovite napore uma da se snađe, kao svaka inteligencija. CIA je pisala zapise iz travnja.

Danas sam bila tako mirna, kao da me jučer nešto opalilo, duboko, mirno, iznutra. Opalila me iskrenost. Iskrenost iscjeljuje, to mi je on govorio. Koliko samopouzdanja moramo imati da bismo bili iskreni, da bismo bili toliko hrabri za nju, za dolazak do onoga što jest. Ne

znamo kakvo će biti, kad krenemo – ali idemo.

On je jednom pisao o tome, o takvoj ženi. Koja obuhvati svoje cijelo tijelo dok se kupava. Sve obuhvaćam rukama, osim što ne mogu dotaknuti samu sredinu između lopatica.

Vratimo se na početnu točku. Da, željeli smo se raniti. Bili smo protivnici, suparnici, ljudi iz dvaju tabora. Ja sam bila na strani Europe, ti si bio iz muslimanskog svijeta, svijeta istoka. Kao kršćanka, tražila sam načine kako da te osujetim. Nekad sam plesala, kao Judita. Plesala da te odrubim. Ova knjiga je to, pokušaj da ti odrubim glavu. Ne mogu te raniti, znam to. Ali mogu pokušati. Ti mene nisi uopće štedio, od prvoga dana. Otkad si me vidio nisi me štedio. Nisi osjetio poriv da mi pomogneš. Ili jesi? Bojim se da jesi. Vidio si sav moj jad. U to si se zapravo zaljubio. Ne u moj izgled, niti moje riječi. U moju tugu. Koju sam pokušavala prikriti.

Sjena koja me prati. Uvlači u mene, u to malo mojeg prostora koji nije zauzela, svoje strahove i strepnje. Naposljetku se povlači. Skida se s mogega srca. Sjena strepnje da ću stradati, od tebe.

Moja bojazan nije da ću izgubiti. Nije u pitanju pobjeda ili poraz. Izgubiti, to je tako teška riječ. Poraz je u redu, poraziti je časno. Ali izgubiti je glagol koji znači i izgubiti u bitci, i izgubiti što si volio.

Vidiš, što sve radim da bih ti se oduprla, koliko se trudim. Koliko rada, cijela knjiga. Pokušaj da te probavim, nekako, da se suočim s ljubavlju. Da ne poludim, kako se kaže, od nje, a opet da je osjetim. Da se sjetim kakva sam bila nekad, kad sam zavoljela nekoga i on me je ranio, tako duboko, da rana još nije zacijelila. Nikad neće. Nemoguće je živjeti s njom. Kad će se to dogoditi, da odumrem, kao tkivo koje je bolesno?

Sav naš svijet je u nama. Ako počnem živjeti izvanjski, ako te počnem tako gledati, kao sada, bit ćemo gotovi. Završit ćemo.

Ne vjerujem ti, noćas je sjena učinila svoje, prekrila me, zabranila mi da te volim. Ona je to učinila, zbog nečega. Kako da joj se oduprem? Kako se anuliraju sjene? Jednostavno, noću, tad se ne vide.

Sklopljen je sporazum o savezništvu. Nadam se da će tako ostati, barem neko vrijeme dok ne posložim ponovno svoje snage i trupe, noćas te trebam kao saveznika, kao nekoga tko mi pomaže da se oduprem drugima. Koji naviru. Malo je umjetno to naše savezništvo, nije prirodno. Kao da će se stalno mijenjati zastave.

Nisi ni ti kriva ni ja. Sjeno. Obje smo dobre. Ali savršeni nije dobar. On nema rupe. Otkuda mu pravo da stalno odbacuje krivnju, da ga i najmanja svijest o greški izluđuje. Zato krivotvori povijest. Piše lažnu povijest, daje lažne nalaze. Zapravo, daje točne nalaze. Trenutka. Ali kad odlazi u razdoblja u kojima se treba suočiti s tim da je nešto pogriješio, kad odlazi u povijest, onda laže jer mu njegova krivnja ne dopušta da se suoči s njom. On optužuje sve, osim sebe. Obje smo optužene, i sjena i ja. I sve sjene. Da smo krive, da ne pravimo jasan lik, na betonu.

Kad život združi ljude koji nemaju jednak ili približno jednak svjetonazor, javlja se trauma. Tu je korijen sukoba civilizacija. S jedne strane, u obitelji se generiraju najveće podjele. Sjeti se povijesti, kraljice Mary, one koju su zvali bloody Mary. I njezine sestre. Zatim povijesti brakova, u kojima su se rodila tako ne samo različita nego doslovno suprotna djeca. Suprotni roditelji prolaze traumu svojeg spajanja, po šavu, neprirodnog, ušavljivanja, koje traje tijekom njihovog života, a može se nazvati i drama. S druge strane, ovi povezani zajedništvom koje je prirodno, ovi prirodni spojevi, su u strahu od odvajanja.

Nadam se da ćeš mi oprostiti, da ćeš vidjeti da ništa nije bilo namjerno, nijedan moj potez nije bio da te gađam, u srce. Bio je potez obrane, obrane izmučene životinje, čak više životinje koja je stradala, kostiju koje su slomljene, a poslije na tih način njegovane, ali uz visoku cijenu koja se mora platiti onima koji nas njeguju.

Trudimo se da ne obolimo, kao prvi put. Drugi put se suočavamo s neprolaznim, samo ovaj put nećemo platiti i nećemo umrijeti.

Sjene su nevažne.

Znaš onu seriju „Ptice umiru pjevajući“? To su takve ljubavi, zaista nemoguće. Čak i protuprirodne. Jesi li ti ikad tako nekoga volio? Tako da je to, kako da kažem, bolesno, ali ne bolesno u smislu traume, nego bolesno od depresije? Te tužne ljubavi, osuđene na propast. To nisam doživjela s tobom. Nikad tugu. Bijes da, ljutnju, ludila svih vrsta, ali tugu ne. Ona uništava. Crv zapreke koja kćeri ne dopušta da bude žena ocu.

Tebi je prirodno voditi ljubav. Ali neprirodno je, po meni, spavati sa svakom ženom koja ti se sviđa. Naše se poimanje prirodnog i neprirodnog razlikuje. Tu je korijen našeg sukoba. Tebi je prirodno da ti možda čak sve poželjne žene pripadaju. Da imaš harem. Meni je prirodno da sam samo jedna. Jedina. Da sam dama. Kojoj pjeva trubadur. To je europska tradicija, renesansa. Tebi je možda prirodno da svećenici imaju žene i djecu. Meni nije. Meni je prirodno da svećenik ima samo boga. Da je u celibatu. Nalazila sam se u celibatu, do tebe. Voljela sam svećenika. On je imao drugi život, ali u ovom najčišćem dijelu, volio je samo boga.

Vidio si me na fotografiji. Nemam osjećaj, nego znanje. Eto, vrtim sam početak. A nakon toga su bili „Trenuci“, video zapis koji si mi poslao da mi čestitaš jednu Novu godinu. Vidiš, evo sad je opet Nova godina. Sutra je.

Napisala je ok, mislim da samo slušaš unutrašnji glas da je to divno, otpisala sam joj, da točno, uvijek točno osjetiš. Ja ne, napisala sam, ja ne osjetim često točno, ali kad osjetim onda je u bujici.

San da mi linija života ide od noge, od stopala, pa dolazi do ispod bedara. Na jednoj nozi. A

na drugoj, desnoj je malo više.

Maloprije sam saznala da postoji žena koja jako voli svećenika, više od mene. Njegova žena. On nije svećenik, to sam samo sebi umislila. Nije ni moj otac bio svećenik. Bili su muškarci, koji su voljeli svoje žene, svoje supruge, samo su bili katolički odgojeni.

I onda je jedna osoba zapjevala, neku narodnu, uspavanku. Otela smo joj mikrofoni i zapjevala *Que sera sera*. To je došlo iznutra. Pričali smo engleski. Zato mi se sad vraća taj jezik. Za danas je dosta. Razgovora s unutrašnjim bićem koje je bolje od mene. Danas sam bila iskrena. Zapravo, to tako rijetko radimo, govorimo istinu. Bojimo se. Samo kad je krajnji čas, onda je govorimo. A meni nije krajnji čas. Nije osjećaj panike ni uzbune, ništa strašno. Nego je lijepo, kraj je godine. Kraj ove godine koja je bila jako burna.

Nije me se nikad ni ticalo, kaže obrana. Ne, kaže istina, zaljubila sam se u tvoju ljubav. Kad je nema, nema ni moje. Drukčije su zaljubljenosti. Kad se mi zaljubimo, prvi. Onda smo i mi ti koji prestajemo. Ovako, kad nisam ja bila prva, koja se zaljubila, neću biti ni ta koja će prekinuti.

Neću ništa poduzimati što ja želim, u ovom trenutku. Zašto? Ona mi je odgovorila, spomenula je pjesnika koji je rekao „Bože, daj da ne iznevjerim svojeg anđela“. Držat ću se toga. Ne mislim da si ti anđeo. Mislim na anđela koji me čuva.

Stvaraš dojam odanog i poštenog, ali zapravo si gadan. A on koji je htio izgledati opasan, on je dobar. Ali nije moj. Nije nažalost, ne zaslužujem dobrog čovjeka. Zaslužujem gada. Ne baš tako. Ali ne zaslužujem dobrog čovjeka. Tako je moja baka rekla mojoj mami kad se udavala: dobila si dobrog čovjeka, boljeg od tebe.

Ovi slabiji, i bolji, se češće izlanu, nisu tako dobri igrači. Kao oni kojima nikada ne

promakne. Nema omaški. Samo kontrola. Svega. A sami ne žele biti kontrolirani. Uzeti sve povlastice odrasle dobi, ali ne i obaveze. I tako dalje. Muškarci djeca. I muškarci očevi, oni koji te ne žele raniti, ali te rane. I ovi koji te žele raniti, ali te iscijele.

Život je najluđi fenomen na zemlji.

Slušaj me, sad.

Nova je godina. Shvatila sam da ne idemo prema ljubavi, nego prema znanju. To sam rekla njoj jutros. Ona je rekla: samorazvoju. Zato sam morala ostaviti čovjeka kojega sam voljela. To me na kratko uništilo. Ali u dubini, to mi je nalagao možda taj anđeo. Nije bilo moguće ostati s nekim jer sam znala da ću oboljeti. Bili smo perfect match. Ali taj nalog iznutra, da idem. Čudan nalog, ako ga slijediš. Nalog da učimo, da se razvijamo, da rastemo. To sam osjetila s tobom, prvi put nakon stoljeća, da je netko jači od mene. Ne moraš me slušati, a sve znaš o meni. Kao kad veća životinja susretne manju, prirodno je da je ima potrebu zaštititi.

Doživjela sam napadaj mučnine, prije nekoliko sekundi.

00:23.

Da kažem završnu. Presudu, naravno. Sudimo ljubavi kao zločinu. A ona je zločin protiv razuma. Zločin prema svima onima koje moramo stići voljeti, a ne samo jedno drugo. Bila sam u tom zločinu, zajedno s tobom. Ti si doduše stigao još ponešto. Ali ovo je kraj. Ipak si još uvijek „ti“. A htjela sam započeti s on. Staviti te u kostur, kostur dati knjizi, i tako je roditi, nakon obdukcije. Kostur je žanr. Imam želju pisati. Iako sam sve rekla. Sve smo to izrešetal, kao paljbu, u porukama. Ali sad bi trebao biti mir. Sahrana mora biti sabrana. Morala bih, a i jesam, mirna. Dugo je trajalo, zahvaljujući mojoj upornosti. Bila sam udovica, ali bijela. Vjerna žena dok joj muškarac putuje. Sad više nisam bijela udovica, a crna nikad neću biti. Sad znam da je ovo loše, ove riječi. Ova knjiga nas bolesno povezuje, i ona je suučesnica u zločinu. Dok god pišem to je loš znak. To znači da ljubav nije gotova. Gotovo je samo moje udovištvo. Ali ljubav, kad će ona prestati? Naše zajedništvo, i znanje koje dijelimo? Ne, niti to, nego akutna potreba da ti pišem jer si mi najgori sugovornik, onaj koji

izvlači iz mene pakao. Suočava me sa mnom. Da ne želim normalnog čovjeka. Ne želim da netko bude samo dobar. Želim i to zlo. Forenzika će reći, on je bio zao, vidimo to po rasporedu kostiju, u ramenu. Po okretanju čašice, koja se pila do prije pola sata. Lošeg vina, i nebuloznih strava koje joj je pisao. Od želje da je porazi, da je ubije. Isprva glazbom, motivi i rečenice, poslije jaki udarci na njezino samopoštovanje, sve riječi koje govore mrzim te, i zbog ovoga, i zbog onoga. Zbog nečega me mrzi jer me voli, znam to. Ali je luđak koji mrzi to što voli. Tanka je linija između zločina i čina ljubavi. Stalno se izmjenjuju, ti činovi. Pričinjava mi se da odlazim. Skidam bijele prnje. Odlazim se zabavljati. Nekima dugo treba da shvate. Ali kad shvate, onda je gadno. Gadne žene koje se probude. Baš onako gadne, ružne, jer su ljute što je san završio. Znaš takve nadržane žene, koje grintaju ujutro? To su romantičarke, one se ljute. Nema više sna. A onda one koje vole što je san nestao jer ga ionako nije ni bilo. Ili je bio ružan, negativke. One koje se boje. I one koje vjeruju. Naivke i oprezne. Pripadam naravno prvoj vrsti.

Svakoga se može voljeti na način da se svijetu predočuje tajan jezik ljubavi, da mu se gura pod nos, da ga svijet omiriši, ali da u dubini nitko ne zna. To su Tantalove muke. Oko toga se prede. Mačke se vole spuštati na tu dubinu pronicanja. To volim, kad shvatim. Ali nikome ne kažem, samo predem. Čekam da dođe vrijeme. Čekam da ti kažem da ne vrijedi više nijedan govor, ti si svoje riječi potrošio. Moje su riječi sad izlazak iz krize. U svakom slučaju, zločini su kažnjivi. Ovo što pišem ti je kazna, što si me dobio. Dobio si ženu koja te voljela malo više od godinu dana. Toliko je trajalo. Više ni sekunde. Satni mehanizam se istrošio. Hoćeš li staviti neku fotku na neke korice, i tako mi poslati poruku iz svojih visina. Može. Stavi. I zalijepi si je u sobu. Stavi je i gledaj je. Dok sam ja bila čista, ti si bio *stoned*. Srce mi je noćas mirno, kao nakon sprovoda. Sprovoditi je također voditi nekamo. Ova knjiga je priprema. Ona je došla kao priprema za lijes, u koji ulaziš. Ljes od lijepih rečenica, koje sam se trudila oblikovati. Kao grobar lijes, tako sam ih slagala, da nijedna ne bude netočna. Da postavim pitanje sudbini, i da mi ona dogovori. Dogovoreno viđenje s tobom, u nekom drugom životu. Ne u ovom. Ne s takvim čovjekom, nego s čovjekom koji je platio za sve zločine, ali ne riječima. Riječi ne iskupljuju, iskupljuju djela. Čista odanost, koju si imao od mene godinu dana, posve bez razloga. I bez potrebe, rekla bih. Osim pisanja. Ono je bilo najbolje, najbolje što smo stvorili.

Amen.

Vraća mi se dobro raspoloženje. U njemu je trag raspoloženja dok sam se vozila kući,

raspoloženja potpune slobode, i razmišljanja o svim ljudima koji će ulaziti u moj život, a neće biti mučitelji, i kako mi sada treba netko da me zacijeli, netko nježan, i posve drukčiji od tebe, netko tko je doslovno tvoja suprotnost... Jer trećega baš i nema. S nekim melankolikom, koji napola ne zna što bi sa sobom, kojemu ću pokazati put. A zauzvrat ću dobiti suosjećanje. Dvije stvari koje ti nemaš, prvo ne vodiš me nikamo jer imaš svoj put, za sebe. Drugo, ne znaš značenje riječi suosjećanje. Potpuno nepoznata riječ, pobjednici ne praštaju, tako nekako bi se moglo reći za tebe. Onaj koji pobjeđuje nema vremena puštati suze. Čemu. Kome. Oplakuju samo udovice, svoje ljubavi, svoje muževe kojih nikad nema. I nikad ih nije bilo. Žene koje su se odijevale u plahte.

Znam da neću više dopustiti da me netko smlavi. Mislila sam da si ti nagrada zato što sam te već ostavila jednom, zbog pisanja. Sad se pisanjem približavam tebi. To je kao nagrada. Ali te gubim za život. Svako slovo svjedoči koliko želim van. I uspijeva mi. Ide mi odlično. Ovo pisanje je, ipak, proketo. Svaku večer me vrati tebi. Jer si moj dopisnik. Supotpisnik. Pisma koje putuje. Koje će ti stići noćas, i znat ćeš da nisam otišla. Žena koja ti piše da odlazi nije otišla. Kad odlaziš onda samo odeš. Bez riječi. A kad odlaziš ovako, to je samo pokušaj. Kad nestane mojih riječi, kad počnu djela, onda me zaista nema. Kao u studenom, tad sam ti bila najmanje vjerna. I u srpnju. I bilo je još takvih mjeseci. Bit će ih opet. Nisu bili samo u mislima, bili smo i u komunikaciji. I neki još više, s nekima sam izmijenila poglede, strepnje, prisjećanja. S nekima dodire. Baš je divno što to mogu priznati. Uopće nisam bila savršena bijela udovica. Bila sam napola pukla, pa sklepana. Takva ću biti, i dalje. Odnokud, ne znam otkuda, znaš da sam nastradala. Da se sav bijes svijeta sručio ne mene jer nisam voljela onako kako je trebalo. Da sam odabrala pisati. Evo, i sad to radim, pišem, da ne umrem. I tad, kad sam otišla, znala sam da ću umrijeti ako ne budem pisala. Ta velika smrt bez pisanja. I te male smrti, također bez pisanja, dani kad sam nemoguća jer me ništa nije potaknulo da pišem, da konačno zamijenim život i zbilju. Takozvanu zbilju nadomjestim ovim činom. Činom pisanja. To je čin koji je ranjiviji od ostalih činova. To je čin koji ne vodi nikamo, i potpuno je slobodan. Potpuno izopačen koliko boli, ako se ne obavi. Kao ljubav.

To nikad ne znamo. Zaista. Ni u čemu. Kad dolazi svršetak. Zato stavljam sat koji imam ponuđen. Samo ja znam kad sam dovršila zapis, ali nisam gledala. Staviti ću zato na ovaj koji sad pišem točno vrijeme. Sad je 17:28.

Dobili ste točno vrijeme. Sad ću vam reći tko sam. Ja sam spikerica, koja radi tu, za hrvatsku poštu honorarno, i ne znam koliko ću dugo živjeti. Možda ću umrijeti od raka grla.

Ja isto ne znam – odgovorim joj.

To je lijepo – kaže ona. Lijepo je ne znati.

A zašto onda govorite? Zašto govorite vrijeme? Zašto moram uvijek vas pitati, koliko je sati?

Pa vi ionako znate – uvijek znate – žene poznaju vrijeme, muškarci prostor. Sigurna sam da nazivate samo da provjerite.

Točno.

Rekla sam.

Spustila sam i ostavila slušalicu lagano otklopljenu da se čuje.

PROLJEĆE

Vrane se udaju za novac, sigurnost, jer su trudne, i tako dalje. A fine ptice... Tu se nakašljala, osjetila sam da joj je neugodno. Odjebi, kaže mi, i ja odjebem, kao svraka, koja dolazi svake noći i sluša. Ta se ptica malo glasa. Njezine su riječi nježne. Svraka dolazi i odlazi. Ponovit ću lekciju: ne uči ništa, nijedan dan nije manifestacija ničije volje niti plana, nema lekcija, samo događaji, kaže svraka. Nema pouke. Nema smisla toliko razbijati glavu. Gledaj fini set za kavu koji sam ti kupila. Gledaj i glodi šalice. Neću, rekla je mala svraka i nastavila plakati. Zašto nemam nikoga tko mi može objasniti nešto, što treba objasniti? Zašto nitko ne objašnjava? Svrake, ponosne na svoj izgled, šute.

Ne moram ti priznati da sam njemu u siječnju poslala cijeli rukopis. Da me upozna. Da vidi tko sam. Da me izbavi, bio je to poziv u pomoć. Željela sam se osloboditi crnine, ali nisam znala kako. Poslala sam mu to crno pismo, i željela da mi ga skine.

Pola dana sam spavala. Ali sad sam budnija nego ikad. Sretna što imaš drugu, i što me više nikad nećeš gnjaviti.

To je valjda tako u prirodi, onako kako se ponašaš prema drugima, počinju se i drugi ponašati prema tebi.

Bilo je sve gore, svakoga dana sve dublje, do dna. Da ne postojiš ti, ne bih znala isplivati. Da nisi tu, svakoga dana, kad te zovem, i plačem.

Prije dvadeset godina poklonio mi je fotografiju, i molitvenik. Bili su posvećeni. Molitvenik sam ostavila, poster sam poklonila sestri.

Sinusi bole, prednji dio glave, bole me kosti, od nosa do očiju, ako su to kosti, a ne hrskavica.

Danas te pitao imaš li temperaturu. Čula si njegov glas koji te umirio. Jedini put u danu si se nasmijala, i to kad si čula njega. Doduše, to je bilo nakon što se okrutni ljubavnik javio. Napisao ti da mu ne vjeruješ ništa i da se ne daš u ljubav.

Muškarac prilazi ženi. Ako je zaista želi, vrlo pomno bira prve riječi Ovisno što želi od nje. Želio si da ti vjerujem.

Nisam mogla izdržati. Umjesto da plačem, što rade ljudi, jer to mi je došlo, da plačem, krenula sam njoj, knjizi. Da mi pomogne. Da kaže što je kraj, što nije.

Knjige čitamo zato.

Život ne čitamo. Život ne znamo. Ne znamo kad je kraj niti kad počinje.

Hoćeš li me voljeti i tada, kad ne bude više nitko.

Tada, kad...

Hoćeš li ostati uz mene, i tada, kad budem iskrena, kao sada.

Kad potpuno do kraja osjetim, i kad znam, znam, da te nikad neću zaboraviti.

Štoviše, da ću na tebe misliti onog trenutka, one sekunde prije nego što odem.

Na našu sobu.

Na trenutak u kojem smo se susreli.

Pijem samo onda kad prekidam. Snaga za ući u nepoznato. Onako kako ratnici ulaze u nove zemlje.

Jutros dok sam pila kavu mislila sam na njega. Ali svibanj me uvijek razljuti. Počne vrludati, šarati. Nabije mi rogove.

Cigareta mi je pala na pod jer sam pijana, koordinacija je sve lošija. Sad je palim.

Da je sad on tu, bila bih s njim.

Nadam se da ću je osjetiti, tu malu česticu koja pomiče brda. Taj najmanji atom koji premeće doline, i brjegove.

Clean cut, kaže ona.

Uvijek je promjenljivo. Promjenljivo oblačno. Nikad promjenljivo kišno, ili sunčano, ili promjenljivo snježno.

Uvijek su problematični oblaci. Volio ih je Baudelaire, vole ih pjesnici.

Kad se sretnemo nas dvoje, ja s tobom, hoće li biti lijep dan? Kad smo se susreli, u tom gradu, koji je inače kišan, sunce je sjalo tri dana.

Kad je on prvi put vidio mene bila je zima.

Pravilo kaže: sam. Sam sa sobom. Da nije te samoće davno bih poludjela. Da nije tog oružja, izgubila bih sebe. A izgubiti sebe je strašno. Nemoj dati da ti prijeđe granicu samopoštovanja. Budi s njim, on je dobar. On. Da, on. Rekla mi je.

I ja joj vjerujem.

Doviđenja, dragi.

Bilo je lijepo, a prave osvete tek slijede.

Njemu sam se osvećivala pisanjem, i naposljetku, tobom.

Tako će i sada biti.

I onda će ta osveta biti ujedno nagrada.

Nije dobro tako ulaziti, u ljeto. Ljeto nije osveta proljeću. Ne zbacuje ga s trona. Ljeto se ponaša drukčije.

Zna sve, vidi da ga varam. Ali on tisuću puta gore.

Pobjegnem ujutro, njemu, ili tebi. To nitko ne zna. Nitko me ne može kazniti.

Ne želimo ih. Bacamo ih van, iz sebe.

To je ekstraverzija.

Neki kažu egzibicionizam.

Ne, to je mržnja prema osjećajima.

To je izbacivanje.

Toliko snažno, da ništa ne ostane.

Ničega sad nema. Potpuno izbacivanje, praznina. Nirvana. Prezir, smijeh, odvratnost prema svakome, nula. Stanja potpune oslobođenosti od osjećaja, pritisak da pišemo i dalje, unatoč nestanku osjećaja, pritisak da se seks produži. Iako je prošao. Vrhunac. Gotovo je.

Gotovo je.

Nema vrhunca. *No suspense.*

Ovo je samo agonija.

Dogodio se prijelaz. Volim nekoga tko mi daje toplinu, ovog časa. Tko je učinio da smršavim nekoliko kila, da se opet gledam u zrcalu, da prestajem jesti iz očaja.

Oh sister.

Ali ne časna sestra.

Ubrzalo se. Strašno puno poruka, i izmjena je sve brža. Na početku ima vremena. On mi se ne javlja često, ni ja njemu, ali učinak jednog viđenja traje dugo. Isto je tebi, čini mi se, i vidim, s njom.

Ona je smirenija od mene, ima to svoje što želi od tebe, i tako smirena čeka. Ja sam se užurbala, s tobom. S njim ne. S njim ima vremena. Opet taj osjećaj, ima vremena. Ne toliko osjećaj početka. Koliko osjećaj da ima vremena, naprosto ga ima.

Kod nas dvoje više ne. Nema ga.

Nestalo je.

Prekinuti. Prerezati.

Preskočiti. Odletjeti?

On je dolje, kao težina, kao nešto što te veže.

Želiš zrak, visinu, sreću. Želiš biti nekome jedina i posebna. Ne zamjenjiva. Tako se to kaže. Ne želiš više poniženja. Ne želiš više očaj, ne želiš da ti slika u ogledalu smeta. Ne, slobodno se gledaj. Nekome si dobra. Plaha. Netko te želi vidjeti. Iznutra.

I ti njega. Kao da je lako, uzvratiti. Ne znam više ništa. Ne mogu više na zemlju, umrijet ću. Ne mogu se vratiti dolje, da me ubije. Testira koliko imam smrti. Sedam smrti. Sedam života. Ali ovo je zadnja.

Slušam klasičnu glazbu. Tako sam namjestila radio. Ne osluškujem hitove. Ne kočim se u leđima. Ne trne mi zubno meso. Nemam napade panike. Nemam nijednu lošu misao. Samo neki debilni optimizam. Ne vjeru, jer vjera je u budućće. Imam ovaj trenutak sreće.

Pogledaj, osjećaš li da je kraj?

A to što se tiče jačine emocija, to je točno, ali kao i kod svih ljudi s jakim intenzitetima, on ne traje dugo.

Intensity shortens time.

Govorimo svijetu da je krivo uređen. Na novcima, na sjaju, lažnom, na amfetaminima i kokainu. Vrijedi mu govoriti da čistoća i istina imaju svoju cijenu, ali da su sretni oni koje je plaćaju. Možda zato i pišem da ne lažem.

Želiš da bude zaljubljen u tebe, a on to nije. Zaljubljen je u nešto drugo, u svoju umjetnost. U svoju zadaću na zemlji. Ona isključuje tebe, u smislu u kojem žena želi jednog muškarca, za jedan život. On želi nekoliko života, nekoliko njih. Ti samo jedan.

Postoji jasan cilj, u tom kretanju, koje vidiš kod njega. To vas razlikuje.

Ti koji nisi nigdje. Koji bježiš. I nikad nećeš doći. Blizu je tvoj rođendan. Ni na njega nećeš stići.

Trebala bih trabunjati o tome. O gubljenju vremenu s nekim, s kim nije završilo onako kako smo očekivali. Ono o čemu smo sanjali nije se obistinilo. Ali obistinjuje se nešto drugo.

Nema ničega tako jasnog, kao osoba od koje se smiješ.

Nema ponavljanja pogrešaka. One jesu tu da nas nauče. Vukla sam ih, predugo. Ovaj potez, večeras, je prema njemu. Spomenuo mi je energiju, kako se stvara električna energija između dvoje ljudi. To je bio dobar početak, na njemu je i ostalo.

Lebdi, kaže. Pišem to tebi jer ti si moj adresat. Uskoro neće biti više toga. Uskoro ćeš se buditi bez mojih pisama. Pripremi se. Ovo su možda zadnje riječi, koje dijelim s tobom. Riječi su nas ionako vezivale. Pričaj s njom, taj film. Nisi pričao, šutio si, radio svoje. Nisi pričao s njom. Ona je umrla. Probodena. Bik ju je napola usmrtio, bila je u komi. Ali eto, probudila se. Jedan bik je došao i rekao nešto čarobno, nešto smišljeno ne da narkotizira, nego da razbistri. Jučer sam bila vani i nisam uspjela popiti pivu. Toliko sam čista da mogu samo vodu. Nema uskoro ni pušenja. Nema nijednog otrova jer otrovi su me držali na životu, u godinama tuge i patnje. Ti si mi rekao upravo to: očistit ću te od svih otrova. Uspjelo ti je. Sad sam čista, nema bolje riječi. Za novi početak. Želim ga i tebi. Hvala. Vrijeme je da ti zahvalim još jednom, da kažem, hvala, i odem.

Jučer je bio pun mjesec...

Znaš li da mi se njegovo ime pojavilo pred očima, dva puta u zadnjih dva mjeseca. Iskrsnulo je preda mnom, jednom dok sam vozila i stajala na semaforu, i pogledala u stranu. Bilo je to ime crkve. Drugi put prije pet-šest dana. Vozila sam se u tramvaju.

Ne trebam ništa, novac, automobil, niti stan. Ako izgubim nešto od toga, što drži tolike živote na okupu, tzv *middle class*, neće mi biti žao. Automobila. Odjeće. Stan je moj i ne može mi ga nitko uzeti. Kuću na moru ne trebam.

Imetak je samo ono što smo dobili imenom. Neće mi uzeti moj mir, i ne želim im zlo. Sad sam potpuno sama na svijetu, bez ikoga, osim svoje djece.

Nijednom nisi osjetio koliko mi je teško jer osjećaš samo sebe. Ja nisam vidarica rana, ja sam sama rana. Koja gori, već dugo. Sama rana, razumiješ li to. Ne, nema veze. Ali eto, samo da znaš, o tome koje su moje sposobnosti. Imam sposobnost da se upalim, kao i svaka rana, da se zatim očistim alkoholom, da se zaštitim od sepse.

Ujutro sam blijeda, kao da nemam krvi. Rana se povukla i ne krvari, ali sad su na njoj antiseptici, i sve vrste obloga.

John je ozbiljan, državnik. On mora biti pribran. Glumi da je odrastao. A nije, čim se upetljao s njom, probudila je u njemu dječaka. Pred ljudima ima drukčije lice, pred njom drukčije. Ona može biti svestrana, može gledati naprijed, natrag, u stranu. Periferno. Ne gleda ni u koga, zapravo. Gleda u smrt, i život, stalno. I on. Oboje će na čudan način umrijeti. Ne normalno. Oboje su to slutili. Ja nemam takve slutnje za nas.

Ne pogađa me tko je koga ostavio. Samo me pogađa kad prestanem vjerovati u osobu. Kad mi se sruši svijet. To je slom, valjda, ali nije strašno.

Izaći ću, ne boj se, kao što si ti izašao.

Netko me mora vući van, ne mogu sama.

Zašto sam toliko pretvarala, obične ljudske osjećaje i stanja, u riječi, u literaturu.

Čini mi se da je uspjelo. Osim ponekad, kao maloprije. Uvrede, stotine načina da te vrijeđam. To nije za knjigu, jebemti mater. I tako dalje. To je prosto. A mi smo fini.

Mi nismo *black dogs*.

Nikad se nisam borila tako, svim sredstvima. Nikad nisam bila tako na izdisaju, nekoliko puta i slala po pomoć.

A mislim u sebi, o tebi, sve najgore. Mislim da nemaš ukusa. Da si labilan.

Ne mogu pisati njemu, a htjela bih. Zašto mi ne da? Odgovori mi ti, koji primaš pisma, i ništa više. Ništa više od toga. Nisi vrijedan ničega drugoga, ali imaš adresu.

Misliš da je nemaš, ali imaš. Ja sam tvoja adresa.

Ne voliš me, ne volim te, ali smo adresirani.

Ljubav ima lice. Ne samo glavu. Govorim o jednom velikom crnom pismu, koje se pisalo samo, mimo mene. Samo sam se puštala, kao da sam nebo, a ono leti po meni.

Kad te vidim, dođem kući i ne treba mi ništa. Samo legnem, i ležim, iznutra sam ispunjena.

Kad te ne vidim, kažem sebi, imaš pisanje, imaš izlazak van, imaš prijatelje. Češće sam s njima, trebam ih, ali oni su svaki u svojem svijetu. Odvratni osjećaj osamljenosti. Potpuno samoće. Nepodnošljivo. Kad nema nikoga u meni, onda sam sama. Ali to je rijetko, zapravo nikad. Uvijek netko postoji. Ne postoji da netko ne postoji, u meni. U mojem doživljaju života

postojanje je usko povezano s drugim. Nikad trećim. Petim, ni prvim. Nego drugi, onaj koji meni ispunjava prazninu – rodila sam se s tim praznim prostorom u sebi.

Ne vodite ih nikamo. Samo tamo gdje vi želite. A želite samo slavu, da cijeli svijet čuje kakve su vaše emocije. Kako su snažne. Kako imate emocije, pa što? Ali da, vi jedini znate kako ih pretvoriti u riječi ili glazbu. Borite se s mogućim muzama. Ako vas ne potiču na stvaranje, ostavljate ih. Dok vas potiču su dobre. Ista sam. S tobom sam toliko dugo jer si me potaknuo na stvaranje, jer od tebe pišem. Znam da imam to oružje. Uvijek se mogu obraniti. Sad je 4:45. Probudila sam se, znajući da te moram ostaviti zbog izdaje. Bila sam sigurna i još uvijek sam.

Ovo moje odvratno buđenje.

Ništa ti ne javljam, samo pišem da preživim. Da budem čvrsta. Nakon nekoliko sekundi očaja, nakon buđenja u ranu zoru, shvatila sam da ću sinoćnje bijesne poruke ubaciti u knjigu.

Volim svoje emocije koje me drmaju, i koje onda ja drmam. Drmam ih do ludila. Drmam ih tako da procvile, kao žice.

Onda mu kažem da sam ga voljela kao što nikoga nikad nisam voljela. Napišem mu to u poruci. On ne odgovori. Onda ga zovem i pitam zašto ne odgovara. Kaže da ne mora odgovoriti na svaku moju poruku.

Što ćeš misliti? Je li trebala postati javna. Ili je trebala ostati naša. Ne znam. Reci ti, ako želiš da je uništim.

Ona sad, u 5:28., izgleda besmisleno.

Here is our little baby who saves us.

Daješ mi osjećaj da me nećeš mučiti. Ne mogu ti pisati, to je dobro. Svakoga kome pišem toga i otpišem.

Morat ćemo otputovati. Tamo ćemo biti prijatelji, cijelim putem. Uvijek ćemo biti prijatelji, dobri jedan prema drugom. Tako smo počeli, tako će i ostati.

Ništa drugo.

To je vrhunac ljubavi.

Dobrota.

Želim ga vidjeti. Njegov osmijeh, i naš razgovor.

Velika količina gluposti. Smijeha.

Obične glupe sreće.

Običnog uživanja. Ništa posebno. Ništa slično rubu ponora. Pa vidiš, tako sam i ja voljela. Ne može više tako. Ljubav mora biti prijateljstvo. Mora nam biti ugodno. Ne smije biti straha ni šutnje. Nego riječi. Ne teške i presudne. Obične glupe male riječi, koje se troše nježno.

Ptić ima logiku. To mu je najjača strana. Logično, sve je logično. Priče su logične. Odvalim mu dva tri šamara, a on i dalje viče: logično. Jebem ti logos mladiću, gdje je tu logos da ja tebe šamaram? Jako sam se prehladio, kaže, ali znam da laže. Dobio je toliko udaraca da ih se srami pokazati, dobio je cijela ranjena leđa, i tri lopatice sprijeda. Naposljetku je umro.

Nosila sam mu zavoje. Nosila sam mu piće. Voljela sam jedino njega. Ali nije preživio. Preživjele su svrake i vrane. I šojke. I preživjele su čavke. Histerično se smiju, kao da su same na svijetu. Taj smijeh, signal da je njima dobro, njima koje nisu marile da li ih se čuje, i da li nekoga smeta njihov smijeh, ili ga uzbuđuje. Te svrake toliko vesele što su vesele, da su

svako veselje pokazivale javnosti, da ne bude zabune, da ne bude pomisli da su nesretne, jer one tu sreću dižu visoko, da svi vide, da je ne uzmu za tugaljivu pticu, nego da je dožive kao sretnu.

Prvi dan koji sam provela na suncu, sunčala sam se. Nijedna mi misao nije dolazila. Osim sunca. Osim topline. Nijedna misao. Na to mislim cijeloga života. Stalno želim samo jedno. Ugrijati se.

Jesam li hladna? Ili nisam. Topla sam, kao stijena, kad pukne, i onda svojim očima vezujem trenutke, da ne puknu. Da ne slome, tu zgradu, jer stijena povezuje, hram se gradi od betona i cementa. Kao napuklina. Kad treba krpiti, prva sam tu. Kad treba povezivati ovdje sam, uzmite me. Ali sam nesposobna za osjećaje. Uzmi me tako hladnu, i odvezi, da gradim postolja u crkvama. Da budem bijeli mramor, na kojem će klečati nečija topla noga, krv ugrijana do vena, i preko njih, povraćena, u liturgiji. Nema veze što je to crkva. Ali pogledaj taj bijeli kamen, znam da ćeš se iznenaditi. Vidjet ćeš me takvu, hladnu, i nesretnu, i znat ćeš da je sve što trebaš napraviti dovesti svoj vulkan, svoju užarenu struju, da me rastopi.

Najviše mrzim pričati o vlastitoj hladnoći. Žena toplog osmijeha i vedra, ali nažalost, bez srca. Srce koje se slabije čuje, i točno radi, po broju otkucaja me poznaješ. Šezdeset.

Sekunda je toliko koliko puta kucne taj sat, to bilo ispod kreveta. Napisala sam ti, toliko topline nisam osjetila nikad. Toliki val topline koji si mi dao, da se sve srušilo. Sve obrane. Čudovišta iz pećina se povukla. Sve fantastične priče su postale jasne, da postoje topli i hladni, ljudi, jedni druge vole. Uvijek ću ti biti hladan sok, koji si upravo popio. Ti meni vruća užarena kava, koja se crni, pred mojim očima, koje se ledene, dok ih ona mrvli i sabija u zrna. Dok se ne umorim, ali led nikad ne umire. Zaleđivanje je najsigurniji način preživljavanja. Odmrznuta sam, nakon sto godina, zato sam tako uščuvana. Jer nisam živjela. Nisam bila istina. Nego san. Nego Snjeguljica, koja se pokrila snijegom, da ne bi živjela.

Nikad sebi nisam bila ljepša. Nikad sigurnija da je došlo doba, za sreću. Tako je u ljeti. Želim odjenuti boju pudera, i vidjeti te u crnom. Da kao dvije figure to napravimo u prirodi, ili nekom baru, gdje će doći naši prijatelji. Kokteli će biti na stolu, i sve će biti toplo. Bit će večernji zrak, ili predvečerje. Tako ćemo se lijepo opijati koktelima. Lagano, ne previše. Imat ću gole noge, i ti ćeš imati gole ruke, kad skineš košulju. Smiješit ćeš mi se. I ja tebi, kad

dođemo doma, ili u neki stan, kojigod, nećemo voditi ljubav. Samo ćemo ležati, u odjeći od vjenčanja. Ja u najljepšoj haljini, stvorenoj za ležanje uz tebe. Svilu ćeš osjetiti, i dizati je polako prema gore. Gladit ćeš me, i nećeš znati kad prelaziš na kožu.

U zadnje vrijeme kad dovršim pismo, osjetim da sam uspješno pobjegla, u riječi. Pobjegla od intenziteta, od straha, a nekad od siline želje da ti pokažem sve, siline sljubljenosti. Vjerojatno tome služi i glazba, da se odlijemo, da se usporedimo i poistovjetimo. Ne, glazba služi da izbacimo. Izbacivanje muškog sjemena. Inače bi naprsnuo, pukao, taj cvijet muškog spola bi se rasprsnuo, sjeme bi štrcalo na sve strane i on bi umro. Recimo, tako zamišljam izbacivanje, kao proces. Moja izbacivanja, također, ne samo primanja. U zadnje vrijeme ne mogu samo primati i čekati. Osjećam da divljam, kao muškarac, da moram bacati van, da moram iznositi emocije na svjetlo, na vidjelo, da moraju poteći van, da ću puknuti. Ako ne učinim nešto s intenzitetom u sebi. Jesam li onda ja kao muškarac, ona koja potencijalno može isto tako izbacivanjem riječi začeti? Mogu sama začeti, mogu i sama roditi, ovo potonje mogu sve žene. Ali ovo prvo, začeti, mogu samo umjetnice. Sretna sam, i nesretna. Sretna sam što je tako, a nesretna što ne mogu jednostavno, ne mogu hladno, sad je sve jače, sve bolje i sve toplije. Kamo dalje? Sljubljivanje, s tobom, osjećanje i električna struja, u tijelu. Mogu li dva umjetnika preživjeti, je li moguće imati jednak intenzitet? Može, ali morat ću se sabrati, vratiti, iako je teško, nekad je dovoljno vidjeti te jednom i nikad više jer danima, sad već dva tjedna, ne dolazim baš k sebi, ne mogu pobjeći. Jedini mali smiješni bjegovi su ove riječi, smiješni jer ću ih poslati tebi. Jednog dana, za tjedan dana, jer ovdje nemam elektronsku poštu. Poslat ću ti ih sa zadržkom, kao što si i ti meni izlistao cijeli mjesec, kad je prošao, svu glazbu koju si slušao. Slušali smo zajedno, nevjerojatno, kao da smo ponovili sve, sve intenzivne emocije koje smo osjetili, ali ne. Kad sam bila s tobom, nisam mogla vjerovati, intenzitet nije bio tu, sa mnom. Ali se javio sutra, preksutra, kad te više nije bilo. I sad se javlja. Ne razumijem to, obično je najljepše u samom trenutku. Ali ovo je drukčije, ovo puca sve jače, što se vrijeme odugovlači, što smo dalje, kad prođe susret, koji se umnožava, raste, kao doslovno trudnoća, rast svih osjetila i osjećaja, rast koji dobiva sve veći značaj, obuzima me, i sad kao lutka prazna, prazna već deset mjeseci, čekam samo tvoje tijelo, tvoje ruke, tvoj pogled, tvoje misli, tvoj ton, tvoj obraz, nos, komadiće tišine koju ćemo lupati, lupati i nećemo se više nikad rastajati jer je to strašno, strašno je odvojiti se od tebe, strašno je izaći iz oceana.

Borim se za sebe. Da ne popustim. U tom zahtjevu. Nikad prljave stvari, prljave odluke. Zbog kojih se osjećam kao da prskam tintom, i kavom. Po stvarima ne treba prskati. Hoću reći, rub koji dodirujemo je rub između čistoće djeteta i zrelosti.

Nikad ne voli muškarca kao oca, da mu sve opraštaš. Nikad se ne zaljubljuj u one koji sliče na očeve. Oni su smrt. A ovi, tvoja braća, oni su ti parovi. S njima se tučeš, tko je jači. Koga više vole tata i mama. Tko ima bolje ocjene. *Come brothers, fight me.*

Neki dan sam zvala telefonski tarot. Rekla mi je za tebe da si u novoj priči, s drugom ženom. Za bivšega da je materijalist i da s njim može postojati samo strast. A za njega da bi mogla biti veza, ali da moramo uložiti puno napora u komunikaciju.

Čitala sam jučer knjigu u kojoj je jedino ime koje se spominje njegovo ime.

Onako kako sam tebi došla sigurna u kolovozu, jer je prvo što sam vidjela kad sam skrenula s auto ceste bio putokaz na kojem je pisalo tvoje ime.

Ostavljam te.

Znam sve, ne donosim ti više sreću i radost, ni ti meni. Ali vratio si mi mir, postala sam sigurnija uz tebe, i sve najljepše i najdublje što se može dogoditi dogodilo se.

Sad molim te nemoj odgovarati više. Nemoj mi odgovoriti, nemoj reći.

Sanjala sam ga noćas. Zamolio me, nemoj mu pisati više.

Baš neki dan presreo me jedan na ulici. Sličan tebi, lovac. Nikad se neće smiriti. Odnosno hoće, ali uvijek samo djelomično. Žena se često pita što ne valja s njom, ali problem nije u njoj. Problem je onaj koji je takav kakav je. Nomad, ne sjedilački tip. Vrijeme kulture: davno. Vrijeme moje kulture. Nedavnije.

Zidovi naše nastambe. Sojenice, naravno. Ali nema poda, nema tla, nema veselja, nema vatre i dubokih noćnih razgovora. Nema pjevanja, uz gitaru. Nema šale ni humora, nema ničega u toj kući, samo goli zidovi.

Ali sutra, znaš, počinje ljeto.

Pitala sam jednu prijateljicu koji joj je najljepši? Rekla je: kolovoz. I meni je. Ne samo zbog onoga što se događalo u njemu. On mi je najljepši po sebi, ne samo zato što sam se u njemu rodila.

Zato čekam noćas ljeto. Odnosno dočekala sam ga. Sjedila sam u majici na bretele, sva ustreptala, što nemam duge rukave. Bila u cipelama, čitala. Bez čarapa. Ali sad sam ipak obukla čarape, i imam vestu. Jedva čekam da je skinem. Da bude 29 stupnjeva. Da bude sunce, a u stanu polumrak, kao i obično, spuštene bijele rolete. Zrak je topao i svjetlost je vani, ali onoliko koliko ja hoću. Polumrak, a izvana svjetlo, kojemu priječimo, da uđe. To je najljepši dio godine. A u danu? Najljepši je sumrak. Opet svjetlo koje zapada, ali smireno i polako, tegobe dana su gotove i bliži se odmor. Slutnja odmaranja, a obavljen je posao. Dan je bio naporan, zar ne? Uvijek je dan naporan, a noć je ona koja odmara.

Dočekala sam ptice. Nema još sunca, možda ga i neće biti. Da želi, već bi došlo. Po jutru se poznaje dan. Po počecima se slute krajevi. Naš je početak bio sjajan. Ali je nestao. Bili smo više kao zvijezda, koja se upalila, i ugasila. Nema kontinuiteta, među nama, osim ove knjige. Ovih zapisa koji te vjerojatno vesele. Ali kao i sunce, jutros, nisi došao. I nećeš doći. Jer po jutru se sve poznaje. I jutro je pametnije od večeri. Ali je zato noć tako topla, tako blaga, i tako... draga. Laka ti bila, kaže se. A ja tebi kažem lak ti dan, dragi. Neću reći zbogom, to sam već rekla. Noć mora biti dobra. Dan mora biti lagan. Tako ćemo ih pomiriti i ujediniti. Da budu sretni. To će biti hepi end. Kakav svi trebamo. Da se stvari opet sastave. Laku noć, dobro jutro, i tako dalje. Svi ćemo tad biti jedno, i prestat će ova tuga na zemlji. A do tada, kako koji, kamo koji. Netko s nekim, netko s nekim drugim. Netko sam. Netko u dvoje. Netko sretan, i netko očajan. Netko izgubljen, netko nađen. Netko je dočekao ljeto, kao ja, i sad samo želim da bude zaista ljeto, da me ne iznevjeri.

Nazvala me žena ljljan. Ispričala mi je vic kako se Irac nikad ne odriče sotone. Pitali su ga nekoliko puta odriče li se sotone, a one je rekao tri puta, valjda, da ne želi još jednog neprijatelja. To je bilo ujutro, sad je blizu podne.

Baš jučer sam ostala bez tih novih cigareta. Sestra mi je dala svoje, one koje sam pušila zbog tebe, ne doslovno zbog tebe, nego zbog toga što si se pojavio u mojem životu.

Upravo zvone zvona. Podne.

Ne gasim se kao drugi. Ja se zatrpavam. Hranom. Snom, očajem. Pričam previše. Ne vjerujem da se može dogoditi dobro, poput obostrane duboke ljubavi.

Meni mama ne da to, kaže da je opasno. Da pričam s dječacima.

Ničemu ne vjerujem. Najmanje riječima. Ili, vjerujem u sve riječi, ali kratko, samo nekoliko sati.

Riječi se potroše, izlete, pa ulete.

Stalno mislim na književnicu koja je napisala roman u nekoliko dana kolovoza.

Gdje su oni ljudi koji legnu u krevet, odmah, nakon prvog pića i nekoliko pogleda? Moguće je, doduše, da u trenutku sekunde saznaju sve što trebaju znati. Da ne treba vrijeme. Nekima se to događa. Meni se to dogodilo. Odmah sam znala s njim, ne s tobom. Sa mnom si ti znao. A s njim je znao i on, i ja. Samo smo šutjeli.

Svijetle boje.

Rađaju se.

Riječi zacrnjuju.

Znam da nisi oka sklopila...

Nisam.

Možda i ja noćas napišem roman.

Da ti suze obrišem

Da, upravo to.

Ovu noć da zapečatim.

Ili da je samo potpišeš?

Hej, zaboravi ga.

Odlazim, odlazim. Imaš novu ženu. Uživaj.

I još nešto:

Nitko se ne smije kao ti.

Zovem da me probude ujutro.

I kažu: taj broj nije moguće pozvati.

Ili još gore: taj broj je nedostupan.

Kad će više to jutro?

Dame biraju.

Niste znali?

A tako je.

Taj je dostupan.

Dolazi, dapače, sam na njezina vrata.

Nasmije se, ima lijep sako. I sve je svijetlo.

Ona telefonira.

Radi ono što te čini sretnim, napisala sam obojici. I sebi, samoj.

Život je kratak.

Nemamo rezervni.

Iako ja imam rezervnog muškarca, tako se čini.

Mogla bi postati krimi priča.

Pa to je logično.

Prošla sam sve žanrove u jednoj knjizi – za koju je upitno je li knjiga – kao duga spektar.

Trube automobili. Svadbena povorka, na ulici.

Ovo je čudna šuma. U nju putnici dolaze umorni, na početku nemaju snage, ali kad izađu izgledaju odmorni.

Non-stop, trgovina koja je otvorena noću i ima neonska svjetla.

Hoćeš li imati noćnu moru? Pa probudit ćeš se ujutro, ona će prestati. Bit ćeš opet slobodan, i svoj. Nećeš više čekati moja pisma, niti gledati što radim.

Daj, pokušajmo, nema nam druge.

Pokušajmo živjeti jedno bez drugoga.

Tko voli šumsku ciklamu doći će po nju.

Kao i šumsku jagodu.

Ne božur, niti tulipan.

Nego ciklamu. Glava joj pada dolje, čudna je.

Sestra je neki alpski cvijet. Moram je pitati.

Naranča je možda najbolje rješenje.

Laku noć, razmisli.

Tebi ipak treba opijati, da te uspava. Ne znam što ciklama ima.

Ona odašilje neon. To su neonska svjetla.

Možda je pukla, jednom. Nije čudno, krhka je.

Boja noćnog neba, osvijetljenog zvijezdama, tamno plavog i fluorescentnog, ili mora s planktonima koji sjaje. U sredini je purpurni mjesec, mlađak. To je slika na zaslonu kompjutera.

Sa svakom si ženom intenzivan. Ja sam bila površna. Ovo sve što mi se sad događa je osjećanje.

Kako ti živiš? Umireš li u djeliću sekunde? Kad to dođe kako preživiš?

Morat ću biti pažljivija.

Trebam samo mijenjati boje.

Kao semafor.

Ali crveno će značiti prolaz.

Ili neće.

Crveno more.

Znamo da se otvorilo.

Zbog tog susreta na Crnom moru pismo je bilo crno.

Sad je crveno. Gledaj. Malo, u njega.

Rajske ptice slijeću. Zovu me, dođi, dođi. Kažem im odjebite. Odjebite jer ste bolesne. Vi ste ona bolesna vrsta koja nese jaja u tuđim gnijezdima. Ne, to su kukavice. Mi smo dobre. Nosimo jaja koja same snesemo, sjedimo na njima, ptiće prepustimo slobodi na vrijeme, i sve kako treba. Ne, lažete. Zadržite ih nešto dulje nego što treba. Koji sat ili dva, sigurno. Nije istina. Je. Otišle su, naglo, kao da nema predaha.

Ženske kuće su... čudne. Ne smrde, nisam to htjela reći. Nego zaudaraju. Ne niti to. Nego su neurotične. Ne, niti to. Nego su ustrašene, bave se sitnicama, siktave. Grintave. Izbjegavamo jedna drugu... uglavnom, noćas. Da, noćas. Noćas ću dati sve njemu, već sam dala. Nadam se da nije kasno.

I ti voliš crvenu. Ne želiš hladnu ženu. Niti žutu vedrinu. Niti želiš ljubičastu zamišljenu i napola odsutnu.

Sve je jasno, onaj od kojega pocrveniš je onaj kojega voliš.

Njezin miris nije miris, nego otrov. Njezine latice nisu latice nego okovi. Njezina sredina ili srce je bolesna. Ljubav je opasna. Rekao si da idemo spavati.

Ne, ne idemo.

Došlo je ljeto. Ne mogu spavati dok ne kažem sve što moram reći. Moram ti reći stotinu stvari. Da sam bila...već jednom tako voljena. Da ne znam koga volim od vas dvojice.

Naučio si me da ne postoje ljudi i normalni. Da smo svi ljudi, na svoj način, i svi normalni. Čovjek oboli kad nema komunikacije s drugima i kad ne poznaje sebe. Kad ne zna ništa o sebi, kad mu sve drugi moraju govoriti. Ili kad ništa ne zna o drugima pa drugima nameće što on zapravo misli. Ali komunikacija s tobom je bila iscjeljenje.

Fluorescentno rekla sam ti već, ili to njemu govorim slikama. Nikakva nježnost, nego sama struja.

Nakon svake definicije i zaokruživanja, jer to radim – zaokružujem cjeline, okružujem ovu knjigu, dajem joj oblik, opsesiju, vrijeme i mjesto radnje – vidim da ste vas dvojica likovi.

Obojica su pjesma. I ja sam pjesma. Logično, samo njima vjerujemo, pjesmama.

Ne vjerujemo u druge formulacije, jer počivaju na formulama.

Ali konstatacije, one su konstantne. A mi se samo mijenjamo. A tvrdnje, one su tvrde. Oštrine, poante, da možda. To je dnevno. Ali noćne bujice, noćni pritoci, koji dolaze sami iz mora nesvjesnog. *Sea of love. Take me to the sea of love.*

Pitao me da li volim žene. Rekla sam ne. Ne volim žene jer sam previše žena. Previše srasla uz majku. Da je otac još poživio vidio bi me ovakvu, znao bi da sam i njegova. Ovako nije

mogao znati. Majke uvijek znaju jer sve izađe iz njihove utrobe. Tako vole jednako. Ali očevi nekad nisu sigurni. Cijeloga života traže gdje je taj njihov djelić u djetetu. Je li mu na prvi pogled slično, ili je u većini stvari poput majke. I onda ga nađu. Taj djelić. Tako je moj otac to našao, netom prije negoli je otišao sa zemlje. Rekao mi je, s osmijehom, znam, ti ćeš pisati... to su mu bile zadnje riječi, gotovo zadnje, nakon čega je došao stupor, strah, panični napad, netom prije smrti, kad sam ga zagrlila. Naravno da sad plačem. Kako bi moglo biti drukčije. Ali ipak svjesna da plačem samo kad se sjetim. Ne plačem bez veze, svakoga časa. Nisam zaplakala za njim sigurno već godinu dana. A baš jučer umro mu je brat, moj stric.

Laku noć, htjela sam ti napisati.

Ubrati, dakle, znači izabrati.

Pokušala sam, prije godinu dana, rukom ubrati ružu. I nisam uspjela. Treba nju škarama. Mak lagano. Ciklamu isto lagano. Ali ružu ćeš teško dobiti.

Gotovo uopće nema jela. Samo jaja, proteini. I nešto malo kave, i cigareta. I njih sve manje.

Napravio je tišinu između nas. Zadnji put kad sam ga vidjela potpuno je bilo jasno da se nismo ni pozdravili. Baš ni to. Potpuni nabijeni električni trenutak. Bez ijedne riječi, gotovo ni pogleda.

Dosta, dosta. Svako pisanje je umiranje ljubavi.

Pričaju dvije bebe, koje se smiju, jedna grize stalno, a druga se na to potpuno ushićeno i naivno smije i čudi, ali sviđa joj se.

Sad je moje vrijeme, od sada, pa do zimskog solsticija.

Možda mi netko ne kaže rečenicu: Hajdemo na istok. Nego mi kaže: hajdemo, pokazat ću ti što znači Easter.

I to je sve draga loša sreća, ne želim da više budemo prijateljice. Želim da se rastanemo.

Opet mislim na nju, i nju, i sve žene koje su gorjele. U nekoliko navrata odlazim u kupaonu i tuširam noge. Oko koljena, tamo gdje su žile. Užaren je rub proljeća i ljeta. Naša dva doba se sastaju. Ili bore? Ne znam. Ako ti vjerujem, onda ću reći: sastaju se proljeće i ljeto. Ako ti ne vjerujem, reći ću ti, kao neku večer: izgubila sam te.

Pjevao si neku koju nisam nikad čula, ni razumjela. Onda je tvoj prijatelj tražio, baš inzistirao da otpjevam prvu koja mi pada na pamet.

Don't cry for me Argentina The truth is I never left you

Ti koji nisi našao dom. Ti koji ga još uvijek tražiš. Ipak, htjela sam ti reći večeras. Našao si ga. To sam ja. Nisu ni riječi ni djela. Dom je više od toga oboje. On je gnijezdo, on je sirotinja koju nalazimo, koju vidimo i kojoj dajemo kruh. On je početak i kraj, prostor u koji ulazimo, od nekuda. On je utroba. Zatim soba, kuća i krov. On je naposljetku humak. On je ono gdje jesmo i čemu tada pripadamo. On je čudesno mjesto, posvećeno i drukčije. Potpuno posvećeno, jer pripada samo nama. To sam ja tebi, to si ti meni. To je gore i dolje, manje i više od ljubavi. Onkraj ljubavi, onkraj zajedništva. Zajedno, dvije jednine koje se spajaju. Ali dom je objedinjenost. Dom, mjesto koje tražim cijeloga života. Ne kuću. Ne krov. Ne ognjište. Ne domovinu. Ne ljubav. Ne vatru ili vodu. Tražim dom kao izgubljena duša. Naposljetku, došao je taj osjećaj, i ti si se udaljio s tog mjesta. Ovaj cijeli tekst je domotužje. Nije čekanje. Nego je tuga za domom kojega smo osjetili. Kako je to čudno. U domu boraviš, imaš ga, posjeduješ, u njemu jedeš, kuhaš. Ali dom, u čovjeku, u ženi. Dom, dolazak na mjesto, kojemu pripada naša duša. Naš najbolji i najtanji dio. Onaj najkrhkiji. Netko kad čovjeku uzme dom, uzima mu dušu. Tako se to sve odvijalo. Izgnali smo se. Kažeš da su to

bili dušmani koji su nas odvojili. Ali sad ih više nema. Zaljubljivanja u druge, muškarce. U druge žene. Zaljubljivanja i odljubljivanja. Strahovi koji te tjeraju u novo. U manje. Strah od velike strasti potjera čovjeka prema manjoj. Nisam više ustrašena, sad sam pored riječi, koje govore. Žele biti dom. Ali ne samo one. One su pomagala, da ga gradimo. Ova kuća je kuća, ove riječi su zidovi, cijevi i odvodi. Ove sve riječi bile su zidanje. Zarezi su bili cement. Točke su bile čepovi, da ne ode sve u odvode. Odvodi, to su bile tri točke... Upitnici su bili prozori. Mala slova su bili mali zidovi. Veliki zidovi su bili razmaci među mjesecima. Najveći zidovi su bili rezovi. Rezovi i prijelazi iz sobe u sobu. Najveći rez su bile boje. Jedna je prostorija bila posve crna.

Večeras se ništa ne spušta na zemlju. Samo hladan zrak, kao u svibnju ili travnju, dotiče zemlju. Ništa veće ni manje od njega. Napisala sam ti da sam kao propuh, da u mene ulaze struje koje primam, i koje se kreću po meni. Ali sve izlaze. Imam takvo tijelo, rupe, uši, nosnice, usne, utrobu. Ima takvih žena, žena propuha, s mozgovima spužvi, koje se svako malo prepune vlagom i onda osuše. Ali jedno je sigurno, ne slušam više glazbu. Ne razabirem nikakve znakove. Svoje odabire radim sama, i pri punoj svijesti da ću ih sve platiti.

Probudio me san. Pismo koje mi pišeš ti, ili netko blizak tebi, nije važno. Ali stiglo je pismo, u kojem piše da volim *split ends*.

Nisi ljut, ni bijesan, samo tužan. Nisi se borio sa mnom, da bi bio bijesan, zbog poraza. Nego si me volio. Izgubio. Žaluješ. Ti si me volio. Sad si možda u crnom, ali s obzirom na to da ti opet ovo šaljem, možda nisi.

Prvo je vrijeme izmjene svjetla i sjene. Zatim vrijeme, vedro, kišno ili snježno. Najteža je noć. Najljepše je svjetlo. Laku noć, kažemo s razlogom jer je teška. Dobar dan, zato da ti nešto kažem, bilo što. Danu ne treba riječi. On je sam po sebi lijep. Dovoljan. Dan je početak srpnja.

Dolazimo do odluke, ne donosimo je. Kad je donosimo kao da je i odnosimo, kao da se ona nosi, odnekuda. Ali do nje se dolazi, postupno, ili naglo. Ja nisam došla, pustit ću da dođu drugi. Dolazim, rekao si mi u sobi.

Mačak je sad na mojoj ruci pa ne mogu više pisati.

On odsvira, ona ga pogleda. Malo se nasmiješi. Dovoljno. Upravo onoliko koliko si se ti meni nasmiješio, i ja tebi. *No bright smile. No open smile. But shy one.* Ali čudesan. *Sky smile.* I scena je kao iz raja. Bijeli klavir, ona otvara prozore, pušta svjetlo. On odsvira i pogleda je, točno kao što ti mene pogledaš. Pomalo za potvrdu, pomalo kao netko zadovoljan i pomalo vragolasto. Kraj glazbenog broja. Ona ga gleda. Ne treba ništa govoriti. Čak ni očima. Oči nemaju govor. One imaju nešto drugo. Prepoznavanje. Kao kad vidiš isto. Prepoznamo stvari, u očima drugog. Svojima gledamo, ali u drugima vidimo. Ne odraz. Vidimo ljubav. Nema riječi, ni grimase. Ona više nema ni osmijeh. Samo mu daje oči. Pogled. I on traje, i kad prestane. Traje u sjećanju. Nekome u sjećanju traje dodir, a nekome pogled. Nekome boja glasa. Nekome visina tona. Svima nešto traje u sjećanju i poslije susreta. S tobom traje pogled. S njim traje dodir. Munjeviti ugljen je bio njegov pogled. Nije bio ovakav, lenonovski. Čemu da vjerujem? Kojem osjetilu? A osjetilo je put do osjećaja? Mentalnost sam ostavila za sobom. Čak i znakove sudbine u slučajnim događajima. Ostalo je samo poslušati sebe. Što čujem, unutra. Što je ostalo zabilježeno. Čega se sjećamo sada? Čega ćemo se sjećati trenutak prije umiranja? Možda ću se, mislila sam prije, sjetiti njegovog dodira. Ali sad mi se čini da ću se sjetiti tvog pogleda. Doprijeti do istine. Boja je bila bijela. Logično. Došli smo do same čistoće osjećaja.

Nije bitno hoće li se dogoditi. Važnije je osjetiti tu pojavu. Potpuno, bijele ljubavi. Spremne za to što bijelo podrazumijeva. A najviše čistoću. Ptice već pjevaju, opet sam dočekala jutro. Ali spavala sam popodne. 4:29. Broj Venere. Ali ne vjerujem više horoskopu. Ni bogu ni vragu. Ni zvijezdama ni mjesecu. Ni bojama ni mirisima ni okusima. Samo sam prepoznala. Prepoznala istinu. Bjeline. Sve je došlo od ljubavi, zbog ljubavi i u ime nje. Njezino ime, ne moje, njegovo ili tvoje, iako su i ona bila značajna. Ali više nisu. Važnije je ono što je iznad simbola, što je zbilja. Ovdje i sada. Here and now ja znam, poznajem ih. I oni jasno govore. Ovo je istina, a ona je uvijek bijela.

The only things which are white are I think few panties. One old jacket. One shirt, also old. Really nothing white in my closet.

Funny, isn't it?

You make me smile.

And I think this is the funniest thing that ever happened.

Now, soon, the sun will rise.

It will not be sun, only sun rays. Light. 4:40.

Dvoje dolazi autom iz noćnog izlaska, parkiraju pred plažom. Obližnji pas laje. Čuju se cvrčci. Bila sam na plaži i razgovarala na telefon. S prijateljicom, zatim s njim, ujutro, dok sam se njhala u mreži. Nakon razgovora sam nekoliko minuta ostala, ljuljala sam se od pomisli da ne treba uvod, kad razgovaramo. Uvijek kad se osjetim nezaštićenom i napadnutom, zovem njega. Pitam ga uvijek za savjet, jesam li dobro postupila. Ima nešto u njegovom glasu što mi stvara želju da postavim to pitanje. Ne da mu se svidim, ni najmanje. Samo da mi da tu mogućnost da nešto pitam, onoga kojega nikad ništa nisam pitala dok je bio živ. Sve sam radila po svojem. Sad to ispravljam, uživam pitati, i dobiti taj odgovor, ne same riječi, nego samo ton, koji kaže: jesi, jesi, kaj ja znam. Ton nekoga tko misli, i tko je na mojoj strani. Mi se šalimo, on mi pjeva. Nije ovo moje vrijeme.

Između kuća nije veliki prolaz, do nas su susjedi. Kad sam bila dijete, na svim putovanjima, posebno vlakom, gledala sam u kuće, upaljena svjetla i pitala se kako se živi, iznutra. Fascinira me zatvaranje koje radi kuća, u odnosu na okolinu. Uspostavljaju se obitelji, na temelju zidova, na temelju odvajanja od okoline, susjeda, uspostavlja se jedinica koja skrbi o sebi, i ne dopušta da ulaze drugi ljudi, takozvani gosti. Uvijek su gosti na vratima, i ako im ne dopustimo da uđu, neće ući. Takve goste koji svraćaju svakoga dana zovemo obitelj. I obrnuto, članovi obitelji dolaze kao gosti. Zašto ljudi zovu stvari obiteljskima? Zašto se preokreću u snu? Zašto ne spavaju mirno i čvrsto, kao zidovi, zašto zidovi ne štite nikoga? Trebali su biti mirni ti zidovi. Sve je trebalo biti čvrsto, i pouzdano, a treperilo je. Kuća je

bila izdubljena do korova, a korov je bio sabijen u stijene. Kad se nebo sastalo s nebulozom, počeli su drhtati neboderi. Sav se svijet ljuljao. Riječi su pljuštale, posve nepovezane s događajima. Saugala sam cigaretu za cigaretom, vidjevši da mi se sviđa, pušiti, i pisati. Ništa više. Samo to dvoje.

Pas je opet zalajao. Kratko. Kao da cvili. Ili se ljuti. Sam ne zna je li išta uopće rekao. Najgore je što me ne zanima, više, tko sam. Kao da je važno. Dapače, gadljivo je. Dođe doba kad saznamo, ili odustanemo. Nije tako važno. Tko sam ja, i tko si ti. Tko smo svi mi. Što je onda važno. Samo tijek. Ne kratki prekidi. Važno je samo teći. Ako on laje, onda je lavež sve što želi. Meni je to dovoljno. On je biće. Opet laje. Jedino on i ja, i komarci, i mi smo dovoljni. Sad znam što je on radio, navečer, kad bismo svi mi, djeca i žena, zaspali. Sjedio je, pušio. Nekad sjedio, pušio i pisao. Nekad samo bio sam. Uzvišena samoća – najbolje društvo. Kao pritajeni gost, onaj koji sjedi u kutu. Ušao je u tvoj život, a ne znaš to. Pritajeni putnik. Sve koje zoveš nisu došli. Nisi ih ni željela. Ali ovaj, koji sjedi i gleda svaku večer, u tebi veliki samotni čovjek, koji se nikad nije othrvao osamljenosti, koji je svaku večer želio još više samoće, kojemu je život bio prekratak da namiri svoju potrebu za samoćom, tko je taj čovjek. Ne znam. Nisam ga upoznala, nitko ga nije upoznao jer je stalno bio sam. A opet, poznajem ga i ne razumijem kako poznajem nekoga tko nije ništa dijelio. Što mi je dao? Gdje je to sakrio. Možda u pisanje.

Opet laje, on i ja smo jedini budni u ovom malom naselju. Ne mislim o njemu, on ne misli o meni.

Sad cvili. Možda ipak nešto želi, ali ne od mene. Kako je to ljekovito. Ne imati nikakvih potraživanja. Namiriti se sam. Sam dospjeti do unutarnjeg mira, koji se ne shvaća, po danu, kad se proizvode riječi, i kad se namaču krpe, u vodu, da se operu podovi u stanovima, u koje se poziva goste. Vjerojatno je moj manjak angažiranosti razlog zbog kojeg pišem. Ipak je prevagnulo. Ne volim život. Ne toliko kao ovo. Valja pisati samo tako, zbog ljepote. Ljepote koju možemo zamisliti, ne doživjeti. Ljepote kojom ćemo iskupiti sebe, i druge, ljepote koju ćemo plesti, od niti, koje ne postoje u stvarnom stanju, nikad se ne pokazuju. Naš materijal, život. Naše ruke, koje ga vide i ne vide. Koje šaraju njim, dodaju boje, prelaze

u nove redove. Nema ničega u drugome, sve je ostalo nezapamćeno. Svi koji su postojali, postojali su samo tako, da bi ih se bilježilo, da bi se iz njih pisalo, da bi se pretvarali u riječi. Nisu bili dovoljno živi jer da jesu ne bih ih pisala. Nisu bili dovoljno prisutni, možda. U jednom dijelu. Ali u drugom, nikad nisu dovoljno živi. Zato ih pišemo. Zato i govorimo. Da bi oživjeli. Znam samo da je ono stanje kad ne govorim i kad ne pišem opasno. Tad osjećam da su maksimalno živi, ti koji su pokraj mene. To sam osjetila samo s njim. Potreba da ne govorim, da samo budem, šutim. Da ne radim pokrete, da ne gledam, da žmirim.

Eto, to je smrt.

Umrla sam. Da, rekao si, i ja. I ponovno se rodio. Onda smo novorođeni. Kad sam ga prestala voljeti, i on mene, kao da je jedan dio mene umro.

I to je bilo sve.

Vrijeme nam služi za odmake. Za distancu. Jer jedino ono liječi.

Neću se ženiti, rekao si. Zašto, pitala sam. Jer nije vrijeme za to... Ljudi kad se ožene podrazumijevaju jedno drugo.

Nemojte vi muškarci biti samo humci na groblju. Ako je to zbog toga što ispuštate manje krvi, i ostaje vam previše željeza u organizmu, budite dobrovoljni davatelji krvi, tako ćete poživjeti i žene neće biti čistačice vaših grobova. Gledajte da poživite zbog njih, a nemojte ih mrziti. Ili se odlučite koga volite, koji spol. Ako je to vaš spol, budite jasni. Nemojte ulaziti u njih ako ih mrzite. Ako želite vidjeti ženu kako plače zbog vas, jer ste je slomili, nemojte to činiti. Napišite joj, umjesto toga, želim da me voli.

Pokušava je navesti da mu oprost. Ali ona je tužna. I još jedna me pitala isto: oprostiti, ali ne i zaboraviti? Je li to dvoje moguće? Ne zaboraviti povredu, a oprostiti je? Mi smo samo žene. Tužne i ljute jer pamtimo, jer se vraća stalno taj prizor, kako plaćemo zbog povrede. Prizor

kako on umire, jer oni žive kraće. Kako će umrijeti zbog tebe, ako ga ostaviš.

Mučno mi je, želudac me boli od hostije. Ne baš. To je meni fino. Kao što netko voli miris tamjana. Netko tko te povrijedio, i mrzila si sebe, umjesto njega.

To si mi rekao, plači, plači.

Da sam barem svojedobno plakala. Ali nisam plakala. Znaš još goru vijest: nisam nikome rekla koliko me boljelo. I dok sam umirala, bila sam sama. Sama sam se borila protiv smrti. Strašno je da nemamo kome reći, nitko nas ne čuje, nitko ne vidi. Da moramo ostati snažni i moći sami. Da nas stalno ostavljaju. Da misle da smo ratnice. A nismo.

Plakao si, kažeš. Oboje smo onda možda istog dana plakali. Ja sam osjetila toplinu i nježnost. Otvorila sam se nepoznatim ljudima. Pričam ti o tome, a ti mi govoriš da plačem. Da samo plačem.

I da se smijem.

Jer oboje je to normalno.

Počinjao si stvari sa ženama dok sam ja sjedila i pisala. Čekala. Davao im sebe. Ne znam zašto. Ti znaš.

Nemoj me vrijeđati. Nemoj me ni mrziti, zašto mrziti osobu koja se razočarala?

Nemoj izdati ni naše dijete.

Ono je tu. Sad kraj mene. Ja sam u njoj. Nemoj je poslati strancima. Nemoj da je usvoje drugi ljudi. Nemoj da je zlostavljaju nepodobni usvajači.

Sklopio si savez protiv mene. Protiv Francuske. Mađarske. Hrvatske. U redu. Savez južnih zemalja Balkana.

Hvala ti. Zaista...

Na tisuće izdaja i prevara. Htio si da pogazim svoj ego i dostojanstvo. Da ti oprostim, ali ne mogu jer ne mogu zaboraviti. Jer sam maštovita. Zamišljam tebe i tu ženu, u toj zemlji, oko Nove godine ili siječnju, zamišljam kako se volite, kako se nalazite u nekom kafiću. I ja, hladna zima, u stanu, kraj kompjutora, pišem ti.

Kad se toga sjetim dođe mi da umrem. Od srama. Koliko nisko možeš pasti? Ah, to nebo zna.

Koliko nisko. To zna samo onaj gore. Koji me vidio. I vjerojatno je sve napisano palo odozgo. Kao kiša. Kao mrak koji pada sada, sve ranije i ranije. Uskoro će sredina jeseni.

Našli smo dom jedno u drugom, ali dom osim dvoje ljudi mora imati i prave zidove, prave stolove. Nikad ih nisam vidjela kad sam mislila o tebi. A znam da nisi ni ti. Nisi me vidio kako stojim, kuham, vodim dijete u šetnju. Nismo mogli i nismo stigli ništa obaviti. Ništa nismo gradili ni stvarali. Nismo bili dobri na poslu. Nismo čuli druge ljude.

Prestali bismo oboje pisati. I sve bi se to dogodilo da smo se spojili. Jer se nikad ne bismo željeli rastati.

A partner? To je drukčije. Također se ne želiš nikad rastati od njega, ali ne toliko strašno. Izlazak nije tako strašan. Možemo izaći jer svijet postoji. I izvan nas. S tobom je prestao postojati. Zato sam pisala. Uskrsavala sam nas, svaku večer. Ali svijeta nije bilo.

On mi daje mjeru, unutrašnje i vanjske realnosti. Mogu voljeti, i volim duboko, ali ne prestaje postojati okolni svijet. Dapače, postaje još živiji. Postajem sve integriranija u njega. Svijet me veseli jer me veseli on. On mi daje snagu i radost da mogu svakoga dana voljeti i sve oko nas, što nismo nas dvoje...

Bio si najintenzivniji doživljaj. Pa nismo stigli biti ni zaljubljeni, odmah smo srnuli u ljubav. Nismo se stigli idealizirati.

Odmah ta zrelost osjećaja, a nismo se uopće prije vidjeli, u tom svjetlu.

To smo bili nas dvoje. To je nekako bezvremeno. Kod mene ne prestaje, iako sam zaljubljena u drugog. I ti si ili si bio u drugu.

Ovaj san me prepao. Uvijek mi snovi isporuče istinu.

Eto, nemoj biti tužan, ako i ne budem tvoja za stvarno, znaš da opet jesam...

Nije ljubav otišla.

Sjećaš se, u autobusu si me pitao kako mi je prijateljica, koja se bila zaljubila, i tad je, pretpostavljali smo, bila s njim. Kako je? Pa u sedmom nebu. Nasmijao si se.

E tamo sam ja bila s tobom. Baš tamo.

Ali mogla sam nestati tamo, potpuno. Rasplinuti se.

Ovo nije kraj knjige. Vraćam joj se često. Možda će me pratiti uvijek, možda nikad neće završiti. Završit će onog dana kad zbilja izvan nje postane kao ona, kad se izjednače.

Kad se izjednače dan i noć, kad se izjednače ljeto i jesen. Kad ne bude toliko oštarih razlika, rubova i rezova. Kad ću lakše moći savladavati distancu. Kad ne bude stravično hladno ili stravično toplo. Kad nađem klimu u kojoj će biti postojano svjetlo, postojana toplina.

Ti možda misliš da pričam o maternici.

Možda, a možda i o raj, ili nebu.

Tamo neću pisati.

Pisanje je to, želja za savršenim svijetom, ili sjećanje na nj.

Ti si pričao o sjajnoj, toploj utrobi. Ali ja ti kažem, ta utroba je možda raj, nebo s kojeg smo izgnani.

Dok traje izgon, pišemo.

Do našeg susreta će proći mnogo. Nećemo se više sresti u ovom životu jer ne smijemo. Oboje to znamo. I da će uvijek ostati prijateljstvo, dvoje ljudi koji su pomogli jedno drugom.

Nakon teške ljubavi, došao si i probudio me. I ja tebe. A onda smo zahvaljujući toj otvorenosti upoznali prave ljude, koji su nam... bolji, suđeni. Imaju stabilnost. Ti i ja nemamo. Napisao si mi točno prvih dana, da smo previše intenzivni oboje. I ja to mislim. Sada. Nakon gotovo dvije godine.

Kad te ostavljam, kad ti pišem oproštajna pisma, ipak se obraćam tebi. Nije važno što pišemo, nego kome pišemo. Nije važno što kažemo, nego kako kažemo. Nije važan sadržaj riječi, nego ton kojim ga kažemo.

Ne želim se obraćati tebi. Imam grižnju savjesti, ti si ona. Knjiga. Ti si taj kojem pišem, uvijek.

Pisac si. To je logično.

Idem van večeras. Digla sam se od kompjutera. To je pomak.

To se vidi i u pismu. Nije više tako nabijeno, tako luđačko. Sad znaš da dok pišem ustajem, idem pogledati nešto u sobi, vraćam se, mirno gledam. Oko sebe.

Mirna sam.

Ali uvijek tebi pišem.

Zato zaista moram prestati.

Ovo je tvoja knjiga. Ovo je naš prostor.

Pusti me.

Majko.

Oče.

Pusti me da živim.

Ok, kaže.

Pusti se sama.

Ptić kad izlazi iz gnijezda, zna letjeti.

Znam li?

Hoću li poletjeti do kraja?

Onako kako on kaže da se bojim visine.

A to ti znaš.

Kažeš mi.

To ti znaš.

Koliko nisko možeš i koliko visoko možeš.

To zna svaka ptica.

Tata, dođi.

Vidi što sam napravila.

Što?

Ustao je, iz kuhinje u kojoj je čitao.

U sobi su na hrpice bili posloženi humci. Mali humci od pepela. Rasprostrla sam ih po tepihu, izvadila pepeo iz peći.

Nasmijao se.

Kao što si mi neki dan rekao: *rest in piece*.

Bio si bijesan.

Ali sad znaš da je to točno.

I will rest in piece.

And you will.

But that might not just mean death, but also love.

Goodbye.

Good. Bye.

Zbogom je bolje.

Kako se kaže na tvom jeziku.

Na njezinom?

Kad je knjiga gotova? Sad, kad su poruke važnije. Kad ih više neću ulagati u nju. Nema više, gotovo je. Zbilja je bolja. Zdravija, i snažnija. Nema pisanja. Samo zbiljski događaji.

Kakvi?, pitaš.

Zbiljski, kažem.

Jučer je bila obljetnica tvoje smrti, nisam otišla na grob. Nisam stigla. Bila sam umorna. Na poslu. Cijeli dan.

Danas također neću stići.

Ali otići ću u subotu.

Ionako nikad nisi otišao.

Tako je i s knjigama.

I s ljubavima.

Neke stvari ne prestaju.

Lijepo spavaj ti koji si gore. Sad.

Koji me možda gledaš.

I znaš da pišem.

Znao si i prije negoli si prekoračio granicu neba i zemlje.

Kad si odlazio to te razveselilo.

Toliko si me volio.

I nju. Majku.

Rekao si joj zadnje riječi o njoj.

Siroče, bez oca, siroče.

To si joj rekao.

Sestri si isto nešto rekao. Zapravo nisi.

Njoj nisi ništa rekao.

Ali nama dvjema si rekao stvari, da nam pomogneš.

Da upoznamo sebe.

Hvala ti.

Odlazeći si mislio o drugima.

Ne o sebi.

Tako valjda svi odlaze.

Tako odlazi i ova knjiga.

Umire.

Valjda.

Gubi se.

Ne misli na sebe.

Misli na likove, a i ja sam jedan od njih.

Knjige se zatvaraju.

Kad se rodimo upisuju nas u knjige, preko imena.

Kad odlazimo opet nas upisuju, u njih.

Preko imena.

Name of the game.

My game is piece.

Your name is victory,

So win.

Please win.

And let me rest in piece.

Zovu me, stalno, na telefon. A ja sam unutra. U zbilji pisma. Dok sam sjedila u autu i čekala, mislila sam o tome koliko trebam tu zbilju. Bez nje bih bila kao i svi drugi, vrtjela bih paranoje, neke filmove vezane uz opstanak, djecu, hranu. A ja vrtim zbilju koju sam jučer stvorila. Sinoć, dok sam pisala o njemu i poslala to tebi. Na pola puta, u sredini noći sam osjetila da lažem. Zato sam prestala. I sad sam prestala. Jer mi je pepeo pao na pod, otišla sam ga prebrisati krpom.

Još jučer, mislila sam da ćemo lako isplivati. Ali danas mi se čini da bi bio sretan, da bi zadržao sreću, moraš biti jak. Moraš biti kao stijena.

Odlučila sam.

I neću te izgubiti.

Od danas on ne postoji. Izbrisala sam sve, baš sve, što sam mu pisala. Sve je otišlo u nepovrat.

Iz sredine mogega tijela sjaji jedno sunce. Od zimogrozne osobe postala sam toplokrvna. Ugrijao si mi cijelo tijelo. Naposljetku, nisam više tužna žena. Nisam ni hladna. Nego sam normalna, ugodna za kupanje i plivanje. Temperatura nije 37, nego oko 36. Krv mi je stvorena za ljubav. Nisam žena za seks, niti za askezu. Nisam ni vatra ni voda. Ni zemlja ni zrak. Samo sam ja, mirna, od topline. Ne toliko vedrine, to sam uvijek imala. Ali bila sam hladna. I vedra. Bila sam zima.

LJETO

Na vrijeme je danas utjecalo polje malo povišenoga tlaka zraka, a ciklona iznad Jonskog mora postupno se popunjavala.

Spikerica je došla u sobu za pušenje, udahnula duboko.

Izbijeljena plavuša. Udisala dim, i gledala ljude oko sebe.

Napokon kraj šihte.

Napokon će doći doma, i skinuti se.

Na stolcu ostaviti crvenu majicu, na stolicu drvene klompe.

Na komadu odjeće još visi cedulja kemijske čistionice.

Umorno sve to pogleda

Nikoga nema u krevetu, muž je zaspao u drugoj sobi, jer je i sam došao iz šihte.

I on je spiker, ali nikad nisu u istoj šihti.

Što je dobro, zaključi ona.

Danas je referendum o *gay* pravima.

Nisam izašla.

Jer...

Nemam volje. Glasati.

Letters. Lettres.

Litre.

Litre vode, i suze, koje često puštam.

Opraštam se od tebe, možda.

Više nisam tvoja duga.

Dosta pjesama i gluposti.

Od ljubavi mi je slabo.

Jedeš to ništa koje te veseli, jer ne možeš opisati, ne možeš je satjerati u riječi, ne možeš je ubiti, nego ona uvijek ubija tebe.

Ona ne vidi što nam radi.

A radi...

Ubija.

Opet sam mrtva. U jednom danu je sve što sam sanjala.

Palo u vodu.

I nisam sigurna više, koliko smrti i života je ispred mene.

Koliko ih je iza mene.

Hoću li ikad naučiti da je život linija.

Tanka linija između života i smrti.

Nećeš.

Kaže mi ona.

Uvijek ćeš biti na jednoj strani.

A kad te uhvati smrt.

Onda će prestati.

Proći će.

I bit ćeš sutra kao nova.

Vjerujem ti.

Naravno.

Ti si žena koja vjeruje.

I ja sam.

Radim na mediju, medije slušaju ljudi, a ljudi nisu stoka.

Vjeruju u prognoze, u vijesti.

Je li to onda kad sam napisala pjesme, imala sam devetnaest, i dala mu ih, a on mi ih je bacio, i zavikao: Ovo je samo libido!

Ne nosite mi probleme u kuću. Toga se sjećam.

A gdje da ih nosimo?

Da plačemo na ulicama, da plačemo strancima, u krevetima, u stranim zemljama. Gdje oče, da nosimo probleme ako ne u kuću u kojoj smo rođeni?

Tunel.

U kojem nema ruke da te podrži, da te podupre, u kojem nitko ne skrbi o tebi. U kojem, onda, ne postojiš. Jer znaš da postojiš samo onda ako te drugi primjećuju. Ako te ne primjećuju, onda si mrak.

Živiš u mraku.

Nevidljivo si.

U tišini. Nečujno si.

I zato si sjena, a nisi biće.

Čuje sve, samo ne može govoriti. Nikako se ne glasa, osim što udari nogama i trbuh majke se zatrese.

Cijelu nedjelju spavam, i jedem. Tople obroke. Dob: šest-sedam mjeseci.

Ušuškam se, ispod popluna.

Sve je toplo, mekano, i nitko me ne dira, ne uznemiruje.

I opet si ti taj koji mi je pomogao.

Rekao si mi za neku knjigu, rekla sam ti da sam je čitala davno.

Bila si premlada, rekao si mi.

Je li to moguće, pitam se kao sportski komentator.

Je li to moguće, dragi ljudi...

Naša momčad...

I tako dalje...

Je li moguće da nekome cijela uđeš u objektiv?

I da ne gađa.

Nego točno stavlja oblog po oblog.

Ali na što stavlja obloge?

Na vrijeme.

Ono što dođe prerano.

Je rana.

Ono što dođe kad smo za to spremni nije rana.

Kao smrt.

Nekima dođe kad su spremni.

Moj otac nije bio.

Kći isprobava bundu. Gledam je i smijem joj se, izgleda jadno, bunda je široka, velika i do poda.

Ona ja planira kratiti i sužavati.

Sad joj moram pomoći da vidi kako bi izgledala bunda ako ju skratimo.

Žena gleda djevojku. Baka gleda ženu-majku, djevojka gleda majku i baku. Kaže mi: sanjala sam da sam vas sve iskupila, da sam povelala sve vas žene u obitelji, da sam vas spasila.

Hoćeš me odvesti u srijedu kod krojačice s bundom?

Hoću.

Na televiziji je neki Croatian band.

Na referendumu je pobijedila inicijativa za obitelj, protiv *gay* brakova.

Ja ne znam što da više mislim.

Osim što sam stvorila jednu velik opnu, posteljicu.

Da me štiti.

Prozračena soba i topla, s puno svjetala. Lijepa građanska kultura stanovanja. Na televiziji glazba. Kći uči i dolazi povremeno, nasmiješena, tuži se ili se smiju zajedno. Kao da su iste dobi. Ili, oprostite, možda je kći nešto starija.

Kaže mi da je pobijedila inicijativa za obitelj.

Ali bilo je jako blizu, mama.

Da, kažem joj.

Da smo mi izašle...

Ali nismo.

Imala sam osjećaj pripadanja, s njim, i osjećaj zaljubljenosti, s drugim.

Više nemam takvih osjećaja, možda uopće nemam osjećaje.

Možda samo neki fini blues, i jazz.

Tihi saksofon.

Koji pjeva: *love, love. Love doesn't exist.*

Želim te impresionirati. Zato ti pišem. Da vidiš. Ne toliko kako sam nego kako pišem.

A on to isto radi meni.

Koga mi volimo. Ja, ti, on.

Ne znam. Kunem se.

Od sada samo šutnja. Kako mi je on rekao. Šuti. Samo šuti.

Tako će i biti.

I neće biti zapisano, ni prije ni poslije.

Smijem li ući.

Pita dijete.

U ovaj svijet.

Smiješ, smiješ.

Netko mu govori: dođi, dođi, izađi iz utrobe.

Toliko sam se trudila.

Prvo pisati, zatim zaljubiti se, u drugoga, zatim ne pisati ti, zatim ne misliti, ne javljati se, pokopala sam te.

I evo opet ti šaljem...

Grozno je što više ne trebam fizičku blizinu, takve ljubavi najviše plaše.

Takve ljubavi valjda traju i poslije smrti.

Jednostavno, sve je jako, kao luđačke boje.

Govorim o poklopljenim intenzitetima.

Poklopljenom vremenu.

Sabijenom u česticu.

Iz tog jednog trenutka stvorili smo svijet.

Pogleda, dodira.

Očiju, ruku.

Ni iz čega, kažem ti.

Svijet, koji sam stvorila s tobom.

Zato sam stranac.

Umaraju me ljudi, žvircira me svako ulaženje u razgovore, duboke, gubim prijatelje, gubim kontakte.

Da li se i tebi isto događa?

Isto tako stranac, među svojim?

Ne bježim od ljudi, kao oni zaljubljenici koji se osamljuju i razvijaju male rituale da se štite.

Nego kao dvoje ljudi koji ne žele komunicirati s drugima

Dijeliti sve s tobom jer nitko drugi neće razumjeti...

Ostani, pjeva Zdravko Čolić.

Da, ostani.

Pričaj mi, makar bajke bile to.

Ali ti ne pričaš bajke.

Kao ni ja.

Mi to ne znamo.

Nikad nisam djetetu ispričala nijednu bajku.

Nisu ih pričali ni meni.

Divna si. Samo uzvikne, tiho, u sebi, koliko traje taj osjećaj. Uskličnik. I ona zadrhti, od korijena. Do vrha zadnje latice. Otvori se.

Od toga su dana djevojci iz usta izlazile samo ruže.

Školjke se zatvaraju. Pohranjuju suzu. Kamenuju je. Ona postaje draga. Dragi kamen.

A ruža? Ona ostaje, snažna i ljepša nego ikad. Ružičasta je, kako joj ime kaže. Ruža ne može biti drukčije boje.

U vrtu. U kojem nema ubojstva, ni smrti.

Koja se boja dobiva od plave i crvene?

Ljubičasta.

Ona koju si zvala ljubibačasta.

A ti si se smijao.

I peperalji.

Više ne griješiš.

Ne.

Nemoj se pretvarati u sveticu.

Ne daj bože, oče.

Nego živu ženu.

Da.

Kćeri, nisam te ja žrtvovao, žrtvovao te patrijarhat. U njemu su se sve žene osjećale loše.

A sad je prošao?

Da.

Imamo ista prava i obaveze kao i vi. To je lijepo.

Da nađem čovjeka koji voli male stvari?

I što još?

Budi sretna.

Kao što je moj prijatelj rekao jučer. Samo želim svojoj kćeri da ako i ima rane, da ih zacijeli.

Bilo mi je bolno gledati koliko si patila.

A sada?

Sad sam sretan.

Kad ćemo se vidjeti?

To ne znam, kao ni ti.

Što onda još?

Slušaj svoje srce.

Ali ono je čudno, često mijenja smjer, broj otkucaja, ubrza se pa uspori.

Imaš čudno srce, uvijek sam to znao, a i ti.

Kako da se onda u njega pouzdam?

Jednostavno, kad se ubrza.

Nakon stotinu godina ujutro ne palim radio. Ne bojim se više tišine.

Naposljetku ti govorim. Tebi koji si me pronašao, a ja samo pitam: zašto baš mene? Što se dogodilo toga dana? Što sam rekla, kako sam izgledala? Gdje si bio do tada? Gdje smo bili oboje? Kako se nismo prije sreli? I sve to te trebam pitati. Naposljetku, nemam osjećaj da ne znaš za moje probleme s emocijama. Vidiš, i znaš. Ne vjerujem da...

Lako je bilo voljeti lažno. Voljeti nekoga tko ne daje ništa. Ali voljeti biće koje pruža to je teško. Lako je razviti emocije prema odsutnom, neprisutnom, prema nepostojećem čovjeku. Ali u blizini je teško.

Ružmarin. Cvijeće koje daju mladencima u Dalmaciji. Hercegovini. I ne znam još gdje. Jutros, nekog dana siječnja, znam da ljubav ima sto lica i da postoji stotine ljubavi. Kao i cvijeća, ptica.

Pao je snijeg. Blještav. Hodala sam dva sata, i bilo je divno. Posebno na onim mjestima gdje je pokrov toliko bijel. Toliko čist, i topao, jer se topi u dodiru s rukama. Ali nisam ga dirala. Samo sam ga gazila. Najljepši je bio na onim dijelovima gdje ga nitko nije taknuo. Djevičanski bijel. Dio koji nitko nije uzeo. To je najljepše i u ljubavi, doći tamo prvi. U tome je tajna ljepote koja nije taknuta. Nije prohodana. Nije ranjena.

Ali je neprirodno biti djevica, kaže jedna moja prijateljica. To stanje ipak jednom prestane. Mora prestati. Najsretnije su žene kojima ono prestane s pravom osobom. Na pravom mjestu, u pravo vrijeme.

Spremam stan. Sav je bio požutio, bijele površine dobile su žuti štih. I zavjese su bile crne, od pušenja. I radijatora. Sve to perem već danima. Kći predlaže izmjene, ponajprije bojanje zidova. Slažem se.

Ponovno će biti bijel.

Upravo sam oprala ormarić za cipele, zatim ručke komode u mojoj sobi.

Bježiš od mene jer bježiš od sebe, jer bježiš od ljubavi s kojom nikad... ne bi mogao živjeti.

Zašto? Ne znam, kažeš. Ne znam ni ja. Prevelika je, prenapla. Ljubav mora biti mirna, kao more ili jezero, i staložena. Taložiti mulj na dnu i ne podizati ga gore. Mulj neka ostane na dnu, kamo i pripada. Vjetrovi, razidite se. Ostavi me, bježi od mene. I nemoj se nikada okretati natrag. Zašto? Satovi idu naprijed. Uvijek hodaj u smjeru kazaljke. Volim te, ali ne mogu te voljeti. Ne mogu biti s tobom. Ne mogu jer sam crna od tvojih vjetrova koji me uzburkaju. Crna sam, zla i divlja. Ne želim to. Želim sreću i mir. Rozo. S crno bijelim. Točku ružičastog. U sivilu. Želim njega.

Volim sebe, kako si mi rekao. Hvala ti na svemu. Vidiš, naučila sam to, reći hvala onima koje volimo. Onome kojega volim. Jer mi je rekao da volim sebe. Ima li veće ljubavi? Pa još jednom zahvaljujem ti kao zvijezdi koja se još ne vidi, nebo je ipak indigo boje, s naznakama da će se rasvijetliti. Ne straši me, jer znam da odlazi crnina.

Ptice su mirno jele večeru, na kojoj se služilo sjemenke od graha, koji je upravo proklijao. Vinogradari su donijeli grožđe. Pojavi se kos, koji smrska pet bobica u sekundi. Voli mudrovati poslije ručka, samozadovoljno. Njegova grlica ga sluša. Sparili su se slučajno, kao i svi u ovom svijetu. Grlica ga ništa ne razumije, ali se pravi da sluša.

Prozor u dnevnoj sobi je otvoren, glasovi s ulice dolaze i do ove male sobe, u kojoj je, iako je dan, upaljena lampa na radnom stolu. Zidovi su ružičaste boje, napola, a od druge polovice bijeli. Namještaj, komoda, bijela, i stol. Gore iznad mene je galerija, na njoj je pod bijel, a krevet boje prirodnog drva.

U sobi kćeri zidovi su petrolej plavi, do pola, a onda bijeli. Cijela soba je u bojama dubokog mora, lavande i bijele. Moja je roza, bež i bijela. Dnevna soba je srebrno tirkizna s crnim i smeđim detaljima, ali zapravo opet sva bijela. Pijem kavu. To je turska kava, puna dva decilitra, s trećinom mlijeka. Dvije pahuljice umjetnog zaslađivača i jedna žlica šećera i dvije do vrha napunjene žlice crne kave.

Sjećam se tvojih prvih poruka. Kako ideš kupiti stvari za put. Pisao si mi otprilike ovako, kao ja tebi sada.

Ujutro sam meditirala... oko podneva otišla u trgovinu. Zatim pokušavala zaspati, mačak nije

dopustio. I pisala ti, ili svima, nije važno. Zatim pala u depresiju, zbog toga što pišem, što me to ipak umara, i ne nagrađuje, kao prije.

Promijenila sam se. Prije sam mislila sam da ne zaslužujem pažnju, osim ako se jako potrudim. Promijenila sam se zbog svega, a najviše manjka straha od smrti. Smrt je prestala kao sjena i opomena visjeti nada mnom. Prestalo je stalno tuliti: život je samo jedan i moraš ga živjeti punim plućima... Kao da se počelo poklapati, ideja o tome kako bi ga trebalo živjeti i življenje njega.

Na televiziji je završio portret dame, čini mi se da je bila pjevačica. Ima prekrasne smeđe narančaste naočale, izgledaju kao sunčane. Ali oko joj titra, a povremeno i cijela lijeva strana lica. Ruke su joj zgrčene, osim kad ih podigne iz krila.

Spremna sam uskoro ići spavati, iako nisam sigurna. Ona šmrče, briše nos, mačak mijauče i dalje. Brzo prelazim tipke. Oko mi je već umorno. Ne titra, nema znakova da je živac upaljen.

Prozor je otvoren, čujem automobile s ulice.

On je mijauknuo jedanput, što znači da nije uporan. Na televiziji je kao i obično glazba. Sad ću promijeniti. Staviti ću prvi program. Tamo sve ima strukturu, špice, najave, okvire, uvod, zaplet i razrješenje.

Na stolu je staklena pepeljara, zatim dvije kuverte s pismima koja treba poslati, a tiču se posla. Zatim olovka ispod koje, u kutijici, piše moje ime. Zatim dvoje sunčane naočale, jedne kupljene danas, i jedne prije nekoliko mjeseci. Stolna svjetiljka, poklon. Zatim mali stakleni svijećnjak, s neupaljenom svijećom.

Više ne pjeva operna diva, sad je orkestar sam. Čuje se dramatično izvijanje violina, kao podloga za crtić. Ona je otišla spavati, još malo pa će me tražiti da ugasm svjetlo jer na vrhu ove sobe je galerija s prozorčićem koji je samo stakleni zid. Svjetlo koje iz moje dolazi u njezinu smeta ju kad se uspavljuje. Vjerojatno ću onda prestati pisati, ili ću upaliti malu svjetiljku, koja izvija glavu kao labudica nad ekranom.

Finale skladbe. Naizgled. Jer javlja se ipak još jedna dionica, i evo, bubanj ipak finalizira. Čuje se pljesak publike u mojoj dnevnoj sobi.

Prijenos trenutka, njegove neponovljive suštine, njegovog nikad više ovo i ovako. Njegova jednokratna blistava ljepota i žar, pogotovo žar, trenutka koji gori, sagorijeva i pale se svjetla, crveno. Izlaze zarumenjena lica svih koji su bili on air, i koji su gledali crveno svjetlo.

Prijeći na drugu stranu dok traje crveno, pomislila je. Jedina signalizacija koja proturječi. Jedini signali opasno, opasno, ali idemo, jer je opasno.

Jer nema pogreške.

JESEN

Nosila sam njihove misli, vozila se njihovim cestama. Ne, nije točno. Vozila sam se sama, ali u mislima su mi stalno bili oni. Sad više nisu. Glava mi je prazna. Jer kad ne mislim o njima, ne mislim ni o čemu. Samo da bih njih impresionirala mislim. Mozak se natprirodno dobro odmara i ne šalje nikakve signale, nema moždane aktivnosti kad sam u stanju odmaranja. Radim to često, kao yogin. Najčešće uz kavu i cigaretu preda mnom, noge dignute na stol, i onda počne pražnjenje glave. Posebno volim gledati ispred sebe, u neki prizor kojega dopušta ovaj prozor, kao u crkvi. Na visini je na kojoj su obično prozori u crkvama. Dolazim u to stanje, posvemašnjeg rasterećenja. Pustim se i plutam. More me prima. Ne gubim ništa, ležim, a ono ispod mene pokazuje svojim kretnjama da nije mrtvo, kao obično tlo. Ritmovi koje daje mreža za ljuljanje. Ritam uspavljivanja. Kao u kolijevci. To je dobro, za sve s lošim žvcima. Jesam li rekla nešto važno danas? Nisam, šutjela sam. Odšutjela sam dan, i tako ću i sutra. Šutjeti, šutjeti, da ne smrdimo. Riječi imaju zadah.

Moraš znati da vrt nije zauvijek, iako kad uđeš u njega gubiš osjećaj za vrijeme. Dotakneš zauvijek. I zato ti se teško vratiti. Vrt je mjesto gdje si pojela previše voća i krala si ga, kao da si jako gladna... onda se vraćamo, uvijek se vraćamo na zemlju, nakon tog neba. Ekstaze i

poremećenosti. Jer ljubav je poremećaj. Ljubav je trošenje zaliha sebstva, kojih i inače imam malo. Ljudi s tako malo sebstva bi trebali samovati. Uvijek bi se trebali držati svoje ulice, svojeg krova nad glavom, svojih haljina. I svojih omiljenih rituala. A ja stalno uzimam novo, nikad mi nije dosta promjene, iako se s godinama ipak sve više vraćam sebi. Danas sam bila u *shopping* centru i bilo me sram što tamo zalazim. Smucala sam se, kao krijumčar. Ne pripadam mahnitoj potrošnji. Bilo me sram, a nekad sam u tome uživala. Kupila sam jednu majicu. Zatim sam došla i stala pred ogledalo i rekla sebi: ok, nisi bolesna. Nisi bolesna od kapitalizma. Nisi mahniti potrošač. Onda sam se pitala: zašto? Zašto sam tako stroga? Zašto ne bih mogla biti mahnita žena, mahnita od ljubavi ili od kupovanja? Ali ne. Nešto u meni ne dopušta mi da se pustim. Da se bacim. Ja se nikad nisam voljela bacati. Moj ulazak je miran, mirno ulazim u život, mirno i polako tonem.

Znam da ću ti ovo poslati. Šaljem ti jer si velik. Jak. Jer nikad nisam upoznala biće poput tebe. Život je bio siromašan. Trpeza je bila oskudna. Bili su na njoj poluproizvodi. A sad je došla sirova hrana. Sve se mijenja. Osim što ja ne odustajem. Ali odustala sam od ljubavi. ako ona znači gubitak. Zašto mi je bila predstavljena kao gubitak sebe, gubitak uzda? Ne znam. Drugi se ljudi lako puštaju, ja ne. U sve moram zaviriti da bih ušla. Znači, moram znati ljubav prije negoli je doživim. Ali ne mogu je upoznati jer ona je nešto drugo, nije ja. Ona je nešto treće. Ali ja ne ulazim tamo, gdje je mračno i nepoznato. Svaki moj korak je osvijetljen i znam kamo me vodi. Jedna mi je mudra žena rekla: znam koji je tvoj problem, previše si racionalna. Nekoć davno bila sam previše iracionalna. Onda sam okrenula ploču. Sad je pol posvemašnje racionalnosti. Razuma isprva nije bilo, ali kad se pojavio zavladao je apsolutno, kao monarh. Nije mi dao pravo glasa. Moji demokrati nisu imali šanse. Demokracija ionako nikad ne uspijeva, mase nisu uvijek u pravu, ali su barem točne, jer demokracija je vlast vremena, ne ideje. Vlast doba, razdoblja. A ne vječnosti.

U demokraciji smo svi sretni, vjerujemo da smo izabrali nju.

Ja vjerujem da sam izabrala nešto, ali nisam. Nisam izabrala ovu knjigu, ni tebe, ni sljedeće knjige, ni prošle. Sve je došlo niotkuda, iz te crne rupe, crne površine koje sam se bojala i uvijek sam tražila svjetiljku da osvijetlim put kojim hodam. Nikad pak nisam pisala drukčije nego ovako; centimetar po centimetar ulazim u tminu, i ona se smanjuje.

Jer, ako zaista voliš sebe, ne možeš raniti nikoga. I to je bila zadnja lekcija u školi. Ne želim biti povrijeđena, a ako se to dogodi, bit će to zato što ti ljudi ne vole sebe. Ako vole sebe, neće me povrijediti nego će biti dragi. Dragi moj, tako počinje svako pismo, pa i ovo neka tako završi.

Dragi, ljubav je dvorište u kojem se ništa ne zbiva. Ništa izvanjski. Ljubav je kanalizacijska cijev, ako živi i ako je suđena, dogodit će se i u njoj. A ako nije, neka se ne dogodi. Vjerujemo samo u sudbinu, i onima kojima smo suđeni najljepše pišemo. Crno pismo je pismo ljubavi.

On joj se nije javio tri dana. Probudila se u 5:50. Skuhala kavu, pušila. Zvonila su crkvena zvona. 6:00. Vrijeme kad dolazi sotona, kako neki misle. Ili vrijeme kad odlazi ljubav, iz života i počinje strah. Kad počinju meditacije u prazno. Vrijeme je nemilosrdno. Ono ubija strpljenje onih koji nas vole, a onima koji nas ne vole ne donosi ništa. Ono, također, ubija i ljubav. Ova je umrla, od nečega. Ljubav je živa, nije knjiga, i zato kad-tad mora umrijeti. Književne ljubavi su, naprotiv, vječne. Zato su je toliko i privlačile. Sad više nema sumnje, izgubila je. Ali pokušat će vidjeti može li živjeti bez njega, jedinog stvarnog čovjeka, koji ne nudi nebesa, ali je tu svakoga dana, kad god ga treba. Hoće li izdržati sama.

Već se jednom to dogodilo, među njima. Nije se javio tri tjedna, i shvatila je svoje pogreške. I sad, ako bude nedostupan, možda će se nešto dogoditi, neke njezine spoznaje. Imao je sve što je trebala, samo je bilo pogrešno to što je uvijek bio dostupan. Uvijek ga je mogla nazvati, što mu je bila prednost, ali i mana, kako se pokazalo. Ne možeš cijeloga života voljeti nedostupne, pomislila je, i na trenutak joj se učini da će se promijeniti, da će je promijeniti vrijeme u kojem se on ne javlja. Vrijeme blokiranih poziva, neodgovorenih poziva, vrijeme uzaludnih poziva, sve to vrijeme će se nagomilati i ona će shvatiti. Shvatiti da nedostupna ljubav nije jedina. Da postoji i dostupna ljubav, i da je tu pored nje.

Rukopis će postati bijel, i ja ću prepoznati tragove anđela. Ili samo sunca. Na njemu će biti leptiri i sve vrste komaraca. Bit će i jedna lijepa pjesma, koju ću pjevati, dok se ne bude osušio, jer prat će ga proljetna kiša. Slova će skliznuti u zeleno, pa u rozo, zatim se vratiti izvornom crnilu, ali to nikoga neće smetati. Crna je i noć, pa nikoga ne briga, svi odlaze spavati. Čitaj me budnu, dok su mi misli svijetle, a podsvjesne stranice ostavimo snovima. Tamo im je najljepše. Dobit ćeš samo moju budnu svjetiljku, koja se sve jače odupire mraku,

jer sada su zidovi u stanu bijeli, i reflektiraju više svjetla. Hvala ti. Što si mi pokazao da ljubav ima stotine nijansi, i da ima stotinu pokrivala koja stavljamo na glavu. Jer moramo se štititi od sunca, također. Svaki izlazak iz kuće je čin obrane od vremena. Kažeš da puno ideš u planine, to je divno. I da si sve više u prirodi. I to je divno.

Pušim. Mislim da se zatvara knjiga, da se njezina vrata polako razmiču i puštaju me unutra možda zadnji put. Možda više nikad neću smjeti ući u nju. Možda je ona dijete, koje je odraslo i moram ga poštovati.

Sve dobiva sjaj, i sve se može činiti jer je zbog ljubavi. Samo ona zna početi tekst. Svi drugi počeci su laži. Uvijek počinjem zapis s tim. To je trenutak istine. Iz nje cvatu druge spoznaje, ali bez nje... Nema otvaranja. Nema tog leta naprijed, u širine i visine. Nema sreće. A sreća je potrebna za pisanje. Ne volim pisati iz nesreće i nikad to nisam radila. Uvijek sam vas trebala, vas koje volim i koji me volite. Uvijek, da letimo zajedno, da ja pomoću vas dobijem krila. Da otvorimo stranice, i zatvorimo, da naša pjesma ide visoko, u note i cvrkut. Da ne padamo nisko, u blato.

Dobila sam lakoću u pokretima, sve cipele su mi leteće cipele. Teške noge su, kažu, simptom depresije. Nema više toga. Imam lake noge i sutra ću možda dobiti krila. Sve je moguće, jer sve se mijenja. Nekad mijene nisu na gore, nego na bolje. Nekad su metamorfoze.

Sanjala sam san u kojem sam se naljutila na nekoga iz obitelji, bila sam jako osjetljiva na sve. I onda me ona pitala: što je u podlozi te ljutnje? Jer nikad nisu članovi obitelji ti koji me mogu tako razljutiti. Uvijek me čini osjetljivom netko izvan obitelji, netko koga volim a on mene možda manje. Ili gubitak nade. U ljubav. To me razljuti. Onda postajem kao i drugi, ljuta na svaku sitnicu, podražljiva i nervozna. Neki dan si pustio *Body and soul*. Je li moguće da si to namijenio meni? Nekad se pitam je li moguće, i svi mi odgovaraju, svi moji glasovi, da nije. Nije moguće da me toliko voliš kao ja tebe. To je nevjerojatno.

Ljubav me toliko uspavljuje da sam tek tada normalna. Ovim uspavanima treba ljubav da ih probudi.

Ne, i tebe je bila probudila, i to jako, ali kriva ljubav. On se nikad više nije pojavio, nakon što te tako razbudio.

Znači to je bajka o dva princa.

Da, prvi je probudi a drugi je uspava.

Super, barem nije dosadno. Barem se nešto događa. A možda je drugi malo prejako uspava?

Ma ne, to je samo prvi učinak, izmučena je od nespavanja. Vrlo brzo će sve doći na svoje mjesto.

Hvala ti dobra vilo.

Nema na čemu.

Svaki dan ga zove. On se javlja i nasmijava je. Nekad se javi kao govorna pošta: „Poštovani dobili ste taj i taj broj, molim da nakon ovog poziva uzmete tabletu.“ Nasmijava je nekad do suza. Danas mu je rekla da ga zove jer voli njegov glas. Uvijek ga je voljela. Njegov glas. I humor, i još važnije, stabilnost. Kako si ti tako stabilan? Pitala ga je. Nemam sad vremena, imam goste. A neki dan je rekao da peče tortu.

Popodne je kod mame došla njezina prijateljica, koja je pričala kako su žene robovi, svaki dan kuhanje ručka, tako do smrti. I onda je pomislila: kako je divno što su muškarci počeli kuhati. Jučer je bila kod prijateljice i njezin muž je napravio večeru. Opet joj je proletjelo kroz glavu: kako je ona sretna, i počela se pitati zašto ona nema nekoga takvog, tko voli male stvari i tko ju poznaje. Kome ne treba glumiti da je princeza niti kraljica, nego je samo ona. On zna sve njezine mane, i navikao se na njih. A ona ih ima dosta, kao i svatko od nas. Poanta života je nesavršenost. Jednom je netko lijepo rekao: ako nisi prljav ne ostavljaš trag za sobom. Da li će to biti tako? On je poznaje kao da je dijete i ukazuje na njezina ograničenja. Jer ona ih ima. Samo nekad kad je uhvati let, onda joj treba govorna pošta.

Poštovani, dobili ste automatsku sekretaricu. Ako se osjećate loše, ne morate pisati. Možete nešto fino pojesti ili skuhati. Možete samo sjediti i gledati ispred sebe. Možete biti prljavi i nepočesljani. Možete biti to što jeste.

Pismo ili glava?

Pitaš me.

A ja kažem, glava, čovječe, hladna i bistra.

Novčić se slaže.

Okreće se upravo na tu stranu i tu ostaje.

Riječ je o mrkom medvjedu od pet kuna.

Ostavljam ga da stoji, uz rub noćne svjetiljke, da me sjeća na to da ne valja pomiješati pismo i zbilju. Treba ih držati odvojene, svaku na svojoj strani.

Mrko pismo.

Pismo koje se konačno napisalo i mogu ga poslati.

Tako nas uče, da budemo realne i da ne gledamo ptice.

Da kuhamo ručak, brinemo o djetetu, poslije ručka da se odmaramo uz tračeve ili gledamo serije.

Ili komentiramo politiku.

Da, to je realizam...

Da.

Pa leti onda.

Hoću.

Hoćeš?

Da, moram. Inače ću izgubiti krila.

Ako dugo ne letim, ona se zaštekaju.

Kreni.

Ne mogu danas.

Sutra me čeka dug put, u toplije krajeve.

Kad se vraćaš?

Kad procvatu jaglaci.

Oni su čini mi se prvi.

Ne. Grm žutike prvi procvjeta.

Onda neka bude, tako.

Sad se automatski pali grijanje, na 20 stupnjeva iskra skoči i pali bojler, koji preko cijevi centralnog grijanja zagrijava cijeli prostor.

Tako u našem tijelu postoji jedna iskra, a zovemo je iskra sreće. Ili samo iskra. Kad se ona upali, nije nam više hladno, zima nije okrutna, nego je topla.

Neki dan sam čitala vijesti o čovjeku koji mi se ne sviđa i glas mi je napola nestao. Ton majstor mi je rekao da je to od pušenja. Ali nije od pušenja, jer poslije sam normalno govorila. Nego je tako kod mene. Svaka nesigurnost, ili negativna riječ, stvara mi probleme. Neznanje, nemir, sve to odmah udara na tijelo. Tako se u trenucima kad me uhvati opće beznađe u zemlji, moja temperatura spušta nisko, tresem se, podrhtavam, i svugdje mi je hladno.

Hodam kao vojnik, s teškom mukom, a svaki korak mi je težak kao konjski kas.

Kad nema toga, kad me obuzme sreća, sve se mijenja. Sjene nestaju. Iskra se sad ugasila, zagrijala se prostorija. Temperatura je postignuta. To je poanta, postići odgovarajuću temperaturu tijela, postići zatim odgovarajuću boju kojom zračimo, i naposljetku uzvinuti se.

Vjerujem da će ljudi uspjeti pobijediti. Da ih neće pojesti novac. Da ih neće pojesti jelo i isprazni razgovori. Da ih neće pojesti nemani krađe i pohlepe. Mržnje i osvete. Vjerujem da

ću jednog dana čitati takve vijesti. Da će i mala djeca moći to slušati i da trudnice neće bježati od njih, skrivajući se u ružičastim benkicama. Vjerujem da su ljudi posebna vrsta, koja pada i leti, i sve što trebamo je prijatelj, ili dva, s kojima ćemo dijeliti dubine naših padova i visine naših uzleta. Tko će nam otpisati, ponekad, i tko će nas razumjeti.

Na grani su bile dvije rumene ptice. Dva crvendaća. Nosili su jedno drugom slamke, i hranili se. Na jednom je crvendaću boja malo linjala. Ljuštio se. Nos mu se odužio. Postao je gromak. Veliki sokole. Zaštiti i nas.

I sve su ptice pjevale.

Osvećujem se crnini, time što je pokazujem. Pokazujem crnilo koje je svijet.

Kome to pokazuješ?

Onim čistima u svijetu. I sebi. Svaku noć pročišćavam svoj put.

Da se makne zavist, jad, nesigurnost, sve vrste zala, ljubomore, otrovi svih vrsta.

I kome to onda nosiš?

Nikome. Ostaje takvo kakvo je, pročišćeno, na papiru, kao da sam povraćala, ali nisam. Ja ne povraćam, ja probavljam. Ljudi koji povraćaju ne mogu procesuirati.

Samo u miru prerađujem, dok misli tkaju nešto meni lijepo, nešto u što vjerujem, kao u ovu priču.

Vjeruješ u priče?

Da. Najljepše su noćne priče, kad je sugovornik noć, i kad iz mraka viri nešto drukčije od dana, neki nerv koji budi i ne da spavati.

Nerv ili nagon?

Nije ni važno.

Važno je da je moje pisanje osveta, i nikad neće biti ništa drugo.

Osveta zbog čega?

Jer nema sna u danu. Dan je potpuno ispražnjen od sna.

A trebao bi ga zadržati, snenost, barem u jednoj dozi.

Nešto što smiruje i otklanja crne misli, loše misli, ružne navike.

Pričaš o roza tabletama?

Ne pričam o tabletama.

Pričam o rozoj boji sanjarenja i idealizma.

A što kad se ideal obistini?

Onda ga se živi.

San o sreći.

Opet si ga sanjala.

Jesam.

I kad si se probudila?

I dalje je trajao.

Život nije san. San pripada noći.

A dan je obaveze, dužnosti, kritika, podmetanja, agresija, laži, prevare, obmane, maske, klipovi pod noge.

To je onda jadan dan, jadni ljudi koji ga žive. Jadni, zaista mi ih je žao.

Žive u paklu. A ti?

Ja živim u raju. Sanjam da su svi dobro, veseli, vedri i zadovoljni sobom. Da se ne mjerkaju niti uspoređuju s drugima, da je svatko nasmijan.

U svakom slučaju, moramo biti dobri, jedni prema drugima.

A ti moraš pisati.

Tko me voli, voljet će me i dalje. Tko me ne voli, neće me ni voljeti. Sve je u tome, netko ti odmah sjedne, netko nikada. Možeš biti i najljepša žena na svijetu. To sam naučila u ovoj dobi. On je telefonirao, i kupovao cigarete, s humorom i na dijalektu, zatim je kupovao pecivo, dva kroasana, zatim je pozdravljao nekoga, ali cijelo vrijeme nije spuštao slušalicu. Znaš što, ti si čovjek koji voli male stvari, ti si uronjen u život i voliš ga. To je shvatila. Svi igrači na veliko su kao ona, ali jedino on zna živjeti. Svi drugi se dokazuju, kao i ona. Ali nema veze, dosta je za danas, čula ga je i to je dovoljno. Njezina telefonska veza je jača od veze preko pisama. U svakom slučaju, tu je glas, i tu je spremnost da ju se sluša. A nekad ne vidimo pred sobom, od iluzija i sanjarenja. Još uvijek ne zna zašto ga zove, svakoga dana, kadgod se želi razveseliti jer zna da će biti duhovit i veseo. Osim toga, ti se nikad ne žališ ni na što, rekla mu je. A na čemu si? Kako?

Smijao se, rekao da je to energija mladosti. I onda je pozdravio još nekoga, i zamišljala ga je kako jede, razgovara, nosi pecivo u jednoj ruci, drugom je cigarete spremio u džep, i cijelo to vrijeme ne prekida razgovor, drži ju na liniji kao da je SOS telefon. Zašto je tako dobar prema meni? Upitala se i pustila se njegovoj vedrini, koji je prelazna. Vedar je jer ne stremlji visoko, opomenula ju je ptica.

Dobro, ptico.

Što da radim. Kako da se život malo smiri? Da živim u skladu sa svojim godinama. I prirodom.

Manje leti i sanjaj. U tim godinama se manje leti. Češće se sjedi na žici. Like a bird on a wire.

To pjeva Cohen.

Ne, to je moja pjesma.

On ju je samo čuo. Bio je medij. Samo ju je prenio vama, ljudima.

Ej, znala sam.

Oduvijek.

Ćao mala.

Ćao pjevačice.

EPILOG

Nedjelja, zadnji dani prosinca. Točno vrijeme nije jedino što me treba zanimati. Nekad je potrebno znati više o vremenu, a ne samo koliko je sati ovog trenutka. Jer ovaj je trenutak varka, on teče nevidljivo, nestvarno, i tone u svoju vječnost. Tajna fizike je da atom, kad se neumoljivo rastavlja ne dolazi do najmanje čestice, jer uvijek postoji još manja. To je proces u kojem se nalazim, proces samouvrtanja, na sve manje, na sve dalje od zbilje i sve uvrnutije u sebe, u najmanje svoje dijelove. U kojima sam se nalazila, nalazila svoje dubine, strmine. Knjiga je bila puno puno deblja od ove, koju sam odlučila pokazati. Napisala sam oko tisuću stranica, koje su dokaz potencijalne beskonačnosti umanjivanja. Ponekad je iluzija slobode bila toliko velika da sam je uhvatila za ruku, i letjela njom, po svim tankim slojevima sebe, koje sam skidala. I doprla, uvjetno, do kraja.

Vrijeme je za izvanjsko. Vidim to po količini vremena koje provodim izvan stana. Iako je zima, veseli me izlaziti van. Veseli me vanjski svijet, u kojem hodam i zauzimam prostor, a vrijeme teče kao i svima drugima, neumoljivo, sa svojim produživanjem kad nam je dosadno, i skraćivanjem, kad je lijepo i uzbudljivo. Ali to su uobičajene zamke vremena. One tajnovitije su njegovo cijepanje na mjesece, dane, sate, minute, sekunde i na kraju trenutke. Trenutak je skok, brzina kojom putuju misli. Misli su najbrže čestice u svemiru. I njima se posvećujem, kao pripadnica ljudske vrste.

Ljudi jedino ne znaju melodiju koju znaju ptice. Ali one sebe međusobno razumiju, ne trebaju nas. Ni mi njih. Ipak ih slušamo, kao da su pale iz svemira, kao da nisu s nama na zemlji, jer svako malo lete gore, odakle su došle. Jedino još treba naučiti dobro letjeti. Onda ćemo moći reći da smo uzvišena vrsta, da ne pužemo i ne gmižemo kao zmije, nego smo letači. Ljudi letači, ljudi pjevači i ljudi mislitelji. Takve ljude volim. Svakoga od njih. Imat ću slobodu da ne prestajem voljeti. Kao što čine i druge žene, i muškarci. Naša su srca toplija od sunca, i u njih stane svako vrijeme i nevrijeme. Sve oluje, bure, i propusi. Sve se to događa u srcima ljudi. Zato nema kraja, ljubav jednom kad uđe u život zaista otvara vrata, i ta vrata se ne zatvaraju. Ostaju otvorena i šire se. Ljubav ne zaustavlja nego daje još više, i dalje. Ona se umnaža, i to je druga tajna.

Analizirala sam sebe, do najmanje čestice, i moje odnose s najbližim, s čovjekom kojega sam voljela. Pisala sam mu i tumačila sebe, naš odnos, njegovo nejavljanje nakon intenzivnih susreta, kojih je bilo jako malo. Ali su sjećanja bila neizbrisiva. Da bih stvorila odnos s njim, pisala sam. Analizirala sam u tančine svaku, i najmanju riječ, pokret, gestu, povezivala to na neobične načine, sve pod pritiskom želje da nađem odgovore. Introspekcija je bila moje jedino oružje. Pokušavala sam doprijeti do dna sebe, a nažalost ili na sreću, i uspjela u tome. Tamo samo odlazila, pokušavajući osvijetliti nesvjesno. A ono je crno, i ne treba ga izazivati, treba ga ostaviti za snove. Da tamo vlada. U dnevnom životu trebamo imati svjetlo. Trauma je, ipak, postajala sve slabija i ja sam se zaljubila u drugog čovjeka.

Na kraju svega, jedino se pitam treba li ulaziti u nova iskustva ako su neka tako bolna. Kakav bi život bio kad bismo sve znali unaprijed? Kad ne bismo mogli stradati, biti ranjeni? Ja bih sigurno bila siromašnija.

Voljela bih se baviti nečim drugim, ali ljubav, smrt i život su mi najtajanstveniji pa sam odlučila osluškiivati te tri teme, njihovu uzajamnu povezanost. Opisala sam jednu sretnu i jednu nesretnu ljubav, ali najviše sam se trudila shvatiti razliku između ljubavi i strasti. Strast je fizička ljubav, ljubav tijela i puti, a sama ljubav može i bez dodira, jer pali srce. Neke ljubavi pale donje dijelove tijela, ako su samo strasti. A potrebno je imati cijelo tijelo upaljeno. Ne prihvaćajte manje. A kad se upali srce, osjetit ćete po tome što ćete postati lakši, što će vam hod postati elastičan i što će vam iz prsa dolaziti nekakva toplina ili barem osjećaj prozračenosti u prsima. To je dobar znak. Znači da, još malo i – možete letjeti.

A u svakom od nas je barem malo anđeoske prirode koja će uz poticaj pustiti velika anđeoska krila – kao u reklami za neku knjigu o anđelima. Ona bi tvrdila da postoje i ljudi-anđeli, da ih prepoznamo po iznimnoj osjetljivosti i želji da promijene svijet te po tome što,

unatoč velikim tegobama, ostaju radosni. Eto, istina je, dakle, zavoljela sam baš takvog. Prvi je bio više nalik demonu, onome koji samo budi i u konačnici vodi u depresiju. A kad treba pisati kamo idemo, naravno da je odgovor da idemo u svjetlo.

Irena Matijašević

Rođena 1965. u Zagrebu. Diplomirala komparativnu književnost i engleski jezik na Filozofskom fakultetu. Bila je članica predsjedništva Hrvatskog semiotičkog društva. Poeziju i eseje objavljivala u časopisima. Radi kao urednica na Trećem programu Hrvatskog radija.

Objavila: *Naizgled* (pjesme, 2007); *Južne životinje* (pjesme, 2010); *Danska H2O* (poetska drama, 2012); *Crno pismo* (roman, 2015); *Kao kiša* (roman, 2017); *Igra istine* (roman, 2019); *Početak zrelosti* (pjesme, 2020); *Cesta za tar* (pjesme, 2022).

Biblioteka Online

knjiga 258

Irena Matijašević

CRNO PISMO

© 2024 Irena Matijašević

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2024

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Davor Ivankovac

Fotografija

Wallace Chuck / Pexels.com

Objavljeno

14. srpnja 2024.

ISBN 978-953-374-241-0 (HTML)

ISBN 978-953-374-242-7 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-243-4 (PDF)

ISBN 978-953-374-244-1 (MOBI)

Prvo izdanje

Algoritam, Zagreb, 2015.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**